

Primera edició: 2018

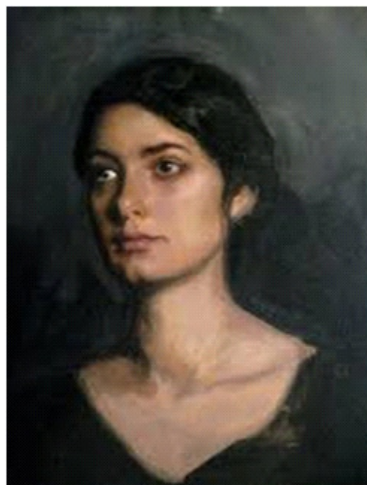
© 2018, per a aquesta edició: GREHIC

© 2018 Josep Solé Alseda. Castelldefels (Baix Llobregat)

Selecció d'imatges i retoc fotogràfic: Jaume Tous

ISBN:

Impressió:

MARIA VIDAL, LA 'BARONA' DE CASTELLDEFELS

Pep Solé

Nota prèvia:

Aquesta obreta és de ficció. Que s'inspiri o faci referència a persones i fets reals no la converteix en una novel·la històrica. La majoria de personatges i situacions són imaginaris. En especial, vull remarcar que l'episodi del batlle i els edils corruptes de Begues és pura fantasia. Em sabia greu que els meus amics beguetans s'enfadessin per un episodi que, tot i que era relativament freqüent, es podria donar el cas que, a Begues, no hagués passat mai.

Tanmateix, alguns personatges i fets sí que van existir: Maria Vidal, el seu marit Pere Pérez-Moreno i la filla d'ambdós Maria Anna; Manuela d'Erill; Caietana d'Oms, el seu fill Agustí de Copons i també el Bournonville que s'esmenta al principi. El mateix passa amb l'època – any 1733 i següents- i amb algunes de les activitats que es descriuen: l'adquisició del 50% de la Baronia d'Eramprunyà per part de la Maria Vidal, la posterior reparació de Les Arenes (actualment Les Marines), l'ampliació del Castell i la plantació de milers de ceps als vessants dels turons en feixes sostingudes per murets de pedra seca,* van ser iniciatives de Maria Vidal, secundada per Caietana d'Oms, propietària de l'altra meitat de la baronia, i posteriorment pel seu fill Agustí de Copons i d'Oms. També el plet contra el Monestir de Sant Cugat, guanyat en l'insòlit termini d'un any.

* Restes d'aquests murs escalonats encara avui es poden veure en diferents indrets de muntanya de Castelldefels.

Agraïments:

Al Grup de Recerques Històriques de Castelldefels "GREHIC" per l'edició d'aquest treball i per haver-me facilitat un plec de fotocòpies de documents de la Baronia d'Eramprunyà. És un fons excepcional i m'ha estat de gran utilitat per situar-me una mica i no dir massa disbarats. Només uns quants.

Al mestre Josep Campmany, insigne autor del capítol dedicat a l'Edat Moderna dins del llibre "Temps d'Història" publicat per l'Ajuntament de Castelldefels (quina bona idea va tenir). Un text de referència per tothom que vulgui conèixer alguna cosa del nostre passat col·lectiu.

Al fotògraf Jaume Tous per les encertades il·lustracions que animen el text.

A la Maria Josep Udina pel seu suport i assessorament lingüístic.

Nota: les expressions marcades amb * les trobareu explicades al final del text.

-S'ha mort en Bournonville –va comentar la Maria Vidal.

-Quin?

-El fill petit del duc Michel-Joseph, el que estava casat amb la Manuela d'Erill.

-No el coneixia. Viuen, o vivien, a Madrid, oi?

-Sí. Es veu que ella s'hi queda.

-Què potser ens afecta en alguna manera?

-M'ho ha dit la Caietana. Directament no ens afecta, però diu que la vídua, la Manuela d'Erill, es vol vendre algunes propietats que té a Catalunya. Li queden lluny de casa i no se'n pot ocupar.

-La Caietana? La teva amiga, la vídua d'en Joan de Copons?

-Exacte. Aquesta Caietana. Na Caietana d'Oms.

Així parlaven tot sopant el matrimoni format per Maria Vidal i Pere Pérez-Moreno, important empresari del tèxtil barceloní a les primeries de 1733.

-Dius que directament no ens afecta. Potser indirectament? M'ensumo que en portes alguna de cap.

-Ara mateix tinc diners per invertir de l'herència familiar. No m'agraden els diners ociosos, ni estar ociosa jo. Ja saps com sóc.

-I tant.

-Diu que la Manuela d'Erill, entre d'altres finques, es vol vendre la meitat de la Baronia d'Eramprunyà.

-Només la meitat? Quina meitat es ven?

-No és que es vengui la meitat del domini sinó que n'és copropietària al cinquanta per cent pro indivís.

-I l'altra meitat de qui és?

-De la Caietana.

-Ara veig on vas. La vídua de Bournonville ven i la Caietana, que té bona amistat amb tu, pensa que series una bona sòcia, millor que no pas un desconegut que li podria portar problemes.

-Vas bé.

-Com és aquesta baronia?

-Gran. Comprèn tres termes: Castelldefels, Gavà i Begues, dos castells i un santuari. Diu que abans també abraçava Viladecans i Sant Climent, però aquests darrers, si ho he entès bé, es veu que es

van segregar. Un dels castells, el principal, dit d'Eramprunyà, el van enderrocar les tropes del rei Felip durant la passada guerra per evitar que algú s'hi pogués fer fort. Diu que només van respectar la capella, dedicada a Sant Miquel. L'altre castell és subsidiari i és a Castelldefels. Segons la Caietana està dempeus, però bastant abandonat. Pel que fa al santuari, es veu que és poc més que una ermita. Es diu de la Mare de Déu de Bruguers, és romànica i té un habitatge adossat pels ermitans.

-Rendes? –va inquirir en Pere.

-Segons la Caietana, part de les terres són propietat de particulars i part són de la baronia. La baronia no explota les seves directament sinó que les cedeix en arrendament als camperols que les treballen. És un sistema diferent dels arrendaments urbans: té relació directa amb les collites. En diuen “terços”. El pagès es queda dos terços de la collita i la resta és per la baronia. A part, hi ha molta muntanya, que és de la baronia, però rendeix poc: és rocallosa.

-Quines obligacions tenen uns i altres?

-Diu la Caietana que el pagès és responsable de treballar la terra el millor que sàpiga i la propietat ho és de mantenir els camins oberts i en bones condicions i fer les reparacions i millores de tota mena que calgui dins la propietat perquè el pagès pugui treballar sense obstacles.

-D'acord, però tens una idea del muntant d'aquestes rendes?

-Vejam. La Caietana diu que té un administrador de confiança que porta tots els afers de la família i ella no revisa unes liquidacions que inclouen totes les rendes patrimonials dels Copons i dels Oms. De manera que no m'ho sap detallar. Si en principi et sembla bé la idea encarregaré un informe. S'ha de mirar i avaluar. Molt elevades penso que no ho deuen ser perquè el preu de venda és bo. En demana 36.000 lliures.

-Si vols, jo m'ocuparé de l'informe econòmic. En conec uns que fan estudis d'aquests i treballen força bé. M'han fet feines per la fàbrica i n'he quedat content. Per cert, no recordo haver-hi estat mai, en aquests pobles que anomenes.

-No són gaire grans. Per la plana de marina hi passa el Camí Ral de València, el de la costa, que a partir de Castelldefels i fins a Sitges és de tragina* i, per tant, no massa transitat. De Gavà surt un altre camí ral que, passant pel santuari de Bruguers, no solament arriba a Begues, sinó que empalma amb uns altres dos: un que puja des de Sant Boi i un altre que ve de Torrelles, i continua més enllà, passa per

Olesa de Bonesvalls, on hi ha un hospital, surt a Avinyonet i d'allà tira tot recte cap a Vilafranca. Això és el que m'ha dit.

-Abans de fer res s'hauria de veure tot això, no t'ho sembla?

-Ja em coneixes. No compraria mai res que no hagués trepitjat i avaluat personalment, a més d'informar-me per tercers.

Maria Vidal no era amiga de perdre temps. Volia recórrer els tres pobles per conèixer el territori de primera mà i poder prendre una decisió fonamentada, i volia fer-ho aviat. Res de comprar a cegues, això mai, però tampoc que li prenguessin de les mans allò que podia ser una bona oportunitat d'inversió. Es va fer preparar un carruatge lleuger de dues rodes, amb capota plegable, va preveure l'equipatge que necessitaria per un viatge de dos o tres dies i també va preparar un cistell amb pa, formatge, embotits i fruits secs per fer front a qualsevol eventualitat alimentària, així com una garrafeta de vi blanc finet per ella i pel cotxer.

-Vols que t'hi acompanyi? —va oferir en Pere amb poc entusiasme.

-No cal. Tu ja tens prou feina i això és cosa meva. Sí que m'aniria bé que em deixessis aquell home de confiança teu de la fàbrica, el que de vegades ens ha fet de cotxer, com es diu?

-Vols dir en Tomàs Caparrós.

-Aquest, aquest, en Tomàs, que és llest i bo amb els cavalls.

-Cavalls? Més d'un?

-Potser haurem de fer part del camí a l'om de cavall. No sé fins on arriben els camins rodats.

De bon matí van sortir de Barcelona pel Camí Ral de València. Feia fresca. L'herba blanquejava de gebre. A l'entorn de l'ermita de Bell Viatge florien els ametllers.

-Voleu que parem, senyora? —féu en Tomàs, en passar pel davant del santuari.

-Només un moment.

Maria Vidal va enretirar la manta de quadres que l'abrigava, va baixar d'un salt i es va acostar a l'ermita. La porta era oberta a totes hores perquè marxants,* traguers* i altres viatgers poguessin demanar la protecció divina a l'emprendre un viatge sempre atzarós. Maria Vidal hi va entrar. No hi havia ningú. En la penombra lluïen algunes llànties, ofrenes dels passants. Va restar dempeus un parell de minuts. En sortir va veure com s'apropava una corrua de mules carregades de

mercaderies, menades per uns quants traginers sorollosos.

-Anem, Tomàs.

Un dels traginers, un home jove, va cridar:

-Tingueu bon viatge, senyora i la companyia!

Ella va respondre amb una breu inclinació de cap.

-La coneixes? –li van preguntar els companys, sorpresos i encuriosits.

-No encara –va fer el traginer amb posat seriós.

El petit carruatge amb la Maria, en Tomàs, un cavall que l'estirava i un altre lligat al darrere, va arribar al riu Llobregat a l'alçada de Cal Xic de la Barca,* una masia de ribera que amb el nom ja ho deia tot. En sentir la remor va aparèixer el Xic.

-Dos cavalls, un carruatge i dues persones, seran sis rals.

S'hi van avenir. La barca en realitat eren dues: dos llaguts afermats l'un a l'altre en paral·lel i coberts per una plataforma quadrada feta de taulons. Un cap de corda amb una argolla a l'extrem subjectava el conjunt a un cable tens que travessava el riu a una certa alçada per permetre el pas, per sota, de petites embarcacions. Un cop tots a bord, el Xic va fer virar una mica les proes l'embarcació en direcció a la riba contrària. D'aquesta manera, el corrent d'aigua, fregant les amures d'estribord, feia desplaçar lentament la barca en la direcció correcta sense esforç.

-Bon invent –va comentar en Tomàs-. La natura, si la saps tractar, t'ajuda.

-Diuen que els romans ja ho sabien fer –va respondre el Xic-. Però jo encero el cable perquè l'argolla llisqui millor i això potser sí que és un invent meu.

-Porta força aigua, el riu.

-Es coneix que ja comença el desglaç a muntanya. Part de les neus de l'hivern desfilaran per aquí.

-Si l'aigua pugués tornar enrere, ben segur que ho faria.

-I ara, per què?

-Deu enyorar les muntanyes. Allà l'aigua, jove i neta, saltironava alegre entre còdols. Aquí a la terra baixa se la veu cansada, feixuga i tèrbola. Ha fet molt de camí i ja no és la que era. S'ha fet vella.

Maria Vidal escoltava les paraules d'en Tomàs amb curiositat no exempta d'interès.

A la riba sud-oest es van acomiadar del Xic i van prosseguir el camí per terra plana. A l'esquerra i a escassa distància veien el poble del Prat de Llobregat. A la dreta, més lluny, Sant Boi llueïa una església

gran enfilada al vessant d'un turó. El Camí Ral de València travessava una plana esponerosa, amb horts a banda i banda i plantacions de fruiters, molts d'ells coberts de flors de color de rosa.

-Presseguers –va assenyalar en Tomàs, que era urgellenc de naixença.

-Són ben petites, les flors del presseguer.

-Sí, però si tot va bé, cada flor, un préssec. Les coses petites compten. Ben mirat, la mar és feta de gotes d'aigua.

Continuaven avançant per un terreny agrícola ben treballat que feia el camí amè.

-Més i més conreus. Es nota que hi ha aigua –comentava en Tomàs.

-Fins i tot surten petites flors grogues als marges –la Maria.

-Mestressa, això em recorda un conte que m'explicava la meva padrina quan era petit.

-Me l'expliques?

-Amb gust. Això era una mestressa que cada dia anava a la font amb dos càntirs. Ella en deia sellons. Un era nou, però l'altre era vell i tenia una esquerdada per on gotejava tota l'estona. Una veïna li va dir: Potser que el llencis aquest càntir i te'n compres un de nou. Què no ho veus que perd aigua? Ella va respondre: Ja ho sé que perd, però guaita quantes flors neixen a la vora del camí.

-Un bon conte, Tomàs. És la saviesa dels grans. Els hauríem d'escoltar més.

-Els vells no poden fer tantes coses com fan els joves, però en canvi les que fan, les fan sabent per què.

-Els joves valoren les coses de la vida. En canvi els vells valoren la vida –va respondre la Maria.

-Pels joves, senyora, la vida és com l'aigua que se'ls escola entre els dits de la mà oberta. Pels vells, en canvi, cada jorn és una victòria.

Van continuar una bona estona en silenci contemplant el paisatge. Més endavant en Tomàs va suggerir:

-Els animals haurien de descansar i granar, senyora. S'acosta el migdia.

-I nosaltres també –féu ella-. Allà a la dreta, es veu un poble. Segons el mapa que porto deu ser Viladecans. Ben segur que trobarem un ramal que ens hi portarà. Espero trobar-hi un bon hostal.

En Tomàs va riure.

-Viladecans, diu? Poble de gossos, ves quin nom.

-N'hi devia haver molts, de cans –va assentir la Maria-. També n'hi ha un que es diu Viladecavalls.

-Ja ho crec. I un altre que es diu Viladellops.

-I encara un que s'anomena Vilademuls.

Desconeixien que Viladecans era l'epítet amb que antigament els habitants de Sant Boi escarnien els del poble veí, que eren àrabs. Ben aviat els van empènyer més avall, fins a la Vallbona i més enllà, però el nom va quedar.

Efectivament, arribant a l'alçada de Viladecans, del camí ral en sortia un ramal que els va dur directament al poble, obrint-se a una esplanada. Just al davant van veure un castell fet amb pedra roja de marès. Tenia bona planta i semblava habitat. Al costat hi havia un edifici bastant gran amb quatre o cinc carros aturats al davant. Un rètol de fusta clavat damunt del llindar deia

LA TAVERNA D'EN PAU

-Tomàs, entra a fer-hi un cop d'ull. Si es veu net hi dinarem.

A en Tomàs se'l veia incòmode, intranquil.

-Què et passa, Tomàs?

-No sé com dir-ho. Els homes no estem avesats a que una senyora entri a la taverna. Miraran i parlaran. Potser fins i tot ens faran fora.

-Tu entra i mira. Si està en condicions aquesta senyora hi entrarà i si els desplau s'hauran d'aguantar.

El pobre Tomàs no va tenir altre remei que complir l'encàrrec.

Entrant a la dreta, una taula llarga amb un petit grup d'homes cridaners que menjaven, bevien i reien. El amos dels carros de fora. A l'esquerra una altra taula, buida. Les parets, d'un groc vell, eren plenes de cagades de mosca, però la taula es veia neta, com si li haguessin passat un drap. A la cuina, al fons i ben a la vista, una cuinera de mitja edat, amb monyo, remenava una cassola que desprenia vapor i una olor d'estofat que feia venir salivera.

-Té força bon aspecte –va avaluar en Tomàs en sortir-. I tenen estofat de vedella amb patates. Fa una flaire...

-Som-hi –la Maria va saltar del carruatge. En Tomàs va penjar sengles sacs de gra al morro dels cavalls, va posar el fre al carruatge i, precedint la mestressa, va obrir la porta vidriera de la taverna perquè hi entrés, cosa que ella va fer amb pas decidit com si allò fos casa seva.

La cridòria del menjador va emmudir de sobte. Els comensals, girats de cara a la porta guaitaven l'aparició bocabadats. Una dona a la taverna, allò no s'havia vist mai. I quina dona, tota una dama de Barcelona –això es veia– ben vestida, ben abrigada, ben calçada, amb guants de pell i amb una mena de barret de vellut verd ornat amb una

ploma també verda. Un dels presents es fregava els ulls. La cuinera es va quedar erta amb el coll tort i una cullera de fusta a la mà. Fins aquell dia, i ja portava molts anys d'ofici, ella havia estat l'única fèmina admesa a la taverna i encara perquè era la muller de l'amo, o sigui, la mestressa, i una magnífica cuinera. Ella no entrava a la casa, ella era la casa i, sempre de cara als fogons, semblava que no hi fos.

Ràpidament va aparèixer en Pau, el taverner, fent reverències.

-Benvinguda, senyora, seieu si us plau –oferint-li una cadira a la taula buida. Tot seguit, dirigint-se al Tomàs, li va engegar:

-Tu allà –assenyalant-li una tauleta rodona al racó més fosc de la sala.

-Allà on sec jo seu el meu acompanyant –va sentenciar la Maria, clavant els seus ulls negres als estantissos del taverner.

-Sí senyora, el que vós digueu –més reverències.

La Maria va assenyalar una cadira al seu davant.

-Tomàs, si et plau.

En Tomàs, insegur, confós, va seure on li deia la mestressa.

-Mestre Pau, ara tastarem aquest estofat.

-Sí senyora.

-Feu-nos bones racions. El camí obre la gana.

-Sí senyora. I per beure?

-Vi negre. Ep, del que beveu vós, no del que teniu per vendre.

-Sí, sí, sí senyora.

Al fons, la cuinera es divertia d'allò més. Esguardant la Maria li va picar l'ullet i ella li va correspondre amb un somris de complicitat.

Els homes de la taula llarga seguien en silenci absolut. De fet, en paràlisi total, perquè tampoc menjaven, ni bevien, ni fumaven, ni res. Ja tenien una cosa per explicar a la dona quan arribessin a casa. O no. No li ho dirien, no fos cas que ella també...

A l'hora de pagar van demanar si hi havia un camí que portés a Gavà i Castelldefels sense haver de retrocedir fins el Camí Ral.

-Ben fàcil –va respondre en Pau–. Sortint a mà dreta i tot seguit. Només travessar la riera ja sereu a Gavà.

Havent abeurat els cavalls, la Maria Vidal i en Tomàs Caparrós van continuar la marxa. Era qüestió d'aprofitar la claror de dia, no gaire llarga encara en aquelles darreries hivernals. Gavà era, efectivament, a tocar de Viladecans. Semblava un poble pagès benestant perquè els horts que havien descobert al llarg del matí seguien vorejant el camí. Tot i l'estació feien goig de veure amb conreus d'hivern: faveres i, sobretot, carxofes. Lluny, cap a mar, s'albirava una pineda.

El camí travessava Gavà i continuava. Ja es veia Castelldefels. No era gaire lluny de Gavà, però era ben diferent i en arribar-hi a la Maria li va fer una impressió estranya: no era pròpiament un poble sinó un escampall de masies. Només en un indret, cruïlla de camins, hi havia un petit nucli de quatre o cinc cases a l'entorn d'una placeta. Les masies eren grans i cada una tenia, adossada, una torre de defensa de pedra de marès roig equipada amb troneres, merlets i matabans. Aquelles torres, molt sòlides, tenien un aspecte

Torre de defensa de Ca l'Armand, Castelldefels

militar inquietant i parlaven d'amenaces passades o presents. Potser pirates, o bandolers, o tot plegat.

La Maria no va veure cap església a la plana, però dalt d'un turó destacava el castell amb el que semblava una esglésiola adossada que lluitava un campanar quadrat i un altre, més petit, d'espadanya. Devia ser el castell subsidiari que li havia dit la Caietana. Era un bloc cúbic, amb poques finestres i encara petites. Tenia aspecte de fortalesa, a joc amb les torres de les masies. Era clar que allà hi havien passat coses. D'altra banda, la grandària de les masies i la solidesa de les torres parlava de riquesa, una riquesa que, a banda de les edificacions, no es veia per enlloc. Les poques persones que havien vist no oferien gaire bon aspecte. Decadència? Això semblava. També hi havia horts i fruiters, però la franja conreada era més estreta i a continuació, entre

els conreus i la pineda que ja havien vist a distància passant pel terme de Gavà, hi havia una franja de terra erma.

-Tomàs, el sol ja comença a davallar. Mirem si trobem un lloc on fer nit i després, si encara hi ha claror, pujarem fins al castell.

A la petita placeta hi havia una masia gran amb la seva torre roja quadrada. No es veia cap rètol, però sí una porta vidriera per on de tant en tant hi entrava o en sortia algú.

-Prova allà, Tomàs.

Ell va trigar a sortir, però ho va fer fregant-se les mans.

-L'hem trobat, senyora. És taverna, hostel i carnisseria, tot junt. Es veu net i ben portat, altrament faria ferum. Les cambres són al pis de dalt. Me les han ensenyat. Llits de ferro forjat, grans i amb bons matalassos. La roba de llit fa olor d'espígol. Hi ha flassades. En diuen Cal Moliner. Ah, per cert, diu que a la casa també s'hi reuneix el consell municipal.

-Vaja, una casa ben aprofitada. D'acord, Tomàs, baixem l'equipatge i fem tractes.

Aviat es van entendre. Dues cambres adjacents amb vistes a la placeta. Aigua per rentar-se, latrines al darrere donant a un corraló. Quadra i cotxera. Farratge pels animals.

-A quina hora es pot sopar?

-A entrada de fosc.

La Maria va pensar que al camp, o almenys en aquella casa, no s'estilaven els rellotges.

-Per pujar al castell?

-Sortint a mà esquerra i amunt.

Hi van ser amb pocs minuts. No tenia muralla ni fossat. La porta estava esbotzada. L'edifici es veia sòlid, però deixat. Hi havia rates, algunes humitats, brutícia pels racons, trencadissa de vidres per terra, alguns ocells entrant i sortint per les finestres, escales estretes, poca claror, fred, inhòspit. A un costat i amb entrada des de l'exterior hi havia, efectivament, una esglesiola. Tancada.

-Ja està vist, Tomàs. Sortim.

-Si creguéss en fantasmes, senyora, aquest seria un bon lloc

-Però no hi creiem, oi Tomàs?

-No senyora. És bo tenir els peus a terra, el cor calent i el cap fred. Una vegada, quan encara vivia al poble, mon germà em va cridar: Tomàs, corre, surt a l'era, que passen fantasmes.

-I què era?

Portal de la capella del Castell de Castelldefels, amb l'escut dels March, antics propietaris.

-Hi havia boira. Es movia una mica d'aire i passaven flocs de boira blanca que semblaven llençols. Ve't aquí els fantasmes.

Des de l'exterior del castell s'albirava la plana i aquella franja erma que havia cridat l'atenció de la Maria. Era un terreny pantanós, mig inundat, amb alguns canyars esparsos i matolls als llocs secs. Maresmes. S'hi endevinaven algunes rases rectes, com si fossin antics recs.

A l'hostal havien encès un bon foc. S'hi van asseure. Al cap de poca estona es va sentir remor d'homes i animals. Poc després van entrar en tropell fent gatzara. Eren els traginers que havien trobat a l'ermita de Bell Viatge. L'hostaler els va rebre amb cordialitat com els clients habituals que devien ser.

-Bon vespre, senyora i la companyia! -va dir el mateix que al matí l'havia saludat a Bell Viatge.

-Bon vespre tingueu -va respondre ella, amb to jovial.

Els altres, admirats:

-De què la coneixes?

-D'aquest matí.

-No pot ser.

La Maria, de cara al foc, reia per sota el nas.

Enllestit l'àpat, sopa i costelletes de xai, es van allitar. La Maria, expressament, va deixar oberts els porticons perquè les primeres clarors del matí la desvetllessin. Quan va baixar, en Tomàs ja era al

menjador havent tingut cura dels cavalls, i els traginers, fent soroll com sempre, ja sortien al camí.

-Tingueu un bon dia, senyora, i la companyia –el mateix de la vigília.

-I vosaltres una bona jornada –va fer ella.

-Au, tira i calla -li deia un company al jove traginer-, que sempre has de cridar l'atenció, tu.

-Per què m'ho dius això? Perquè sóc educat i no com tu, que no saps ni saludar? Sàpigues que on hi ha educació no hi ha distinció de classes. Tots reien mentre enfilaven el camí ral amb les mules ja carregades.

La Maria i en Tomàs van esmorzar pa amb tomàquet i pernil, acompanyat d'un porró de vi blanc. A en Tomàs el va sorprendre la traça amb que la seva mestressa bevia en porró. Aquella senyora no era com les altres. Rica sí que ho era, però gens estirada, de tracte planer i tarannà pràctic i decidit. Ell feia temps que treballava per Dom Pere, a la fàbrica, però fins aquell dia a la mestressa l'havia tractada poc, només de tant en tant per prendre o enllestir algun encàrrec o menar el cotxe de cavalls. Ella:

-Hostaler, com ho hem de fer per anar a Begues?

En Moliner va rumiar una mica, tot gratant-se la barba.

-Vejam, s'hi pot anar per La Sentiu.* És més curt, però és perdedor si no es coneix. Us recomano que hi aneu per Gavà. Només arribar-hi, abans d'entrar al poble veureu un camí a l'esquerra que tira amunt. No el deixeu i us hi portarà.

-És de carro el camí?

-Am... a veure, sí que ho és, però a trams força descurat. Les aigües corren camí avall i ho fan malbé tot. Com que veig que en porteu dos, jo de vosaltres hi aniria a cavall. Millor i més segur.

-D'acord. Tomàs, si et plau, ensella els cavalls.

Aviat van ser al camí, en Tomàs muntant el gros cavall de tir i la Maria, amb posat de geneta experta, cavalcant el cavall bai amb que solia passejar per la ciutat amb el seu home els diumenges al matí, si feia bo. L'hostaler els va veure partir ple de curiositat. Qui devien ser?

Quina una en portaven de cap?

Quan el sol ja escalfava van arribar al santuari de Bruguers.

-Pararem a saludar els ermitans.

L'església, com tots els edificis una mica importants d'aquells verals, era feta de pedra de marès roig. La porta, adovellada, era tancada. A la vertical de l'entrada, un campanaret d'espadanya amb una

sola campana. Adossada a la dreta de l'església, hi havia una casa. L'habitatge dels ermitans, si és que n'hi havia. Aviat ho sabrien. Sobre el llindar de la porta, una pedra esculpida deia:

EN L'ANY 1540
FOU EDIFICADA LA PRESENT CAS-
A PER LA SENYORA ELISABETH, MAR-
QUESA DE GUALBES, BARONESA
DE ARAMPRUNYA

Efigie imaginària de Maria Vidal davant del Santuari de Bruguers.
La indumentària és de l'època.

Només tornar la cantonada ja van veure una dona de mitja edat, amb davantal, que estenia la bugada damunt d'unes ginesteres.

-Bon dia, mestressa –la Maria.

Sobresaltada, la dona es va girar.

-Bo... bon dia tingueu.

-Sou l'ermitana?

-Ho som el meu home i jo. Ell ha sortit amb les cabres, però no trigarà.

-Que podríem visitar el santuari, si no us fa res?

-Prou que podeu. Seguiu-me si us plau.

Hi havia un deix de malfiança a la seva veu, però al mateix temps,

ensenyar el santuari era una de les seves obligacions i en realitat li agradava fer-ho.

L'ermitana els va precedir a la casa. Hi havia una sala, cuina, menjador i d'estar tot junt. Modesta, però neta i endreçada. A un angle, la llar de foc on ja bombollejava una olla. Al fons, l'ermitana va obrir una gruixuda porta de fusta.

-Passeu.

La porta donava directament al presbiteri de l'església de manera que la cuina, sala i menjador, també devia fer les funcions de sagristia. El temple, d'una sola nau, era romànic, amb poca claror. A l'absis s'hi endevinava una petita icona.

-La Maredeu de Bruguers –va informar l'ermitana.

A mitja nau, a l'esquerra, hi havia la típica trona del predicador, amb una escaleta de pedra que s'enfilava abraçant una columna. Al fons una cantoria amb una vella barana de fusta corcada, sense escala per pujar-hi.

-Com s'hi va? –la Maria.

-Des del dalt de la casa, senyora. Anem-hi si ho voleu.

-No cal, mercès. Ja ho veig des d'aquí. És obert al culte, aquest santuari?

-Només en dies assenyalats; el dia de la Maredeu, que és el quinze d'agost, i quan hi ha aplecs, a l'entorn de Pasqua Florida i Pasqua Granada. Vénen els de Gavà, els de Castelldefels, els de Begues i els de Viladecans, en dies diferents. Puja el senyor rector de Gavà.

-Moltes mercès, ermitana. Per cert, com us dieu?

-Bruguers.

-Oh.

-A Gavà n'hi ha moltes.

Sortint, la Maria va observar que sota la taula de menjar hi havia una estora d'espart rodona, però per un costat sobresortia un angle de fusta.

-Què és això? –va inquirir, tocada de curiositat.

-Què? –l'ermitana, neguitosa.

-Això que hi ha sota l'estora.

-No hi ha res, senyora –més neguitosa.

-I tant que sí. Tomàs, si et plau, dóna'm un cop de mà.

La Maria va agafar la taula per un cantó, en Tomàs, amatent, per l'altre, i la van enretirar. Tot seguit, la Maria, amb la punta de la sabata va aixecar l'estora.

Va aparèixer una trapa de fusta, quadrada. L'ermitana, molt inquieta:

-Senyora, si us plau, no ho toqueu, això.

A un costat la trapa un forat allargat permetia passar-hi els dits per alçar-la. La Maria:

-Tomàs.

En Tomás va aixecar la trapa. Donava a un soterrani. Una escala de fusta revellida en facilitava l'accés. Sense pensar-s'ho va baixar.

-Necessito una espelma. Es molt fosc això.

La Maria:

-Una espelma.

Ara l'ermitana estava, més que neguitosa, aterrida. Es va encongir en un racó de la sala, agafant-se el davantal amb les dues mans.

-Està bé. No us mogueu d'on sou –la Maria va veure una palmatòria en una llera. Va encendre l'espelma amb el foc de la llar i la va passar al Tomás.

Ell va fer un llarg xiulet. La Maria:

-Què hi ha?

-Armes, senyora. Armes llargues, curtes, barrilets que semblen de pólvora i, espereu, aquí hi ha una caixa, vejam, no està tancada. Bales de plom. N'hi ha un munt.

-Puja Tomás. No toquis res –i a l'ermitana:

-Què és tot això?

-Us juro que no en sé res. Així em mori aquí mateix.

-No jureu tant, que no és bo per la salut. Quant de temps fa que això és aquí?

-No ho sé, de veritat. Jo no ho havia vist mai.

-Però havíeu vist la trapa.

-Sí, és clar, la trapa sí, però el meu home em va dir que no era res i que no fiqués el nas on no em demanaven.

-Molt bé. Ara nosaltres marxarem. No digueu res a ningú.

La Maria i el Tomás van muntar ses cavalleries i van seguir el camí muntanya amunt. La Maria reflexionava. Un dipòsit d'armes i municions. D'antics bandolers? De quan la Guerra de Successió? Del sometent de Gavà? Potser les havien amagat pensant recuperar-les més endavant. Potser les havien oblidat, o eren morts els que les havien amagat. Què en sabia l'ermità? I si era un guerriller?

Tal com anaven pujant es desplegava davant dels seus ulls una vista panoràmica esplendent. Es veia el pla de Barcelona, amb Montjuïc,

el delta del Llobregat amb els seus estanys i aiguamolls i una bona estesa de mar blava solcada, en aquell moment, per una fragata de veles blanques que, prop de Montjuïc, feia via cap a port.

Arribats al cim, de fet un altiplà, un camí a l'esquerra, força malmès, menava a les runes del castell d'Eramprunyà.

-S'ha de veure, aquest castell –va dir la Maria.

Van agafar el trencall. En contrast amb les fortes pujades, ara el camí planejava. En pocs minuts van arribar al que quedava del castell, la seu de la baronia. Els demolidors havien fet bona feina. Només quedaven dempeus alguns murs i la capella, que conservava la coberta, però estava molt tronada. Com no podia ser altrament, la pedra era de marès roig. De fet, tota la muntanya ho era: cingles, turons, penyals, talussos, tot ben vermell. En alguns indrets el roig, de tan intens, s'apropava al morat.

Restes del Castell d'Eramprunyà. La capella de Sant Miquel.

Van retrocedir cap al camí principal i una mica més endavant van veure, a la dreta, un ramal que menava a una esglésiola i un petit grup de cases. Pensant que allò era Begues s'hi van dirigir. L'església era tancada i no es veia ningú enlloc. La Maria va pensar que els homes devien ser al camp i les dones a la cuina fent el dinar. De la xemeneia de la casa més propera en sortia una fumarola.

-Anem a preguntar.

Van trucar a la porta. Es va sentir una remor a dins però ningú obria. Al cap d'una mica va aparèixer una dona a la finestra de dalt.

-Què voleu?

-Això és Begues?

-No, dona. Això és la Rectoria de Begues.

La Maria estava perplexa. Begues era en un indret i la rectoria en un altre? La dona va afegir:

-Begues és més endavant. Seguiu. -i va tancar la finestra.

Van tornar al camí principal i van seguir cavalcant. L'indret era sorprenent: després de les fortes pujades ara es trobaven en una vall oberta, assolellada gairebé plana. Conreus a banda i banda del camí i més enllà pinedes a tots dos costats. Alguna masia. A distància es veien pujar plomes de fum. Efectivament, aviat van albirar el campanar i les cases del que, ara sí, devia ser Begues. En entrar pel que semblava el carrer major -de fet no n'hi havia d'altre- es van adonar que Begues era el típic poble allargassat, construït seguint el traçat del camí. Cap a la meitat, a mà dreta, una plaça i, al fons una església amb la casa rectoral adossada i un petit hortet. Es veu que hi havia dues rectories a poca distància. La Maria va suposar que el que anomenaven la Rectoria de Begues devia ser un barri del mateix terme, però amb parròquia pròpia. Potser aplegava la gent de les masies properes.

Feia un bon sol, però feia fred. Es notava l'alçada. La Maria -i en Tomàs, tot i que no deia res- es preguntaven si trobarien un lloc per dinar.

Una dona travessava el carrer desert amb pas viu i un cistell al braç. Anava vestida de negre i duia un mocador també negre al cap. En veure'ls va apressar el pas, esporuguida, però la Maria, atiant el cavall, la va encaçar ràpidament.

-Bon dia, mestressa. Això deu ser Begues, oi?

Ella, sense aturar-se i mirant de reüll.

-És clar.

Era clar que en aquella contrada els forasters no eren gaire ben rebuts.

-Sabeu si hi ha algun lloc on puguem dinar? Un hostel? Una taverna?

-Passat Begues -va dir la dona i es va entaforar en una casa tancant la porta rere seu. Es va sentir com passava el forrellat.

Van seguir cavalcant i sí, fora del poble, a mà esquerra hi havia un típic hostel de carretera. Una vella bóta de vi al davant de la casa, a tocar del portal, feia les funcions de rètol. Hi van entrar sense mirar. No hi

havia altra opció. Un gran menjador i una llar de foc de bona mida amb algunes brases gairebé extintes. Silenci. Ningú.

-Ah Maria!* –va cridar la ídem–. Que hi ha algú?

De les entranyes del casal en va sortir un home gran, alt i cepat, llargs cabells blancs sense recollir i un gran mostatxo, també blanc, que semblava un raspall.

-I bona hora –va dir, estalviant mots.

-Que podríem dinar?

-Podríeu.

Va aparèixer la mestressa eixint del que semblava la cuina.

-Volen dinar –ell.

-No hi ha res fet –ella.

-Però podríem –ell.

-Potser –ella.

-Podríem? –la Maria

-Què voleu? –ella.

-Què teniu? –la Maria.

-Vejam. Unes botifarres, unes quantes seques. Si voleu...

-Volem –la Maria.

-Seieu –l'hostaler, i prenent alè com qui es disposa a fer un esforç, va afegir– si us voleu rentar les mans, a la pica hi ha aigua bona. És de la font.

Dit això, van desaparèixer tots dos. Ella a la cuina, ell vés a saber on.

En Tomàs va comentar:

-Quina gent mes estranya, en aquest poble. Gairebé no parlen.

-El silenci és un amic que no et traeix.

-I sembla que s'amaguin.

-S'amaguen –la Maria–. Tenen por d'alguna cosa i vull saber de què.

De la cuina sortia soroll de fregir i ben aviat olor de botifarres. Bona olor.

Va reaparèixer l'home amb plats de terrissa, coberts i un porró de vi blanc i tot seguit va tornar amb una plàtera també de terrissa amb dues botifarres fumejants i una bona quantitat de seques. Ho va deixar tot sobre la taula i anava per marxar, però la Maria el va retenir:

-Mestre, seieu una mica amb nosaltres i fem un traguinyol d'aquest vinet vostre.

Ell, una mica reticent, no s'hi va poder negar. Va agafar una cadira i va seure-hi amb el respatller al davant. La Maria, per donar exemple, va agafar el porró i va fer una bona tirada sense que en caigués ni

una gota. Tot seguit va passar el porró a l'hostaler, que no es podia pas quedar curt davant d'una dama a l'hora de beure a galet. Ella va fer un mos i una altra tirada. I l'hostaler, tornem-hi. Una tercera tirada i l'hostaler, que no es quedava enrere. En Tomàs, divertit, gaudia de l'espectacle sense dir res. Després de la quarta tirada, la Maria:

-Què us passa en aquest poble?

-Què voleu que passi? Que tot va de mal borràs, això passa.

Semblava que s'obria una escletxa en el laconisme beguetà.

-I doncs? -ella, fent el desmenjat.

-És que no sé amb qui parlo -ell.

-Teniu raó. Em dic Maria Vidal i sóc de Barcelona. En Tomàs és el meu home de confiança. Podeu parlar davant seu. Som gent de pau. Hem vingut perquè estic pensant en comprar una mica de terra.

-Bernat Fornells per servir-vos. No ho feu. No pas aquí.

-Per què?

-En sortiríeu escaldada.

-I això?

L'home va fer un parell de respiracions profundes i finalment es va decidir.

-Mireu, aquest era un poble ric. Bona terra, aigua viva. Els excedents es venien a Barcelona, on tot ho compren. Aquí a les cases hi havia or i argent i també benviure. El camí era camí ral i per tant molt transitat per tota mena de gent. Però això que és bo per algunes coses també atrau lladres i gent de mala vida. Abans fou terra de bandolers, que no solament assaltaven els marxants, traginers i viatgers sinó també els masos. Begues era un filó que van explotar fins que no hi van deixar res que valgués la pena. Ep, i si algú es resistia el punxaven. Fins l'església i la sagristia van saquejar. Finalment van marxar i no han tornat. És cosa del passat, però d'un temps cap aquí uns altres encara pitjors han pres el relleu.

L'hostaler va callar, pensarós.

-Qui? -la Maria.

-D'una banda el batlle,* que cobra els terços en nom de la baronia i se'n queda una bona mossegada. Ho sap tothom. De resultes, la baronia, que no veu rendes, ens té abandonats. De l'altra, els jurats* del consell municipal que cobren uns impostos que s'han tret de la màniga i que són un abús, de manera que ningú aixeca el cap. Ja pots treballar, ja, que com més fas més se n'emporten. Ells fan posat innocent i diuen que és cosa de la baronia, que és un xuclador que no

en té mai prou, però tots pensem que els barons, que mai s'acosten per aquí, no saben res del que s'hi cou ni on van a parar les collites, ni els diners. El batlle i els jurats s'ho queden tot i s'ho reparteixen. Si fins s'han ficat amb la mica d'hortet que té el senyor rector per ell i la seva do... vull dir la majordoma.

-Bé deuen ser gent de Begues, aquests jurats.

-I tant. Són membres de les famílies més riques. Es van apoderar dels càrrecs municipals i se'ls van passant dins la família, de pares a fills, sense que s'hi vegi un final.

-I si, sabent això, us negueu a pagar?

-Aleshores t'embarguen el que tinguis. Ho treuen a subhasta i s'ho queden ells per quatre rals. Cada vegada tenen més terra, més caps de bestiar i menys vergonya.

-Tal vegada els podríeu portar a judici.

-Ho dieu de per riure? El jutge comarcal és dels seus. Només cal veure els cognoms que gasten.

La Maria sentia com la indignació per aquelles injustícies creixia dins seu i alimentava el seu desig d'adquirir aquells dominis i posar-hi una mica d'ordre.

-Us agraeixo aquesta informació. És un tema que m'interessa.

-La gent està trista i l'hostal, ja ho veieu: buit. Abans passaven marxants i traginers: de Barcelona cap al Penedès i a l'inrevés. Però els bandolers els van esbandir i, com que els camins s'han anat fent malbé, no han tornat. Ara passen per Sant Sadurní o per Subirats. Estem tan escarmentats que quan veiem un foraster, el primer que pensem és que ve a prendre'ns alguna cosa.

-Nosaltres només prendrem comiat, després de pagar el dinar, és clar. Per cert, bona, la botifarra.

-Feta a casa, però no ho digueu a ningú, que tenim els porquets ben amagats. Si s'arribés a saber, adéu botifarres.

El camí de tornada el van fer en silenci. La Maria feia inventari: bona terra, aigua, però pobresa i por. Aquella contrada estava malalta. La Maria pensava en la condició humana, corcada per la cobdícia, que escampava la incertesa i la misèria al llarg i ample d'una vall que havia estat pròspera i riallera. Van arribar a Cal Moliner cansats i la Maria, capficada. L'hostaler de Castelldefels, en Moliner, els va servir un sopar lleuger i, tot seguit, al llit.

L'endemà, tot esmorzant, la Maria va voler saber si el mal que corcava Begues també era present a Castelldefels.

-Que en alguns llocs el consell municipal té tendència a escombrar cap a casa en lloc de mirar pel comú és ben sabut –en Moliner- però això no vol dir que passi arreu. De fet, hi ha més gent honrada que podrida, però fa més soroll un arbre que cau que mil que creixen i el senyor batlle d'aquí és bona gent. També el consell municipal. Els maldecaps de Castelldefels són uns altres. D'una banda la mala salut de la gent a causa de les aigües mortes i dels mosquits que s'hi fan a l'estiu. Sapigueu que aquí la majoria de la gent té les febres. Alguns, sobretot criatures i vells, les paguen amb la vida. Els altres amb febrades, dolors, feblesa i malestar. No és estrany que els joves se'n vulguin anar. D'altra banda, hi ha el monestir.

-El monestir? –la Maria, incrèdula-. Quin monestir?

-El de Sant Cugat, senyora, que és propietari de part del terme.

La Maria es va quedar de pedra picada. D'això la Caietana no n'hi havia parlat.

-A veure, expliqueu-vos si us plau. Què passa amb Sant Cugat?

-Fa molts i molts anys, un comte que em sembla que es deia Borrell o una cosa així, va fer donació al monestir d'un bon tros de la terra guanyada als moros en aquest terme i encara és seu. Una creu de terme de pedra marca el límit del domini monacal. La baronia, als seus dominis, no és que faci gran cosa, no us penséssiu, però almenys manté els camins oberts i administra una mica de justícia, però el monestir no fa res de res. Només xuclar.

-Si el monestir té les terres abandonades, quins delmes i primícies cobra?

-El cas és que les terres es treballen. Donen feina a uns quants jornalers mal pagats, però el fruit que se'n treu se'n va tot cap a Sant Cugat sense res a canvi. Més encara, volen que siguin els mateixos jornalers qui porti les collites a Sant Cugat i sort que del transport se'n fa càrrec la baronia.

-Trobo estrany que no hagin mirat de posar-hi remei.

-Ui, senyora. És un mal molt antic i... ja se sap.

-Què se sap? –la Maria era insistent.

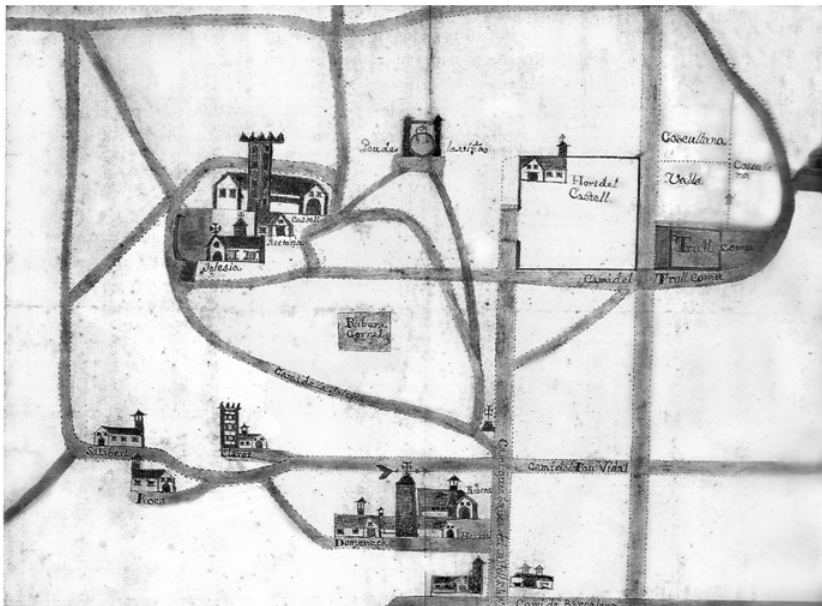
-Amb l'Església qui s'hi enfrontaria?

-Ja ho entenc.

La Maria començava a comprendre perquè el preu de mitja baronia era bo. Ningú regala res. La Manuela d'Erill es volia treure un pes mort de sobre. A més, vivint a Madrid, tampoc en podia tenir cura i això propiciava la manca de diligència i els abusos.

-Una altra cosa i acabo. Des del castell es veuen una mena de recs a la faixa de terra erma i pantanosa que hi ha cap a la banda de mar. Què són?

-Ah, sí, Les Arenes. Fa cosa de vint anys, uns senyors de Barcelona, d'acord amb els barons, van voler eixugar les maresmes i posar aquells indrets en conreu. Van cavar tot de recs per buidar l'aigua estancada. Era una bona idea perquè haurien acabat amb els mosquits i les febres, però de sobte van marxar deixant-ho tot abandonat. Amb el temps i les pluges els recs s'han anat esllavissant i l'aigua ja no hi corre. Tornem a estar com abans.

Mapa de Castelldefels a l'època. A baix, amb una torre adossada es veu Cal Moliner.

A dalt a l'esquerra el Castell.

-Pel que dieu, aquells aiguamolls deuen ser de la baronia, no del monestir.

-Sí que ho són, però es veu que la baronia tampoc no hi té gaire interès. No serveix per res, allò. Només per criar mosquits. Ni les granotes hi volen anar.

La Maria Vidal va pagar, es van acomiadar, van aparar el carruatge i van agafar el camí de tornada. La Maria no deia res i en Tomàs no

gosava trencar el silenci. Li semblava entendre'n el motiu. Digues-li decepció.

Quan ja arribaven al casal barceloní dels Pérez-Moreno/Vidal, la Maria va sortir del seu mutisme i va engegar una frase que en Tomàs devia entendre perquè va assentir amb el cap. Començava a conèixer el tarannà de sa mestressa.

-El millor moment per fer-hi alguna cosa era fa vint anys. El segon és ara.

Tot seguit va afegir:

-D'aquestes malvestats en faré projectes.

II

-Com són les terres que has anat a veure? –va preguntar en Pere a la Maria, a l'hora de sopar.

-Les trobo interessants perquè no són interessants.

-I quan tu et poses interessant no et segueixo –va riure en Pere.

-És un territori pedregós en sentit físic, però sobretot metafòric.

-Enigmàtica véns.

-Hi ha terra bona. Hi ha aigua. També hi ha muntanya i, sobretot, problemes.

-No sembla gaire atractiu, pel que dius.

-Però té potencial. Aquell domini, ben gestionat, pot donar de si més del que està donant. Per això ho trobo interessant, perquè és un rept. M'agraden els reptes i m'agrada sortir-ne airosa. Abans de decidir res vull parlar amb la Caietana. Si ella hi posa les dents jo hi posaré les ungles. La Manuela d'Erill és conscient que la finca és un niu de problemes i per això la posa en venda a bon preu. Sap que no en pot demanar més. És com comprar una casa barata però mig enrunada: has de saber que el que t'estalvies comprant-la t'ho hauràs de gastar després arreglant-la. El que compta és pensar si val la pena arreglar la casa o no. Jo penso que sí, però no ho faré sola: si anem a mitges amb la Caietana hi anirem en tot.

Al rostre de la Maria, entre cella i cella, s'hi veia un solc.

-Et veig un xic capficada. Hi ha alguna cosa més, oi?

-Sí. En Tomàs i jo vàrem descobrir un dipòsit d'armes i municions en un soterrani secret de l'ermita de Bruguers. No sé què cal fer en un cas així.

-Deixam-ho a mi –va respondre en Pere.

L'endemà la Maria va enviar el seu majordom, en Batista, a casa de na Caietana d'Oms, vídua de Copons, a concertar una entrevista. Caietana, que tenia interès en que fos la Maria qui comprés la part de la Manuela d'Erill, va respondre que si a na Maria li va bé, avui mateix, a mitja tarda, podríem fer un te amb galetes.

La Maria va posar la Caietana al corrent de la seva gestió. Li va plantejar l'afer ben clar: ella compraria si la Caietana s'avenia a fer-li costat en les inversions que caldrien per posar allò a ple rendiment. La Maria no li va exigir que s'hi impliqués personalment. Sabia que la Caietana era una dona intel·ligent i cultivada, però no una emprenedora com ella. A més, era gran.

-Jo hi posaré la feina –va plantejar-li– però tu hi hauràs de posar una lliura per cada lliura que hi posi jo. No decidiré res que no sigui de mutu acord, però vull el teu suport en allò que decidim. Si no puc comptar amb tu, no compro. No em responguis ara. Pensa-t'ho.

La Caietana va trigar una setmana a contestar. Segurament devia demanar consell al seu fill, l'Agustí, que el dia de demà seria l'hereu de la fortuna dels Copons i dels Oms, un jove amb bon criteri, que ja era major d'edat. No sabem quines gestions devia fer l'Agustí, si en va fer, però la qüestió és que la Caietana va convocar la Maria al seu palauet per dir-li que havia decidit participar en l'aventura tenint en compte que si les minses rendes que treia de la seva meitat creixien, com era d'esperar, recuperaria la inversió inicial i deixaria a son fill un patrimoni sanejat i acrescut.

Havent-se posat d'acord en els detalls, la Caietana va escriure a la Manuela d'Erill dient-li que ja havia trobat una compradora, que no discutia el preu, i que podien anar al notari quan volgués. La Manuela d'Erill va respondre que contactessin amb l'advocat Bachs, del carrer de la Portaferrixa, que disposava de poders suficients per anar al notari i tancar l'operació en nom seu.

-Estàs ben segura del que fas, Maria? –preguntava en Pere, una mica inquiet.

-No. Però ho vull fer. Si fos un negoci segur potser ja no seria un negoci i no tindria atractiu. Per això podria tenir els diners al banc i parar la mà a final d'any, però jo no sóc així. Mouré els diners, correré el risc i, com t'ho diria, marit, em divertiré. Oi que m'entens?

-Muller, com pots pensar que no t'entengui si sóc empresari?

L'endemà en Pere va informar la seva esposa:

-Un escamot d'homes d'armes manats per un agutzil han fet una visita a l'ermita de Bruguers. Estava tot tancat i no hi havia ningú. Han rebotat la porta de la casa, han baixat al soterrani i estava buit. Només hi quedava la pólvora. M'han explicat que, pocs, però encara subsisteixen alguns grups guerrillers, resistents de la Guerra de Successió, i que segurament aquell dipòsit feia anys que era allà perquè la pólvora estava passada. Ha sonat el nom d'en Carrasclet, però sembla poc probable perquè operava per les terres de l'Ebre i del Priorat. Els ermitans, que hi devien estar-hi d'alguna forma implicats, en veure's descoberts, han fugit. Ara els cerquen.

Un cop signada l'escriptura de compra a la notaria barcelonina de Tomàs Guasqui el dia 18 de novembre de 1733, la Maria va fer el primer pas, el més urgent perquè era el que més li coïa: Begues. Hi va anar amb l'advocat de la família, en Josep Servitge i amb en Tomàs, que s'estava convertint en un valet útil per a tot. Va visitar l'única persona que coneixia: l'hostaler Bernat Fornells, i el va posar al corrent de la nova situació. Li va semblar que l'hostaler se n'alegrava una mica. Com si una llumeta d'esperança s'encengués en aquells ulls fatigats.

-Porto anotat el nom del batlle. On el trobaré?

-En Ventura? A casa. Aquest viu amb l'esquena ben dreta. És a la plaça, just davant de l'església, una casa de planta baixa i dues alçades, amb un portal de fusta de color verd fosc.

-D'acord. Quan i com puc contactar amb els jurats municipals?

-Es reuneixen a Can Xandri el primer dilluns de cada mes, al matí.

-Can Xandri?

-És la masia més rica del terme. En Xandri és el degà* dels jurats. Remena les cireres i té comprat en Ventura, que li llepa la mà com un gosset. Can Xandri és una mica apartat, al camí de Torrelles, passat el pi de les dues branques, a la dreta. Molt visible.

-Molt bé, mestre. Ens anirem veient.

Van trobar Can Ventura amb facilitat. Va obrir la dona.

-Venim a parlar amb el batlle Ventura.

-És al dalt, que dona menjar als coloms. Ara l'avisó.

No els feia entrar. Ni calia. El que volien fer ja estava bé fer-ho del carrer estant i si algun veí parava orelles, millor.

Al cap d'una estona més llarga del que calia per baixar l'escala va

aparèixer un home de mitja edat, cabell grisenc i esguard murri, abillat amb pretensions de senyor i, per això, més pagès.

-Qui sou i què voleu? –va dir des del llindar. Ni sortia, ni deixava entrar. Va respondre l'advocat Servitge:

-Doma* Maria Vidal, aquí present, és la nova copropietària per meitat de la baronia. Vegeu l'escriptura notarial de la compravenda i la de plens poders atorgats per Doma Caietana d'Oms, propietària de l'altra meitat.

En Ventura va empal·lidir. Aquella visita no augurava res de bo. La Maria va prendre la paraula:

-Sapigueu que, a partir d'avui ja no sou el batlle de la baronia. Em reservo el dret de portar-vos a judici per infidelitat en el desenvolupament del vostre càrrec. El senyor advocat us farà a mans la carta d'acomiadament.

En Ventura va rebre la carta amb mans tremoloses. Tenia clar que se li havia acabat la bona vida i en canvi no tenia gens clar què faria a partir d'ara, habituat a viure bé defraudant aquells que li pagaven un sou. El van deixar allà, palplantat a la porta de casa seva, rellegint el paper, com si no s'acabés de creure el que li acabava de passar.

Tot seguit es van dirigir cap al camí de Torrelles, a fer una visiteta al Xandri. El van trobar a l'era, davant de la casa –una masia senyorial feta de pedra picada, amb porta i finestres adovellades– donant ordres a un petit grup de mossos. La Maria es va presentar i el va emprendre:

-Hem esbrinat com funciona el consell municipal de Begues i cal dir que no ens plau gens. A partir d'ara, aquí es faran les coses d'una altra manera.

En Xandri es va posar gallet.

-El consell municipal s'elegeix entre els prohoms del terme cada quatre anys. És la llei i la baronia no hi pot ficar cullerada en aquest afer.

-Però la baronia pot vigilar que les eleccions es facin de manera neta, com mana la llei, amb la participació de tots els prohoms i en votació secreta. Tothom vota i tothom pot ser elegit i no com ara, perquè ara no és així. Vull veure les actes de, posem, les darreres tres eleccions, a veure quins cognoms hi surten.

-La gent de Begues vota qui vota i surt qui surt.

-Casualment sempre els mateixos. Voleu que anem casa per casa preguntant?

Era una amenaça massa arriscada. L'advocat ho va veure tot seguit. La gent, esporuguida, callaria o mentiria.

-Ja podeu començar –en Xandri, segur de si mateix.

En Servitge va tallar:

-Ho farem i més us valdrà que tingueu raó perquè si no queda ben clar ens veurem als tribunals.

-Les vostres amenaces no em llevaran la son.

Vist que no avançarien per aquell camí, van marxar sense acomiadar-se. L'advocat:

-Haurem de pledejar, senyora.

-D'acord, pledejarem. Aneu posant fil a l'agulla. Ara ens cal un nou batlle. Anem a veure l'hostaler Fornells, vejam què en pensa.

L'hostaler va declinar l'ofertament, fet més que res per cortesia. Era vell, estava cansat, no tindria prou autoritat i perdria els pocs clients que li quedaven. Però potser sí que coneixia algú que ho faria bé.

-En Roc de Can Renard. Un home jove, despert, decidit, treballador, amb bona anomenada.

El van anar a veure. No era a casa. Sa mare els va enviar a un indret d'horta. El van trobar observant els plançons que ja treien el cap. Era un home de bon aspecte, dels que quan els parles et miren als ulls. Havent-li ofert el càrrec en Roc va fer una ganyota.

-Jo sóc pagès i prou. Tinc molts amics. No els vull perdre. No vull esdevenir un recaptador de rendes. No vull que em mirin malament. Mercès, però no.

-Algú ho ha de fer –l'advocat–. I més val que sigui un home honest que no pas un...

-Lladre. Perquè aquesta és la fama que acompanya el batlle.

-Vós no ho seríeu, pel que ens han dit. Penseu que el batlle és un mitjancer entre el poble i la baronia. De la mateixa manera que defensa els interessos de la baronia també és el portaveu de les necessitats del poble.

-Mercès per haver pensat en mi, però serà que no. Si us plau, no insistiu.

Amb aquesta darrera gestió van donar per acabada la jornada i van tornar cap a Castelldefels. Encara faltava contactar amb el batlle i els jurats de Gavà i de Castelldefels. Ja hi hauria temps per això.

-Veig clar que si vull controlar la baronia de prop hi hauré d'anar sovint i no m'agrada posar a l'hostal cada vegada –comentava la Maria al seu home l'endemà a l'hora de la sobretaula–. No tinc queixa d'en Moliner. Em tracta amb deferència i el menjar és bo, però és un hostal

de marxants i traginers. Bona gent, però em sembla que la meua presència els cohibeix i, per tant, m'hi sento una mica fora de lloc.

-Què proposes? –en Pere.

-M'agradaria tenir-hi allò que els francesos en diuen un *pied á terre*. Un cap de pont, un sostre. Vaja, casa pròpia.

-I què has pensat?

-M'ho estic rumiant. N'hauré de parlar amb la Caietana, és clar. La inversió a mitges i la casa serà de totes dues, també a mitges. És el tracte.

-Gavà, Castelldefels, Begues?

-Begues és l'indret més bonic, però és desavinent, costerut, allunyat. En canvi Gavà i Castelldefels són al pla i amb tres horetes t'hi pots arribar a cavall o amb carruatge. El camí ho permet. Encara no he decidit si construir una casa nova o aprofitar-ne alguna d'existent.

-Em vas comentar que a Castelldefels hi ha un castell i que és de la baronia.

-Cert, i està dempeus, no com el d'Eramprunyà, però està molt tronat i ara com ara no el veig habitable. En tot cas s'hi haurien de fer obres importants. És una possibilitat. Almenys, l'edifici i el terreny que l'envolta ja són de la baronia i no caldria comprar.

-Potser us el podríeu anar a mirar amb en Pedrós, l'arquitecte, a veure què hi pot fer.

-És una idea.

El dilluns següent l'advocat Sirvent es va presentar a ca la Maria Vidal amb una proposta de demanda contra el consell municipal de Begues. El primer demandat era en Xandri i seguien els dos jurats que formaven el consell amb ell. L'advocat havia fet els deures. La Maria, que no sabia de lleis però no anava mancada de sentit comú, va trobar que la demanda estava ben fonamentada, tant com era possible i, el més important, en Sirvent havia trobat a Begues dos testimonis disposats a declarar. La Maria el va felicitar.

-És que, senyora, sense testimonis aquesta denúncia no se sustentaria. Tant de bo fossin més però ja és gairebé un miracle que n'hagi trobat dos. S'han decidit perquè estan tips de greuges i opinen que ja tocava que algú prengués cartes en l'afer. Són en Joan "Jaerahora" Picot i en Ferran Calvet, ambdós prohoms i pares de família.

-Això de "Jaerahora"?

-M'he permès posar-li aquest malnom, entre nosaltres, perquè quan li

explicava la nostra intenció no parava de dir ja era hora, ja era hora.

-Sembla un bon testimoni.

-Per la seva banda en Ferran Calvet és el propietari d'un mas de mida mitjana. Exclòs del grup dels que remenen les cireres i objectiu de les seves maquinacions. Està ressentit.

-Veurem si funciona bé com a testimoni. Si us plau, deixeu-me aquesta proposta. N'he de parlar amb la meua sòcia. Anem a mitges, com sabeu, i també m'agradarà comentar-li al meu espòs. Sense ser advocat sap una mica de lleis perquè sap una mica de tot.

En Pere s'ho va mirar al vespre i ho va trobar correcte.

-És un bon advocat, en Sirvent. Intel·ligent, treballador i amb bons contactes a la judicatura. A la fàbrica ens ha tret d'algun mal pas.

Quan la Caietana va veure la proposta no la va ni llegir.

-No hi entenc ni un borrall, Maria. Em refio de tu i del teu advocat. Si no hi hagués confiança, què estariem fent tu i jo?

Dos dies després, la Maria va rebre la visita de l'arquitecte Pedrós, convocat per en Batista, el majordom. El va posar al corrent de la seva idea concentrant-se, en principi, en les possibilitats que oferia castell de Castelldefels. Ell es va comprometre a visitar-lo i treure'n conclusions.

Al cap d'uns quants dies, de tornada d'una de les seves estades a Gènova, on tenia negocis, en Pere va arribar a casa essent portador de l'informe econòmic sobre la baronia que ell mateix havia demanat a un equip d'experts. Era minuciós i també un xic espès perquè venia farcit de xifres: tantes mujades* aquí, tantes allà, cereals, llegums, fruiters, tantes terres de pastura; tanta superfície de bosc als vessants, aprofitable només per fusta i llenya i encara escassa perquè el terreny rocallós no facilitava el creixement dels arbres, pins bords en la seva majoria; una franja d'aiguamolls sense conreu i, finalment, una pineda jove de pins pinyoners ran de platja, aprofitable pels pinyons si es respectaven els arbres, cosa que no s'estava fent: la gent els esmussava per fer llenya perquè era més fàcil talar els de la plana que els de muntanya. Amb el pas dels anys, no en restaria cap. Quedava l'activitat pesquera, poc important: unes quantes famílies en economia de subsistència. En resum, el que la Maria ja sabia o intuïa: indrets de terra bona, amb aigua, ben treballats, d'altres desaprofitats i encara d'altres de mal profit. Cap sorpresa. L'informe continuava amb les

rendes percebudes per la baronia en els darrers anys, modestes a Castelldefels, manifestament minses a Begues i en canvi correctes a Gavà, i acabava amb un capítol dedicat a les terres del monestir: bones, però sense rendiment per la baronia

A la Maria la preocupava que el batlle i els jurats municipals de Castelldefels fossin tan sapastres com els de Begues. Malgrat les bones paraules d'en Moliner, la migradesa de les rendes que rebia la baronia ho semblava indicar: el batlle devia cobrar les rendes i quedar-se'n una bona part tot falsejant els llibres de comptes. I els jurats, vés a saber si no s'inventaven impostos com els de Begues. La tendència de la gent a prendre el pèl als de dalt –si baden– i als de baix –amb coaccions– era tan vella com la humanitat, però calia posar-hi remei. En part, també, el desgavell era culpa d'uns barons membres de la noblesa, opulents, absents i descurats, més orientats al luxe i a les relacions socials d'alt nivell que a ocupar-se de les seves finques i menys encara de la gent que hi vivia. Caldria arromangar-se i anar per feina. Esbrinar la situació de Castelldefels i supervisar la de Gavà. Acomiadar els batlles, si calia i, més difícil, nomenar-ne uns altres que fossin fiables. Després, anar pels consells municipals amb cura. Si eren corruptes i si el plet de Begues es guanyava, potser s'espantarien, entrarien en raó i no caldria portar-los als tribunals.

Passaven dies i l'arquitecte Pedrós no deia res. Finalment, la Maria, impacient, li va enviar en Batista a preguntar. El resultat fou una visita immediata del tècnic.

-Em disposava a fer un informe escrit, com cal, però us ho puc avançar verbalment. Al meu entendre, les possibilitats de fer habitable aquell casalot són escasses. És tracta d'un recinte de defensa ideat perquè la població hi trobi refugi en cas de perill. En aquest sentit he de dir que és, o era, bo. Molt sòlid. Necessita algunes reparacions de poca importància: hi ha goteres al terrat, la majoria de les finestres no tenen vidres i la pluja hi entra formant humitats, la porta està esbotzada. Res de gran calat. Ara, si es tracta de viure-hi de forma permanent o intermitent, no hi veig una bona solució. No està pensat per això i no té condicions. És clar que es podria reformar de dalt a baix, però sortiria tan car que no ho recomano. Penso que hi ha dues opcions millors: construir un edifici de bell nou, al mateix turó o en un altre lloc, o ampliar l'existent amb una nova ala pensada, aquesta sí, com a

residència. Amb llars de foc, bons finestrals, cambres còmodes, cuina, rebost, forn i el que calgui. Aquesta ampliació hauria de tenir, al meu parer, més de palauet que de fortalesa militar. Amb un parell de dies més us puc donar tot això per escrit.

-No caldrà, amb el que m'heu dit ja en tinc prou. Ara m'agradaria que féssiu un esbós d'aquesta ampliació que penseu. Alerta, no us demano un projecte, o no encara. Un dibuix. Quatre ratlles de la presència que podria tenir un cop acabat per fer-me'n una idea i ensenyar-la a la meva sòcia. Ho podreu fer?

-Naturalment, senyora. Doneu-me uns quants dies per pensar i passar a paper les meves idees. Vull quedar bé i, per tant, no vull córrer.

-D'acord, però no us hi encanteu.

Vista general del port de Barcelona al segle XVIII. La Torre del Rellotge de la Barceloneta era un far.

-Tomàs, fa uns dies bons i sembla que el fred ja es retira. Tornarem a Castelldefels i porta calçat còmode. Aquest cop caminarem.

-Espardenyes. Res com les espardenyes de betes. Si vas ben calçat no tens peus.

-Prepara el carruatge per demà.

-D'això... Si no us fa res, a la fàbrica demà hem de fer una expedició important de peces de roba al port. Em sap greu però estaré ocupat tota la jornada.

-Cap problema, Tomàs. Deixem-ho per demà passat, si no plou. D'horeta si pot ser.

-Ho serà. Qui matina no solament allarga el jorn, també allarga la vida.

-Veig que sempre en tens alguna per dir, Tomàs.

-Veureu, senyora, la vida m'ha ensenyat a pensar i pensar m'ha ensenyat a viure.

-Està bé això.

-A més, trobo que pensar no costa diners i en canvi no fer-ho pot sortir car.

L'endemà passat, a trenc d'alba ja sortien amb el petit carruatge a bon pas pel Camí Ral. Passaren per Bell Viatge sense parar i en arribar a la riba del Llobregat van haver de fer cua: una corrua de mules carregades travessava el riu amb la barca. Era tan llarga la corrua que calia fer diversos viatges. Els traginers rondinaven i atiaven els animals per anar de pressa, però a la barcassa hi cabien els que hi cabien. El Xic anava i venia sense encantar-se, però així i tot van perdre ben bé una hora.

-Quin embús de trànsit –va comentar en Tomàs, sense saber que tenia esperit profètic.

-Paciència –la Maria–. Això és bo. Vol dir que hi ha comerç i on hi ha comerç hi ha vida. Saps què m'amoïnaria, Tomàs? Que no hi hagués mules, ni carros curulls de mercaderies pels camins. Voldria dir fam o guerra o ambdues coses.

En Tomàs movia el cap afirmativament.

-Vist així, mestressa, alegrem-nos-en i aprofitem per gaudir d'aquest solet que ja comença a escalfar. Ben mirat, potser saber viure és això: treure profit dels petits moments.

-Ben dit, Tomàs.

La Maria planejava explorar la franja erma i aparentment pantanosa que hi havia entre els conreus i la pineda i que els naturals anomenaven Les Arenes. Un cop a Castelldefels, van fermar el carruatge i, amb pas decidit es van posar en camí en direcció al mar, a la mà com ho havia sentit dir al Moliner, l'hostaler. On s'acabaven els conreus finien els camins. Calia avançar entre petits matolls, esquivant bassals i estanyols de poca fondària, probablement retencions d'aigua de pluja que no corria per manca de pendent. Aquí i allà, mates de joncs i grups de canyes. Trobava aquells recs tirats a cordill que havia albirat des del turó del castell. Estaven bruts, plens de brolla i d'aigua llotosa, amb les vores mig esclavissades. A la Maria l'interessava la naturalesa del

sòl i no li va agradar comprovar que era arenós. Sorra fina, sorra de platja. Ella, que no era de nissaga camperola, no sabia si allò era bo per l'agricultura però s'ensumava que no gaire. Tanmateix, en arribar a la pineda va comprovar que el sòl continuava sent el mateix i en canvi hi creixien centenars de pins pinyoners força esponerosos. Alguns d'ells, els més propers a la platja, fortament inclinats cap a l'esquerra. Devia ser cosa del vent.

-Tomàs, saps si els arenys són bons pels conreus?

-Sóc urgellenc, mestressa, i allà no n'hi ha de sorra com aquesta, de manera que no, no ho sé. Però no m'ho sembla. Aquí només hi veig pins, canyes i jonqueres, a banda d'alguna mata plana i, pel que fa als pins, són uns arbres molt valents, creixen arreu, fins i tot al pedregar. Van travessar la pineda i van sortir a la platja. La Maria va avançar fins allà on les ones li ho permetien a risc de mullar-se les sabates i potser els peus. Sempre l'havia atret el mar obert. Era quelcom viu, talment un organisme que respira. Un animal immens, mansoi en dies de bonança, ferotge quan treia el geni. En un dia clar com aquell el mar respirava amb calma i anava tintat d'un blau intens. La Maria sentia com un ventijol fi li acaronava el rostre. Ventet de mar, net de pols, de fums i de miasmes. Aire d'aire i d'aigua salada. Donava gust respirar-lo a fons i fruir-ne. Va pensar que havia de ser molt sà aquell aire i va recordar haver vist al port de Barcelona vells mariners amb la pell colrada com de couro i mostrant una salut fèrria. Gent com aquella no se'n veia entre els barcelonins que malvivien amuntegats en pisos petits i humits de carrers estrets i sovint foscos, on les malalties proliferaven i quan s'iniciava una malura s'escampava com un mal aire i els habitants morien per dotzenes, les criatures i els vells primer. Encara bo que ella, el seu home en Pere i la seva filla Maria Anna eren uns privilegiats que tenien la casa fora muralles, al mal anomenat Desert de Sarrià, lluny dels fums i les humitats de la ciutat. El seus amics del carrer dels Montcada els deien què hi feu allà, tan lluny, però ells no canviarien la seva casa blanca, quadrada i un xic pagesa, però alegre i lluminosa, amb moreres i llimoners al jardí, per cap palau cèntric, tan ostentós com ombrívol.

La platja s'estenia a dreta i esquerra; a la dreta quedava tallada per un penya-segat, però a l'esquerra no es veia el final. Feia la sensació que devia arribar fins al Llobregat i potser més enllà, fins a Montjuïc. Una mica a la dreta d'on era la Maria, mitja dotzena de barques no gaire grans, reposaven al sorral i, al mateix indret, una petita filera de

casetes blanques adossades, de planta baixa i pis, amb les portes i finestres pintades d'un blau intens, indicava el lloc on residia la comunitat marinera de Castelldefels. A l'esquerra, cap a la banda de Gavà, no s'hi veien barques ni cases.

-Tomàs, aquest airet obre la gana. Què et sembla si ens arribem a Cal Moliner, a veure què ens poden oferir?

-Anem-hi, senyora, que un bon àpat millora el paisatge.

-De debò?

-Els colors, mestressa, havent dinat es veuen més vius.

Quan la Maria i en Tomàs van arribar a la placeta que, pomposament els de Castelldefels anomenaven "Plaça Major", de l'hostal en sortien dos homes de caminar més que insegur, estintolant-se l'un amb l'altre per no caure, mig rient, mig gemegant. Finalment van rodolar tots dos per terra. Un va aixecar el braç saludant els nouvinguts amb aire burleta entre sonores riallades:

-Déu vós guardi i la Verge Maria. Tasteu, tasteu l'aiguardent d'en Moliner. És el millor del... del...

-Del món. —va concloure l'altre, bavejant.

La Maria, indignada, va esclatar:

-Això no té nom!

Però en Tomàs, amb posat pretesament seriós, la va corregir:

-Mestressa, si m'ho permeteu, noms rai, sí que en té. Guaiteu: agafar una mona, agafar una merda, agafar una turca, emborratxar-se, entrompar-se, anar begut, anar a la vela, anar mamat, anar torrat, anar gat, anar pet, anar pitof, anar com una esponja, o com un bot, ser un curda, un embriac, portar una bufa, portar-ne més al cap que als peus, i segurament més coses que ara no em vénen al tupí.

-Podríem afegir-hi ser un boig voluntari. Si la bogeria és una malaltia i una desgràcia, embogir per gust i ganes és propi d'imbècils.

En Tomàs no havia vist mai la seva mestressa tan enfadada.

-Fa perdre la dignitat i arruïna la família —encara va reblar la senyora.

Un cop dins de l'hostal, la Maria la va emprendre amb en Moliner.

-Com és que deixeu que passin aquestes coses al vostre establiment?

-Són homes fets, no pas criatures —es defensava en Moliner—. Si es volen fer malbé la salut, allà ells.

-Hauríeu de saber dir-los prou: no més aiguardent avui.

-Si paguen... jo no m'hi fico.

-Teniu una concessió que es renova cada cinc anys. Si no controleu una mica el negoci potser no renovareu.

En Moliner, visiblement molest:

-I qui sou vós, mestressa, per venir-me amb aquests aires?

-La persona que farà per manera que us renovin, o no, la concessió. Em sembla que és un bon negoci i que no us agradaria perdre'l per una ximpleria com aquesta.

-Això de la renovació és cosa del consell municipal i de ningú més.

-Ja hi parlaré jo amb el consell municipal. Em sembla que tinc afers pendents de resoldre amb el consell municipal i també amb el batlle.

-Vejam, mestressa –en Moliner, flairant perill, es va calmar– posem les coses clares: si voleu parlar amb el consell municipal ja ho esteu fent: sóc el degà.

-Vaja. I potser us adjudiqueu la taverna, hostel i carnisseria a vós mateix?

-Em sembla que avui no hem començat amb bon peu i em sap greu. Deixeu-me que us ho expliqui. Aquestes concessions es fan mitjançant subhasta pública, oberta a tothom. Sóc qui més diners ofereix i, per tant, és perfectament legal. Això també explica que el consell municipal es reuneixi en aquesta casa: jo la cedeixo amb molt de gust.

-D'acord. Deixem-ho aquí, de moment.

-Puc demanar-vos què li voleu al batlle?

-Per començar, vull saber qui és.

-Actualment és en Víctor Camps.

-Això ja ho sé. Vull dir que me'n feu un retrat.

-Un retrat, senyora? Jo no...

-Vull dir una descripció: quina mena de persona és.

-Ah, vaja. En Camps és el propietari més ric de Castelldefels, després de la baronia i del monestir, no cal dir-ho. Viu a Can Camps, a tocar de les terres de Sant Cugat. Fa anys que és el batlle i, personalment, no en tinc cap queixa.

-Hi hauré de parlar.

-Parlar? De què? Vaja, si es pot saber.

-De passar comptes.

-Comptes? –de sobte en Moliner va comprendre. Aquella misteriosa dama que anava i venia i volia manar devia tenir relació amb la baronia. La Maria es va presentar:

-Sóc la Maria Vidal, propietària per meitat de la baronia d'Eramprunyà. En Moliner va obrir uns ulls com unes taronges.

-Vejam si ho entenc. Per mi els barons són Dom Joan de Copons i Doma Manuela d'Erill, que Déu guardi de tot mal.

-No esteu al dia, hostaler: en Joan de Copons és mort i l'hereva és la seva vídua na Caietana d'Oms. Pel que fa a na Manuela d'Erill, m'ha venut la seva meitat.

En Moliner va fer un xiulet.

-Uf, quantes novetats. I alguna cosa em diu que n'hi haurà més.

-Podeu comptar-hi, mestre, podeu comptar-hi. I ara, on rau Can Camps?

-Una mica apartat. Us hi acompanyo. Només faltaria. Hi ha lloc al vostre carruatge?

-Prou.

-Doncs quan vulgueu. Un moment, que aviso la dona.

Van sortir pel camí ral i el van seguir en direcció a Sitges. Després d'enfilar una llarga pujada van arribar a una masia gran, amb la seva torre de defensa. En Moliner es va avançar:

-Ah Maria, què hi és Dom Víctor?

Va sortir una noia jove eixugant-se les mans amb el davantal. Segurament una minyona.

-Déu vos guardi Moliner i la companyia. Qui he d'anunciar?

La Maria va intervenir:

-Maria Vidal, la nova copropietària de la baronia.

La noia va entrar corrent a la casa. De fora estant van sentir com deia, amb veu alterada:

-Dom Víctor, la barona* és aquí!

Va aparèixer al llindar un vellet recolzant-se en un bastó. Sota unes celles blanques molt poblades s'endevinaven uns ulls escrutadors que examinaven, sense pressa, els visitants.

-Siau benvinguts –va dir a la fi–. Entreu si us plau.

Els va fer passar a un salonet equipat amb mobles antics de fusta noble, alguns amb aplicacions de marqueteria. Una catifa oriental cobria la major part del trespòl de rajola catalana. A la dreta, d'una llar de pedra de marès roig n'eixia l'escalforeta d'un bon foc. Al davantal de la llar hi penjava el retrat a l'oli d'una dama antiga, tota abillada de negre i amb una còfia blanca a manera de diadema.

La Maria va presentar en Tomàs com el seu home de confiança. Ja era el segon cop que ho feia. Dom Víctor avaluava la dama amb l'esguard, com si es tractés d'un joell, d'un moble de luxe, o potser d'un cavall de raça. Després, com aquell que ja l'ha taxat, va cridar la minyona.

-Joana, porta unes copes de vi ranci per aquestes visites. Que sigui del bo.

Es va fer un silenci llarg i dens fins que la Joana, havent servit les copetes, va abandonar la cambra.

-Digueu, senyora, en què us puc servir.

La Maria li va fer esment de la situació de les rendes de la vila i de com els números no encaixaven amb l'estudi que havien fet uns experts. Dom Víctor l'escoltava, impassible, sense deixar de fitar-la ni un instant. Quan ella va concloure la seva exposició, Dom Víctor va prendre la paraula.

-Els vostres assessors, *donya* Maria –el batlle li donava tractament de *donya*- saben de números, de parellades,* de jornals, sí, no ho dubto pas. Són gent amb estudis, prou que es veu. Però no viuen aquí. No saben res de la maledicció que afligeix aquest poble.

-Maledicció?

-Les febres. Els homes, dones i criatures emmalalteixen. Els joves se'n van cap a d'altres indrets més sanitosos o bé a Barcelona. Fins i tot els capellans, només arribar, ja demanen al senyor bisbe que els traslladi perquè viure aquí és un càstig i així és com s'ho prenen. Com voleu que les terres rendeixin el que certament podrien rendir, si no hi ha prou mans que les treballin i les que hi ha, ni tenen prou força, ni poden treballar seguit?

-Alguna cosa m'ha avançat el mestre Moliner, aquí present, en aquest sentit, però pel que jo sé, d'aiguamolls n'hi ha a d'altres indrets i això no passa.

-Certament, *donya* Maria Aquí la maledicció la va portar fa molts anys, el cànem, ves qui ho diria. Els camperols van sentir dir que el cànem, que es conrea a l'aigua, es venia i es pagava bé i es van posar a fer cànem i més cànem. Però no van pensar que no és el mateix conrear-lo en aigua corrent, com ho fan a Sant Boi encara avui, que fer-ho en aigües quietes. De moment tot va anar bé. Més encara, molt bé. Castelldefels es va enriquir en pocs anys. Estic segur que vós ja heu vist les masies i les torres. Tot parla d'un passat ufanós, però ai, les arrels del cànem enterrades a la sorra xopa, amb el temps es van podrir i van corrompre l'aigua. Aquella aigua feta malbé va matar els peixos i les granotes que hi vivien i que s'alimentaven de les cries dels mosquits. Sense enemics, quan ve l'estiu els mosquits proliferen per milers, què dic, per milions i, segons els metges, són ells els que passen la malaltia a les persones quan ens piquen.

-M'han dit que fa uns quants anys hi va haver un intent d'assecar Les Arenes.

-Ben cert, *donya* Maria. Uns barcelonins van voler convertir les maresmes en terra de conreu. Bona pensada, a fe. Com que aquí no hi havia prou mans, van llogar jornalers d'altres indrets per obrir rases i sèquies que s'enduguessin l'aigua a mar. Ells les anomenaven valls. Tot anava bé fins que va arribar el juny. Amb les primeres calors van sortir els mosquits. Alguns jornalers van emmalaltir i els altres van fugir com del dimoni. L'obra va restar inacabada i ningú més ha gosat posar-hi mà.

Dom Víctor va restar en silenci. La Maria veia com movia una mica els llavis, com si resés. Al cap d'uns minuts d'incertesa Dom Víctor va mormolar, com qui parla sol:

-Potser ara... la baronia... ara que hi ha sang nova... potser... si aquest moment arribés, ja ho crec que hi col·laboraria... i tant si ho faria, si Déu ho vol.

La Maria ja havia pres una decisió. Una mica agosarada com era, va enegar:

-Jo no sé si Déu ho vol, però jo sí. Assecarem per sempre més aquestes maresmes d'aigües mortes i, a més, guanyarem terres que podrem posar a disposició de la pagesia.

Ja estava dit.

III

L'advocat Servitge va aconsellar les seves clientes, que ho van acceptar, de no fer les demandes contra els edils corruptes i el batlle de Begues al jutjat del Partit Judicial de la comarca, a Vilafranca, que fóra el més lògic, però desencertat vist l'ambient de corrupció que s'hi respirava, sinó directament a la Reial Audiència de Barcelona, que oferia més garanties de professionalitat i d'imparcialitat. Havent lliurat la documentació, calia esperar que l'audiència acceptés el cas i iniciés el procés.

L'arquitecte Pedrós es va presentar al domicili de la Maria Vidal amb una carpeta que contenia quatre dibuixos a llapis, força detallats. Al primer s'hi veia una façana senyorial, de pedra picada, adossada a l'edifici antic, amb una escalinata coberta també de pedra que conduïa a la planta noble. El segon dibuix presentava una contrafaçana amb tres grans finestrals a la planta noble. El remat dels finestrals era de pedra polida, d'una sola peça, tallada fent una forma vagament gòtica.

El tercer dibuix mostrava, en perspectiva, el castell actual i la nova construcció com a ampliació del primitiu, respectant l'alçada, i el quart era també una perspectiva, però vista des de la banda contrària. El disseny, propi d'una residència senyorial o palauet, contrastava amb l'aspecte sever, de fortalesa militar, del castell existent.

La Maria, després de contemplar els dibuixos amb deteniment, va demanar a l'arquitecte un temps per ensenyar-los al seu marit i a na Caietana.

-Però així, d'entrada, què us semblen, senyora? –volia saber l'arquitecte, una mica anguniós. Si li feien aquell encàrrec seria la feina més important de la seva vida i li proporcionaria bons guanys i un gran prestigi dins la professió.

-M'han agradat, Pedrós. Altrament no els voldria ensenyar a l'altra part implicada i al meu espòs i conseller.

L'arquitecte, visiblement satisfet, es va retirar fent una reverència exagerada que li va fer venir ganes de riure a la Maria Vidal, aliena als protocols cortesans i un xic refractària a l'aristocràcia en general i especialment a la d'origen borbònic que, de l'any 1714 ençà, campava per Catalunya amb aires de superioritat.

-Ara, el més urgent és assecar els aiguamolls –comentava la Maria al seu marit-. Sobretot per sanejar Castelldefels, que cada estiu esdevé un focus d'infeccions greus, fins al punt que bona part de la població està malalta i la gent jove no s'hi vol quedar. Si no hi fem res, Castelldefels amb pocs anys quedarà despoblat.

-Mira si tens raó –va confirmar en Pere– que a la fàbrica hi treballen dos nois que són d'allà i un d'ells m'ha demanat feina per son germà petit, que també vol venir a Barcelona. I això que aquest noi, el gran, és l'hereu del seu mas. Diu que s'estima més deixar perdre l'herència que posar en risc la salut i la vida.

-Per això li vull donar prioritat a aquest projecte. Tant de bo que a entrada d'estiu estigui, si no acabat, almenys drenades les aigües pútrides cap al mar de manera que ja no s'hi facin els mosquits assassins. De fet, ja hi ha unes velles rases. Potser només caldria netejar-les perquè funcionin.

-Per assegurar el tret, més valdrà contractar un bon enginyer i que digui què cal fer.

-Voldria fer-ho ja. Segur que tu coneixes algú.

-Hi estic pensant... potser en Tarrasó. És gran i tal vegada estigui

retirat, però de jove i com a enginyer militar havia dissenyat sistemes de trinxeres i mines durant la Guerra de Successió. Aquella activitat li va costar uns quants anys d'exili sense poder exercir la professió, però l'experiència d'aquells dies no se li haurà oblidat. Sé on trobar-lo. Si vols, hi contactaré jo mateix, a veure si el puc convèncer.

L'advocat Servitge va passar per ca la Maria Vidal i va fer a mans d'en Batista una nota en la que informava a la seva clienta que la Reial Audiència de Barcelona havia acceptat els casos dels jurats i del batlle de Begues. Començava un procés que probablement s'allargaria en el temps perquè l'audiència tenia damunt la taula una pila d'afers per resoldre, però en Servitge afegia que ell faria tot el possible perquè el cas no s'adormís.

En Pere Pérez-Moreno, en atenció a l'avançada edat del tècnic, va visitar l'enginyer Tarrassó al seu domicili en lloc de convocar-lo al despatx. En Tarrassó va declinar l'oferiment argumentant que era molt gran i tenia la salut una mica malmesa, però va recomanar el seu fill Eusebi, el qual continuava la professió del pare i que, segons ell, era un jove brillant. Va afegir que, si li semblava bé, avisaria l'Eusebi perquè es presentés al despatx d'en Pere el més aviat possible.

-No –va aclarir en Pere–. La interessada és la meva muller. Més val que vagi directament a casa nostra– i li va donar l'adreça, afegint:

-Com abans millor.

La Maria va visitar la seva amiga Caietana, una de les poques aristòcrates que li queien bé pel seu caràcter desimbolt i gens afectat. Li va ensenyar els dibuixos d'en Pedrós. La Caietana els va observar una llarga estona en silenci i finalment va fer un somriure:

-Maria, ja veig que tindrem casa a Castelldefels.

No calia dir res més.

La Maria va convocar en Pedrós per encarregar-li un projecte valorat. L'arquitecte va sortir d'aquella casa amb un somris d'orella a orella. L'encàrrec de la seva vida esdevenia realitat. Ganes li agafaven de ballar pel carrer i si no ho feia era per por que algú el veiés i pensés que s'havia begut l'enteniment. Ara que esdevindria un arquitecte famós havia de cuidar la seva imatge.

N'Eusebi Tarrassó va lliurar una targeta de visita al majordom Batista

i la Maria el va rebre tot seguit. Havent-li explicat la situació amb tota mena de detalls, l'Eusebi va respondre que es desplaçaria de forma immediata a Castelldefels a fer observacions. A la Maria aquell jove li va fer bona impressió. Se'l veia eixerit i amb ganes. Faria quedar bé son pare.

En Servitge va fer arribar una altra nota dient que no deixava d'empènyer l'afer dels jurats i el batlle de Begues per evitar que s'encallés en una llera. Va insinuar que de vegades era convenient ser amable amb algun secretari del jutjat per lubricar el procés i que ell se n'ocupava personalment. La Maria ho va entendre i no va dir res.

En Pedrós, tancat al seu estudi, tot era dibuixar a llapis plànols, alçades, accessos... Feia i desfeia una vegada i una altra fins que ho tenia clar. Quan quedava satisfet ho passava a tinta, però li costava decidir-se perquè era exigent amb si mateix. Volia fer una obra mestra, i assolir-ho requeria un esforç exempt d'autocomplaença.

N'Eusebi Tarrassó va matinar per treure el màxim partit de la claror de dia i es va plantar a la riba del Llobregat just quan el Xic, fregant-se els ulls, obria la porta per atendre els primers viatgers. Havent passat el riu, va posar el cavall al trot i es va plantar a Castelldefels en menys estona de la que havia calculat. Per no perdre temps havia esmorzat del sarró pel camí sense baixar del cavall.

Abans d'endinsar-se a Les Arenes es va enfilear al turó del Castell per gaudir d'una vista panoràmica de conjunt. Va observar que l'indret tenia forma triangular: per la banda del penya-segat del Garraf s'estrenyia fins a desaparèixer, acabant pràcticament en punta. Per la banda contrària s'anava eixamplant fins a perdre's de vista en direcció al Prat de Llobregat.

Tot baixant va pensar que començaria pel tram més petit: de Castelldefels en direcció al penya-segat fins al límit del terme. Deixant enrere Cal Moliner, les masies properes i els camps de conreu va arribar ràpidament als aiguamolls. Immediatament va trobar una sèquia d'un parell de canes d'amplada que seguia una trajectòria més o menys paral·lela a la línia costanera. Era plena d'aigua estancada, fosca, farcida de deixalles que els veïns hi havien anat llençant. Constantment pujaven a la superfície petites bombolles de gas que esclataren i desprenien una forta sentor de matèria orgànica en

descomposició. Ni rastres de vida animal. Eren aigües mortes i ben mortes, però, segons deien, quan s'acostava l'estiu esdevenien un bressol de milers de mosquits que picaven a la gent i escampaven malalties.

En Tarrassó, girant a la dreta, va anar seguint la sèquia cercant el seu final. A trams estava esllavissada fins al punt de quedar interrompuda. A intervals regulars, uns recs també mig derruïts desembocaven a la sèquia formant angle recte. Mitja milla més endavant la sèquia girava en direcció al mar. La va anar seguint fins arribar a la platja. Allà la canalització era plena a vessar, però no desaguava perquè una barra de sorra li ho impedia. Va pensar que a cops de pala es podria obrir el pas a les aigües i d'aquesta manera, almenys el darrer tram de la sèquia es buidaria. Aquella situació feia pensar en una mica de deixadesa per part de la pagesia. Patien la situació però no semblava que fessin res per pal·liar-la.

Vist aquest extrem de la sèquia va refer el camí per cercar l'altre. No li va costar massa: per la banda de Gavà desaguava en una riera flanquejada de canyars, però la llera de la riera era tan plana que també allà l'aigua s'hi estancava formant bassals. Només una bona pluja que provoqués una rubina* podria remoure aquells tolls pútrids i endur-se'n les miasmes al mar, sempre que la sèquia i els recs subsidiaris estiguessin nets, evidentment. Tal com estaven ara, tallats per diversos punts, ni així.

En Tarrassó va suposar que aquella riera devia marcar el límit entre Castelldefels i Gavà, per allò d'aprofitar els accidents naturals del terreny. Va seguir endavant. Ja no hi havia sèquies ni recs, però en canvi el sòl era agrícola i esponerós, ben diferent. La plana sorrenca, amb freqüents bassals i fins i tot algun estany de forma allargada i de dimensions regulars, la va trobar més avall, més cap a mar. Anava a la recerca d'un senyal o accident del terreny que li indiqués el límit entre Gavà i Viladecans. Si no el trobava tindria un problema ja que potser s'endinsaria en terme de Viladecans, que ja no era de la baronia. Ho hauria preguntat a un camperol si n'hagués trobat algun, però no es va donar el cas.

Ja albirava a la seva esquerra el poble de Viladecans a escassa distància del de Gavà i no havia trobat res. Es preguntava si no hauria passat de llarg. En aquestes va descobrir una altra riera. Baixava entremig dels dos pobles i tot feia pensar que devia ser la divisòria. *Si non é vero* –va mormolar– *é ben trovato*.

El so de les campanes de les dues viles properes va trencar el silenci. L'àngelus. Era migdia. Va baixar del cavall i, dret per estirar les cames, va dinar amb el que duia al sarró: pa, formatge, olives, una mica de llonganissa i una poma. Després va reposar una mica, tot redactant mentalment l'informe que presentaria a na Maria Vidal. Caldria confirmar els límits de la propietat i posar-hi fites. Un cop fet, verificaria la superfície de l'àrea amb tècniques d'agrimensura, però de moment ja podia avançar un informe.

Abans que el sol anés de baixa va agafar el camí de tornada.

Ell i cavall van arribar a casa de nit i francament lassos.

L'advocat Servitge va passar l'avís a la Maria Vidal que el magistrat ja havia fixat data per les declaracions dels implicats de l'afer de Begues. Aviat els afectats rebrien les citacions judicials corresponents.

L'arquitecte Pedrós va col·locar una gran carpeta plana sobre la taula i la va obrir, amb certa pompositat, davant l'esguard interessat de la Maria Vidal. Va aparèixer un plànol de bona mida.

-Què és això, Pedrós?

-Ara veiem la planta baixa, a nivell del pati dit d'armes, tres sales grans amb columnes i sostre amb arcs i voltes: una sala, la de la dreta, serà la quadra dels cavalls; a la del mig, ben encarada al portal, s'hi acolliran els carruatges; i la de l'esquerra servirà de magatzem de farratge, basts i materials diversos, com ara llenya o carbó. A tocar d'aquesta sala i aprofitant un tros de la planta baixa de l'edifici antic, a l'esquerra del pati d'armes, he previst la cuina i el rebost, amb una escala de servei per pujar les viandes a la planta noble aprofitant una escala ja existent.

-Mmmm, no està malament. Vejam el plànol següent.

-Del mateix pati neix una escalinata coberta, de pedra picada, que porta a la planta noble, donant directament a la sala principal. És això d'aquí —explicava l'arquitecte assenyalant els detalls amb un llapis—. Aquesta sala, quadrada, espaiosa i de sostre alt, farà les funcions de saló de rebre i per celebrar banquets, festes i concerts. El sostre l'he previst de fusta enteixinada. Els finestrals, aquí, aquí i aquí, permeten una bona vista panoràmica. Al costat dret hi haurà els accessos a les altres cambres de la planta noble i entre porta i porta hi anirà una gran llar de foc de pedra picada. El trespòl serà de marbre. Una de les cambres adjacents, per exemple aquesta, podria ser el menjador i les

altres poden realitzar diverses funcions: sala d'estar, estudi, sala de costura, etc.

-Què és aquest rectangle a la dreta de la sala gran?

-La llar de foc. Més avall en veurem l'alçat. Realment sumptuosa. Al davantal de la campana, sobre la boca, s'hi pot posar, si ho voleu, pintat o en relleu, l'escut heràldic de la nissaga.

La Maria Vidal va riure.

-No n'hi ha d'escut, mestre, i la nissaga és la menys heràldica que uns pugueu imaginar: mon pare mercadejava amb gra així com l'avi i el besavi. El meu sogre era artesà teixidor i va endegar un talleret que el meu espòs ha fet gran a força de dedicar-hi moltes hores. Ja ho veieu.

-Potser la vostra *partenaire*, la senyora d'Oms...

-En tot cas, que ho digui ella. Continueu si us plau.

L'arquitecte Pedrós va presentar el plànol següent.

-A la segona planta hi anirà una sala central i, a banda i banda, els dormitoris senyorials, espaiosos i lluminosos, amb sala i alcova, orientats a migdia i a ponent per gaudir de sol i d'una bona vista sobre la plana i el mar. Us voldria assenyalar un detall: la xemeneia que puja de la llar de foc, passa pel darrera del mur del dormitori principal, que és aquest. El mur s'escalfarà i la cambra serà la més caldejada de totes. Important si hi aneu a l'hivern.

Maria Vidal observava amb deteniment tots els racons del plànol.

-Bé, un altre.

-A la tercera planta, com podeu veure, hi aniran els dormitoris del servei, més modestos però també lluminosos. Una part d'aquesta planta, la que dona a nord, si es vol, es pot reservar com a golfes per desar-hi andròmines.

-Està bé.

Va aparèixer un plànol a part dels altres.

-M'he pres la llibertat d'afegir una torre a l'exterior del conjunt, de planta circular i de no gaire alçada. Un edicle simbòlic. La planta baixa pot servir per desar-hi eines de jardí o el que més convingui i el nivell superior és una terrassa, com una miranda. S'hi accedirà des del castell mitjançant aquest pont. Ho veieu?

-Mmmm.

Un darrer plànol mostrava el terrat amb un petit edicle per cobrir l'accés a l'escala, que era continuació de la que naixia a la cuina i anava pujant de planta a planta. A un extrem s'hi podia veure la torre cilíndrica ja existent que, als castells, se sol anomenar torre de l'homenatge i que,

en cas d'atac, és l'últim reducte on es poden fer forts els defensors.

-La barana de pedra del terrat serà prou alta perquè s'hi pugui estendre roba sense que es vegi des de baix. Ara, si us sembla bé, els alçats.

Per començar, un dibuix de la façana principal, naixent del pati i amb l'escalinata, l'accés a la planta baixa i un finestral gòtic emplomat. A continuació, la contrafaçana, esplèndida, amb els seus finestrals gòtics i els vidres formant vitralls. Després les altres dues façanes, continuació de l'edifici existent. Finalment la torre baixa circular i, per acabar, l'alçat de la llar de foc.

-Què us ha semblat el projecte, senyora?

-En general, bé. És una casa residencial més que un castell, que és justament el que volia. M'agrada l'escala d'accés, que és coberta. La trobo original i ben pensada. L'únic que hi desentona és aquesta torre afegida a l'exterior. No em sembla que serveixi per a res i és talment un bastió militar. M'hi sobra. Però no vull decidir res sense comptar amb la meva sòcia.

En Pedrós va sospirar, alleujat. Havia passat la prova. Quedava el detall de la torre circular afegida, però en qualsevol cas només era un accessori.

-Em quedo els plànols per revisar-los i ensenyar-los a na Caietana i al meu espòs i us faig un avançament per la labor feta fins ara.

Dit això, va redactar una carta de pagament a nom de l'arquitecte, la va signar i li va lliurar.

-És contra la Banca Massalleres, la coneixeu?

-Sí senyora, al carrer de Santa Anna.

-Molt bé. Aneu-hi i us donaran l'import que assenyala. En or.

En Pedrós es va acomiadar, aquest cop amb una petita reverència.

Quan ja era a la porta la Maria el va cridar:

-Pedrós!

-Digueu, senyora.

-Bona feina, mestre.

-Tomàs, hem d'anar a Gavà.

-Quan vulgueu, mestressa.

-Pot ser demà?

-Ja ho crec que sí, si Dom Pere no em necessita.

-Ja hi parlaré.

L'endemà a trenc d'alba, sortien amb el petit carruatge. El Camí Ral, la barca del Xic, els horts a banda i banda, el trencall i Gavà.

-Tomàs, si et plau, entra a la taverna i demana on viu el batlle Delpont. Al cap d'un moment ja sortia.

-Es diu Guillem i viu pujant per la riera, a mà esquerra, la tercera casa.

-Anem-hi.

Arribats en pocs minuts van trucar a la porta i va sortir un home.

-Bon dia, el batlle Guillem Delpont?

-Jo mateix, en què us puc servir?

Era un home encara jove, de bon aspecte. Fetes les presentacions els va fer passar. Entrant a la casa, a mà dreta, hi havia una cambra petita amb una finestra que donava al carrer. Una taula i tres cadires. A un costat, una prestatgeria plena de llibres.

-Seieu si us plau. Us esperava.

-A nosaltres?

-Fa dies que rondau per aquests verals. Era cosa certa que tard o d'hora trucaríeu la meua porta.

-Voldria parlar de les rendes de Gavà i de les liquidacions a la baronia

-la Maria no va dir que les liquidacions ja les coneixia per l'informe econòmic.

-Ara mateix. Guaiteu, senyora.

En Guillem va treure un gros volum de la llibreria i el va obrir damunt la taula, de cara a la Maria.

-Aquí ho teniu tot: mas per mas, casa per casa, any per any.

La Maria va fullejar el llibre. Bona lletra, escriptura polida, detallada. Si era una falsificació, estava molt ben feta. Les liquidacions del batlle de Gavà eren, amb diferència, les més elevades de la baronia. En Guillem la mirava fer amb el posat tranquil de qui sap que tot és correcte i que, per molt que mirin i remirin, no hi trobaran cap nyap, ni deliberat, ni involuntari.

-Repasant aquests apunts, dóna la impressió que teniu estudis.

-Estudiava dret a Barcelona. La mort prematura del pare em va obligar a deixar els estudis per fer-me càrrec del petit negoci de la família. Però m'agrada llegir i estar al dia de les novetats, dins del possible.

-A què us dediqueu?

-A criar conills. Tenim una petita granja entre Gavà i Castelldefels. Crien tant que en portem a vendre a Barcelona, a la Boqueria. Seria un bon negoci si no fos que, de tant en tant, emmalalteixen i es moren tots. Au, tira calç viva a les conilleres i torna a començar.

-Teniu problemes amb els mosquits?

-A l'estiu una mica, però no gaire. Només quan el vent els porta cap aquí.

-Però es veu que cap a mar hi ha uns estanys de bona mida.
-Ben cert, sobretot la Murtra i el Remolar. Però hi ha molts peixos, especialment anguiles i també abundor de granotes, tortugues d'aigua i aus aquàtiques. Un cop l'any organitzem una pesquera d'anguiles i fem un arròs. Mentre no s'acabi el peix, i això ho hem de vigilar, a Gavà no s'hi faran mosquits.

De sobte va entrar un nen, fent saltirons i furgant-se el nas amb el dit.

-Arnau, saluda aquestes visites... i treu-te el dit del nas, home.

-Bon dia, senyora, bon dia, senyor.

-Bon dia Arnau –la Maria-. Quants anys tens?

-Cinc –va dir el nen, acompanyant la resposta amb una mà oberta mostrant els cinc dits ben separats.

-Ja deus anar a l'escola.

En Guillem va intervenir:

-Escola, el que es diu escola, no n'hi ha. El mossèn ensenya de lletra, les quatre regles i poca cosa més a la mainada. A més de la doctrina, és clar.

-És clar.

Poc després la Maria i en Tomàs van prendre comiat i van sortir a la riera.

-Què t'ha semblat, Tomàs?

-Una casa neta.

-Vejam.

-Totes les cases fan olor. Gairebé es podria que cada casa té la seva olor particular. Aquesta fa olor de net. M'ha sobtat.

-Tens raó, Tomàs. Neta, polida, endreçada. També en Guillem semblava sortir de la capsa. Afaitat, roba neta. I el nen?

-Ben portat, mestressa. Això es nota.

-No hem vist la muller d'en Guillem.

-Hi era. Enfeïnada i discreta.

-Em sembla que hem topat amb una bona família. Ara ens falta conèixer el degà dels jurats.

A la taverna els van orientar. Era una mica lluny, fora vila, anant cap a La Sentiu. Cerqueu un viver de planters, els van dir. Els va costar una mica arribar-hi. Van veure un home de mitja edat treballant la terra.

-Cerquem en Frederic Argelaga.

-Jo mateix.

Es van entendre sense problemes. També ell, avisat, esperava la visita d'un moment a l'altre.

-És que el poble en va ple de les vostres anades i vingudes –va comentar, rient–. Els pobles, ja se sap.

-M'ho puc imaginar

No tenien gaires afers a tractar, més que res, fer coneixença.

De tornada, altre cop la Maria va demanar l'opinió d'en Tomàs.

-Bon pagès –va dir ell–. Té uns plançons molt ben cuidats. Si jo fos pagès n'hi vindria a comprar.

-Hom diria que Gavà és un bon poble.

-Ben mirat, el poble és la gent que hi viu.

El magistrat de la Reial Audiència de Barcelona, Dom Nicolau de Balsareny, va emetre citacions contra tots els implicats en el cas de corrupció de Begues, amb dates successives. Primer, l'acusació, Doma Maria Vidal, seguidament els testimonis de l'acusació i després els acusats: en Francesc Xandri, degà del municipi i els altres dos jurats per exaccions indegudes als veïns de la vila i coaccions. Avisava als citats de les responsabilitats penals on incorrerien si no es presentaven a declarar el dia i hora assenyalats. El magistrat es va assegurar que les citacions arribaven al destinatari encarregant la tramesa a un agutzil que les lliurava en mà demanant fe de rebut. En una causa a part hi figurava en Josep Ventura, l'antic batlle, per apropiació continuada de bona part de les rendes de la baronia. La primera a declarar fou la Maria Vidal, que va anar a la Reial Audiència acompanyada de l'advocat Servitge. Un cop més, en Pere es va brindar a acompanyar-la i un cop més se'n va lliurar perquè ella li va dir que no calia.

Després d'haver esperat una bona estona en un passadís glaçat, un uixer els va fer passar al despatx del magistrat. Sa senyoria tenia a les mans el document redactat per en Servitge on s'incoava la demanda. El va llegir en veu alta i parsimoniosa. En acabat, va dir:

-Doma Maria Vidal de Pérez-Moreno, aquí present, esteu d'acord amb el que acabo de llegir?

-Sí, senyoria.

-Entenc que ratifiqui la demanda en tots els seus aspectes.

-Sí, senyoria.

-Hi voleu afegir alguna cosa?

-No, senyoria.

-Això és tot. Sapigueu que us citaré a declarar el dia de la vista oral.

-D'acord.

-Us podeu retirar, senyora. El senyor lletrat que es quedi, que vull aclarir algunes qüestions de procediment amb ell.

La declaració no havia durat més enllà de tres minuts.

-M'espero a fora? –va demanar la Maria a l'advocat.

-No cal, senyora. Aprofitaré que sóc aquí per enllestir altres afers que porto entre mans. Si hi ha alguna novetat ja us ho faré saber.

La Maria va tornar a casa i a la tarda va rebre la visita de l'advocat Servitge.

-Hi ha cap problema, Servitge?

-El magistrat volia saber per què hem anat directament a la Reial Audiència de Barcelona en lloc d'acudir al jutjat de Vilafranca com pertocava.

-I?

-Li he hagut d'explicar, tan diplomàticament com he pogut, que hi havia una lleugera sospita de parentesc entre el jutge de Vilafranca i algun dels acusats. Si fos així, el jutge de Vilafranca s'hauria d'inhibir, però, i si no ho feia? De manera que hem anat directament a la Reial Audiència per evitar problemes i retards. M'ha dit que això és una mica irregular però que ho deixaria passar. Tinc la impressió que ho ha entès o que potser ja sabia alguna cosa del jutge de Vilafranca.

Pocs dies després, l'advocat Servitge va acompanyar en Joan Jaerahora Picot a declarar davant del magistrat Dom Nicolau de Balsareny. En Joan Picot, després de dir que ja era hora que el citessin a declarar, va entrar al despatx del magistrat amb pas ferm.

-Prohom Joan Picot –va començar el magistrat– domiciliat a Can Picot, terme de Begues, major d'edat, us heu presentat com a testimoni voluntari de l'acusació pel cas contra els tres jurats del municipi i també pel cas del batlle Josep Ventura. Per estalviar-vos desplaçaments innecessaris he pensat prendre-us declaració per ambdós afers, un rere l'altre, però només ho faré si vós hi esteu d'acord.

En Jaerahora, assessorat per l'advocat Servitge, va accedir de bon grat. Seguidament, a instància del magistrat va manifestar, en primer lloc, les sospites que tenia sobre la deshonestedat del batlle. Ell el va tallar:

-Teniu proves d'aquesta conducta deshonest?

-Proves? Vejam, senyor jutge. Jo sóc propietari, no pago renda, i no sé quant liquida el batlle a la baronia del que li fan a mans els parcers.* Però tots sabem quin sou li paga la baronia per fer la seva feina, perquè tot se sap, i com any rere any el batlle s'enriqueix fora mida i ni tant sols

ho dissimula. Ben al contrari, no s'està de fer el fatxenda i de mirar els camperols de dalt a baix amb mitja rialleta perquè ens esllomem treballant al tros mentre ell viu amb l'esquena dreta i se'n surt molt millor.

-Insisteixo –el magistrat–. Ho podeu demostrar o no?

-Demostrar-ho no, senyor jutge, però és prou clar.

-Bé. Passem a l'altre cas. La baronia d'Eramprunyà contra els tres jurats de Begues per haver implantat suposadament un impost il·legal, per coaccionar els caps de casa, ja siguin propietaris o parcers, a fer-lo efectiu, i per apropiació indeguda de béns en cas d'impagament. Què n'heu de dir?

-Si només fos de bens... de bens i de cabres i d'altres animals i també d'altres coses, senyor jutge. Aquest és un robatori indecent que fa anys que dura sense que ningú fins ara, i ja era hora, hi posi remei.

-Doneu-me'n detalls.

-En Xandri i els seus ajudants es van treure de la màniga un nou impost amb l'excusa d'arreglar els camins, les fonts i més coses del comú.

-Ho fan?

-No senyor jutge. No fan res. Si els camins encara són oberts és perquè nosaltres, els pagesos, els arreglem cada vegada que cau un aiguat. Altrament ja no podríem sortir de casa, com qui diu.

-A banda d'aquest impost, vosaltres pagueu alguna contribució?

-Sí, senyor jutge. Els propietaris paguem un impost que en diuen el cadastre. Una part es queda al municipi i la resta va a la corona. Us juro que no és poca cosa.

-No jureu encara. Ja us arribarà el moment de fer-ho. Els parcers també el paguen aquest impost?

-No, senyor jutge. El cadastre el paga el propietari, sigui qui sigui.

-Però entenc que els parcers sí que paguen l'impost que reclamen els jurats municipals.

-Sí, senyor jutge. Aquest el paguen fins els gats.

-Estigueu-vos de fer blagues amb els animals domèstics.

-Si m'ho permeteu, senyor jutge, ja que parlem d'animals, també ens fan pagar pels caps de bestiar: pel *matxo*, pels porcs, les vaques, cabres, ovelles, a tant per cap. Com més tens més t'escanyen, de manera que ve un moment que et preguntes si val la pena l'esforç perquè acabis treballant per ells. Però teniu raó: pels gats no fan pagar, almenys de moment.

-Qui s'ocupa de fer els cobraments?

-El batlle, naturalment.

-Naturalment? Parlem d'en Josep Ventura?

-No en conec d'altre.

-Si algú no paga?

-Li posen el que té a subhasta. Terres, si en té, la collita, caps de bestiar, einam, el que hi hagi. A un veí han acabat prenent-li la casa.

-L'han fet fora de casa seva?

-Li han deixat quedar, però pagant lloguer.

-Ho podeu demostrar tot això?

-Tot no, senyor jutge, només el que m'afecta. Tinc papers. Al principi pagava i prou, però un dia, cabrejat, li vaig etzibar a en Ventura o em fas un rebut o no veuràs ni un ral. Ell que no, jo que sí. Em vaig posar tan irat que va acabar cedint, ja era hora, i ara cada mes em lliura un rebut. N'he aplegat una colla.

En Servitge va intervenir:

-Amb la vènia, senyoria. Els tinc aquí i els voldria aportar com a prova material del cas.

-S'accepta. Doneu-me'ls.

El magistrat va anar llegint rebuts triats una mica a l'atzar. En acabat va fer un lleu moviment afirmatiu amb el cap i va manar:

-Uixer: recolliu aquesta capsa amb documents i porteu-la a la cambra d'arxiu. Aquí teniu la clau. En sortir, tanqueu amb clau i torneu-me-la. Seguidament el magistrat es va dirigir a en Picot i en Servitge:

-Ja hem acabat per avui. Us podeu retirar i mercès pel vostre testimoniatge.

El dia que s'havia de presentar a declarar en Ferran Calvet, no ho va fer. El magistrat Dom Nicolau de Balsareny, molest, va enviar l'agutzil i un home d'armes a Begues a cercar-lo. Els va obrir la porta la seva muller.

-Ahir en Ferran Calvet s'havia de presentar a la Reial Audiència en qualitat de testimoni en una causa i no ho va fer. Ens l'hem d'endur.

-El meu home està malalt –va gemegar la dona amb veu plorosa.

-El volem veure.

-Passeu.

Van trobar en Ferran Calvet al llit, ben tapat. Al costat del llit cremava un braser i l'atmosfera de la cambra estava carregada.

-Què us passa? –l'agutzil.

-He arreplegat un fort refredat. Tinc molta febre i em fa mal tot –va

respondre en Ferran amb un fil de veu-. Em sap greu –va afegir fent cara de pena.

-Vejam –va dir l'agutzil tot acostant-se al malalt. Li va posar la mà al front-. Caram, ves per on, la febre en veure'ns ha fugit.

-La dona m'ha fet unes fregues. Deu ser per això que ha baixat.

-Us ha vist el metge?

-No n'hi ha pas a Begues, de metge.

-Si no voleu tenir maldecaps, feu-vos mirar per un metge, que emeti un certificat i feu-lo arribar a la Reial Audiència de Barcelona, a nom del magistrat Dom Nicolau de Balsareny. Si no ho feu, sereu acusat de desacatament i n'haureu de respondre.

Va arribar el torn dels acusats. Primer el batlle, en Ventura. L'acompanyava un advocat de Vilafranca.

-Se us acusa de quedar-vos bona part dels terços que cobreu als parcers i de liquidar a la baronia només una petita part del recapte. Què me'n dieu?

-És tot mentida, senyor jutge –en Ventura-. Passa que darrerament les collites són dolentes. O no plou, o plou massa i els camps es neguen. De resultes, les collites, o no creixen o es fan malbé i com que els parcers paguen segons el que han collit, el terç és minso. Prou que ho sap tothom, a Begues. El mal és que la baronia no en té mai prou i em culpa a mi que el rendiment no sigui més alt.

El magistrat:

-Els parcers saben quant paguen i la baronia sap quant rep. Potser els testimonis us posaran en evidència. No ho heu pensat això?

-La gent sempre es mira malament el batlle, sigui qui sigui, i mentiran per fer-me mal.

L'endemà van arribar a la Reial Audiència els altres tres acusats: en Xandri i els jurats. Els acompanyava el mateix advocat vilafranquí que defensava el batlle Ventura. Van prestar declaració d'un en un i, com era de preveure, ho van negar tot. Va començar en Xandri, com a principal encausat:

-Enveges. Mala voluntat. La gent de Begues té molt mala idea, senyor jutge.

-Tanmateix, se us acusa d'implantar un impost il·legal per enriquir-vos i de coaccionar els ciutadans per obligar-los a pagar.

-Per començar, senyoria, no és un impost i la culpa la té la baronia.

Són ells, elles en aquest cas, les que haurien de ser aquí, perquè no fan res per Begues. Si fos per la baronia, a Begues ja no s'hi podria viure. El que ens hem vist obligats a fer, a contracor, és proposar una aportació, voluntària naturalment, als propietaris i parcers per poder mantenir els camins oberts i que puguin accedir als camps amb l'arada i el carro; per netejar la riera i evitar inundacions, per conservar les fonts i els recs en bon estat, mantenir els abeuradors del bestiar i, en general, tenir cura del poble i del terme.

El magistrat:

-Pel que diuen aquests documents, els prohoms de Begues ja paguen una contribució al comú per cobrir les despeses pròpies d'aquests afers.

-Cert, senyoria, però hi ha tasques, com el manteniment dels camins en bon estat que, per llei, corresponen a la baronia i la baronia ho té molt descurat. Vaja, que no fa res. L'hem hagut de suplir. D'on havien de sortir els recursos, si no dels veïns?

-Tenint en compte que el batlle és l'intermediari natural entre la població i la baronia, no heu instat al batlle perquè reclami a la baronia aquests dèficits?

-Dèfi...cits?

L'advocat:

-Mancances.

-Ah. El batlle, vaja quin un. No ha anat a Barcelona des que era jove i va fer el soldat.

-Esteu dient que el batlle Ventura incompleix les seves funcions?

-Funcions? Cobra dels parcers i ho fa arribar a la baronia. Això és tot.

Ens lliurarem de detallar les declaracions dels altres dos jurats perquè, ben alligonats per l'advocat, van repetir, amb més o menys encert, la mateixa lletania.

El magistrat Dom Nicolau de Balsareny va emetre una ordre de cerca i captura a nom d'en Ferran Calvet. L'agutzil i dos homes d'armes es van desplaçar a Begues. En arribar, la dona els va dir que en Calvet ja feia uns quants dies que se n'havia anat sense dir on. Els homes, amb pocs miraments, van escorcollar la casa i l'entorn però no el van trobar.

-Mestressa, més val que es presenti a la Reial Audiència com abans millor. Si no ho fa hi haurà conseqüències que no li plauran.

També i pel seu compte hi va anar en Servitge, molest pel que talment semblava una deserció. Va intentar estirar-li la llengua a la muller i als veïns, però no en va treure res. Potser sí que en Calvet s'havia amagat sense dir-li a la dona on per evitar que el pogués delatar.

IV

L'enginyer Tarrassó, un cop mesurat el terreny i revisats els recs, va concloure que tornar a posar en servei la xarxa de sèquies de drenatge de Les Arenes seria relativament fàcil donat que, malmeses, però hi eren, que la xarxa estava ben dissenyada i que el terreny era tou, de manera que es podria treballar amb aixada i pala.

Caldria complementar la feina amb un seguit de consultes de caire agrònom, una matèria que li era desconeguda. Però tenia bons contactes. Es va fer acompanyar per un expert i, per contrastar la seva opinió, va tenir també converses amb els camperols de la zona: es podia conrear en un sol arenós? El resultat va ser que sí, però amb limitacions: algunes espècies s'hi adapten, d'altres no. El sòl no reté l'aigua la qual, per gravetat, se'n va avall i s'acumula en una capa freàtica situada, en aquell indret, a uns deu pams per sota de la superfície, on no hi solen arribar les arrels de les hortalisses, però sí les dels arbres. D'altra banda, la sorra és pobra en nutrients i cal adobar-la sovint. L'existència de caps de bestiar facilita aquesta tasca. Tot plegat ho va posar per escrit i, juntament amb un pressupost aproximat dels treballs a realitzar, ho va lliurar a la Maria Vidal. Ella, com de costum, li ho va ensenyar a en Pere i després a la seva sòcia la Caietana d'Oms, la qual, també com de costum, li va donar el vist i plau. Tot seguit, en Tarrassó va rebre l'encàrrec de començar les obres. Li va costar una mica trobar mà d'obra perquè els camperols de Castelldefels escassejaven, alguns eren poc vigorosos per culpa de les febres i s'autoexcloïen del projecte i, a més, la primavera ja era entrada i la feina als conreus s'acumulava. Va haver de portar gent dels pobles veïns per poder enllestir la tasca en un termini acceptable, és a dir, abans de l'estiu.

Va donar prioritat al buidat de les sèquies, tant els recs auxiliars com la principal, que va batejar com a "corredora mestra" perquè rebia les aigües de tots els recs, anomenats valls per la gent de la contrada, i les conduïa al mar per ponent i a la riera dita dels Canyars per llevant. Les obres es van allargar una mica més del previst, perquè les valls i la

corredora mestra estaven tan plenes de brolla i deixalles que va costar fer-les netes. Un cop assolida aquesta primera etapa, la resta fou fàcil: només calia condicionar les sèquies retirant, a cops de pala, la sorra esllavissada i assegurant les vores.

Un cop enllestida aquesta tasca, en Tarrassó va marcar una xarxa reticular de camins orientats uns de nord a sud i els altres d'est a oest. Salvar els recs fou tasca fàcil amb la col·locació de taulons reforçats, però la corredora mestra va portar més feina: l'enginyer va haver de projectar i construir un petit pont utilitzant l'omnipresent pedra de marès, que fos prou ample i sòlid per poder-hi passar carros carregats. Només faltava provar el funcionament del sistema i per això havia de ploure. No una mica, sinó un aiguat important. No volia comunicar a la propietat la finalització de l'obra sense haver-la provat i, al mateix temps, sabia que la Maria Vidal tenia pressa. Cada matí, en llevar-se, guaitava el cel amb preocupació barrejada d'esperança. Un cel blau el desplaïa, uns nuvolets l'esperançaven i una nuvolada li aixecava l'ànim. Si queien només quatre gotes se sentia frustrat i li venien al pensament paraulotes que s'estava de dir perquè no li esqueia. La situació es va allargar fins que una nit els trons el van desvetllar. Va córrer a la finestra. Queia aigua a bots i barrals. Cauria també a les terres de la baronia?

A trenc d'alba ja no plovia. Va sortir amb el seu cavall. El Llobregat baixava crescut. Els conreus de Sant Boi i Viladecans estaven enfangats, va travessar la riera dels Canyars amb un pam d'aigua i... sí, quin goig, les valls recollien l'aigua de Les Arenes i la duïen cap a la corredora mestra la qual, amb parsimònia per la manca de pendent, l'aviava cap a la riera dels Canyars. En canvi, per la banda de ponent, la sorra barrava el pas de l'aigua cap a mar. Va comprendre, amb enuig, que allò passaria cada dos per tres.

Molest, es va dirigir a la botiga* de pescadors més propera. Al davant, al sorral, una colleta de nenes i nens jugaven a pilota. Es van aturar un moment, mirant encuriosits el foraster. Una nena eixerida va cridar:

-Bon dia senyooooor.

Els altres van riure i en Tarrassó:

-Bon dia bonicaaa.

Des del peu de l'escala va saludar:

-Ah Maria bona gent. Què em deixaríeu una pala?

Va baixar el pescador. Malfiava. Coneixia l'enginyer de veure'l passar amunt i avall, però no fins al punt de prestar-li una eina.

-Com sé que me la tornareu?

En Tarrassó no estava per perdre temps amb discussions ridícules. Va ficar mà a la bossa.

-Mireu, aquí teniu un sou.* Quan vingui amb la pala me'l torneu. Fa?

-Fa.

Encaixada de mans i en Tarrassó que torna a la boca de la corredora. Es treu la levita i escomet la sorra amb l'energia que li dóna la frustració. Obre una petita rasa pensant d'ampliar-la progressivament i s'endu una bona sorpresa: el petit doll d'aigua que hi passa arrossega la sorra i eixampla la rasa de forma espectacular. En qüestió de segons, una allau d'aigua buida la corredora.

Problema resolt... de moment. Ara cal preveure repetir aquesta maniobra cada cop que les ones i el vent amunteguin sorra i barrin el pas. Potser el pescador...

L'enginyer torna enrere, troba la mainada juganera, i la nena:

-Bon dia senyoor.

-Bon dia bonicaaa.

En aquestes, la pilota rodola i va a parar a l'aigua. Un dels nens corre a recuperar-la. La mar estava molt moguda. Just quan s'ajup per agafar la pilota, una onada el fa caure i, amb el retrocés, l'arrossega mar endins. En Tarrassó, sense pensar-s'hi, deixa caure la pala, arrenca a córrer i es llança al mar de cap. Engrapa el nen i el treu. No li havia passat res, només estava una mica espantat.

-On vius, xic?

-Aquí —el nen assenyalava la primera botiga de pescadors, la de la pala.

Amb el nen a coll i tots dos ben xops i regalimant, en Tarrassó va fer una entrada triomfal a la casa. La mare, en veure'ls:

-Marededéu santíssima, què us ha passat?

El nen:

-He caigut a l'aigua i aquest senyor m'ha pescat.

-Va, passeu i tragueu-vos aquesta roba mullada. Vaig a cercar unes flassades.

Al cap d'un moment, l'enginyer i el nen, ben embolicats, seien davant del foc mentre la roba, penjada al respatller d'unes cadires, també davant de la llar, desprenia vapor per tots costats.

El pescador:

-Joanet, mira que t'ho hem dit vegades que no t'acostis a l'aigua si no vas amb una persona gran.

I el nen:

-Mireu pare, imagineu que jo sóc vós i vós sou jo. Us ho imagineu?

-Mmmmm. Sí.

-Doncs hi hauríeu caigut vós, a l'aigua.

El pescador, entre perplex i admirat es mira en Tarrassó i aquest li fa, amb un gest de complicitat:

-Déu n'hi do, el nen.

La mestressa:

-Us quedareu a dinar.

En Tarrassó:

-No cal, senyora.

I ella, amb un to que no admet rèplica:

-Sí que cal.

Tot seguit afegeix:

-Estic fent un plat molt senzillet, de casa de pescadors.

-D'acord.

Mentrestant, la mainada, encuriosida, s'havia agrupat davant la porta de la casa. Un dels nens duia la pala, la va deixar repenjada al llindar del portal i des del peu de l'escala va avisar:

-Sebastià, deixo la pala aquí.

-Mercès, noi –en Sebastià.

Tot esperant el dinar, l'enginyer parlava amb el pescador. Es va arriscar una mica esperant que la Maria Vidal s'avingués a la proposta que anava a fer. Va explicar el que passava amb la barra de sorra i com ho havia resolt amb poc esforç.

-Us faig una proposta: que tot sovint, i sobretot quan hi hagi vent o onatge, passeu per la desembocadura de la sèquia. Segur que la coneixeu.

-És clar, home.

-I si la sorra l'ha barrat, amb la pala obriu una rasa perquè l'aigua pugui sortir. És important que la sèquia estigui sempre buida. Res d'aigua estancada, m'enteneu?

-Ho capto.

-Si compliu, la baronia us pagarà deu sous mensuals.

El pescador se'l mirava, escèptic. Deu sous? Massa per ser cert. En Tarrassó, per la seva banda, pensava que no fóra massa si s'aconseguia tenir sempre la corredora buida i seca. Tot el sistema de drenatge fracassaria si la sortida al mar quedava tancada. Per esperonar-lo, va afegir:

-Si no us convé el tracte, parlaré amb els vostres veïns. Segur que a algú l'interessarà.

En aquestes va intervenir la dona.

-Sebastià.

-Què vols?

-Que no badis.

En Sebastià, vençuda la malfiança, va esbossar un somrís.

-Fa.

-Doncs fet.

Encaixada.

El plat senzillet de casa de pescadors era boníssim.

-Com en dieu d'aquest plat, mestressa?

-Oh, no res. Nosaltres en diem suquet de peix.

Amb el projecte aprovat per la baronia, l'arquitecte Pedrós va cavalcar cap a Castelldefels. Es va dirigir directament a can Moliner.

-Sabeu d'algun mestre de cases que visqui per aquí?

Pedrós preferia tractar amb gent del lloc millor que fer desplaçar artesans de Barcelona, amb la complicació i l'encariment que representaria.

En Moliner avaluava la qüestió.

-Home, en Cuscó combina el negoci familiar amb l'ofici de maçó,* però no sé si arriba a mestre de cases. Hauríeu de parlar amb ell.

-On el trobaré?

-Té una granja de gallines al camí de la Sentiu, pujant a mà esquerra i una mica apartada del camí. Us hi acompanyaria, però ara mateix estic sol.

Un vailet que ficava els queviures acabats de comprar en un sac es va oferir:

-Si voleu jo us puc guiar. Sóc de Can Vinader, que és a prop.

-Moltes mercès a tots dos. Som-hi, noi.

En Pedrós va muntar el seu cavall i va ajudar el vailet a enfilars-hi darrere seu. Van deixar enrere el Castell i van agafar un camí vorejat de bosc a l'esquerra i de vinyes a la dreta.

-Can Vinader –va dir el noi, assenyalant una masia de pedra situada a peu de camí, a l'esquerra—. Casa meva. Hem de seguir una mica més.

-D'acord. Com et dius, noi?

-Rafael Vinader. Em diuen Felet.

-Molt bé, Felet. Jo sóc en Joan Pedrós i em diuen Pedrós. Saps què

vol dir vinader?

-És clar: un que fa vi.

-En feu a casa teva?

-No fem altra cosa. Totes les vinyes que heu vist són de casa.

-I pedrós, què vol dir pedrós?

-Mmmm. Un que fa pedres no pot ser.

-No ben bé, xic, vol dir indret rocós. No faig pedres, però la meva feina és aconseguir que uns bons artesans posin pedres unes sobre d'altres.

-Feu murs?

-I després teules.

-Ah. Cases. Un que fa cases. Per això cerqueu en Cuscó.

-Justament.

-Ara cal trencar per aquest camí a l'esquerra.

El camí s'endinsava al bosc enmig d'un silenci absolut. Aviat, però, el silenci va quedar trencat per un cor de gallines escatainant.

-Ara a l'esquerra i avall. Veieu els galliners?

I tant. En Pedrós es va quedar sorprès per la grandària i originalitat dels galliners que, de sobte, en sortir d'un revolt, van aparèixer a la vista. Tenien diversos nivells, amb rampes que permetien a les aus passar d'un a un altre. Tot fet de fusta i filat, però molt ben dissenyat i construït.

-Cuscóooo! –criava en Felet.

Van baixar del cavall i en Pedrós el va fermar al tronc d'un pi.

-Cuscóooo!

-Qui el demana? –una veu de baix.

-Sóc el Felet i vinc amb un senyor que diu que fa cases.

Va aparèixer en Cuscó eixugant-se les mans amb un drap. Era un home alt i fort que cada matí pentinava una mata de cabell blanc. Però no era vell en la manera de moure's sinó que despenia energia. De prop, en Pedrós va veure que lluia uns ulls d'un blau profund sota unes celles blanques molt poblades. Aclucava una mica els ulls com si li molestés la claror del sol.

-Bon dia, mestre. Sóc l'arquitecte Pedrós i m'han dit que sou mestre de cases.

En Cuscó va fer una mitja rialla.

-Mestre, mestre... guaiteu, de jove ho era i no us diré que fos dels pitjors, però en aquest poble maleït ningú no s'hi fa cases, de manera que ara sóc mestre ouaire.

-Arquitecte Joan Pedrós, per servir-vos.

-Jaume Cuscó.

Encaixada de mans. Ospa, quines mans, va pensar en Pedrós. Grans i fortes. Mans típiques de maçó, de ferrer, de fuster. En coneixia d'altres.

-Jo me'n vaig —en Felet.

-Espera't un xic, xic —en Cuscó. Se'n va anar i va tornar tot seguit portant un cistellet curull d'ous de color torrat-. Per ta mare i digues-li que no em deu res.

-Mercès —en Felet, i se'n va anar més content que un dia de festa.

Van seure sota el porxo emparat d'una casa de planta baixa, modesta, però d'aspecte sòlid, de parets blanques i amb la porta i les finestres adovellades amb... efectivament, pedra de marès roig.

-Vejam. Digueu.

En Pedrós li va explicar el projecte d'ampliació del Castell i volia saber si ell, en Cuscó, es veuria capaç d'encarregar-se de l'obra.

Els ulls de'n Cuscó brillaven. Allò era un somni. Després d'anys de no fer res que no fos tapar goteres, humitats i esquerdes i cuidar gallines, ara li oferien el projecte de la seva vida. El Castell nogensmenys! Era tan bonic que no gosava creure-s'ho, no fos un malentès.

-El projecte ja és fet i aprovat per les propietàries. Ara és qüestió de formar una colla de maçons i manobres i posar-s'hi. Com ho veieu?

-Que com ho veig? La Marededéu! Vaig a cercar la ratafia. Això s'ha de remullar. Marieta! Vine, vine, que hi ha novetats.

-Trobareu prou gent?

-Els que no trobi aquí els portaré de Gavà. No patiu.

-I les gallines?

-Guaiteu. El negoci era del sogre i ara és de la dona. Si jo m'hi he ficat és per no estar sense fer res. No serà cap problema.

Va sortir la Marieta. Mitja edat, eixerida, ulls vius.

-Què passa, Jaume? Ui, hi ha un senyor.

Fetes les presentacions, en Jaume va entrar a la casa i va tornar amb una ampolla i tres gotets.

-Seu, Marieta, que tenim una cosa per celebrar. Aquest senyor es proposa fer obres al Castell i vol que jo en sigui l'encarregat.

Ella, riallera, va deixar que el seu home omplís els gotets i va dir:

-T'ho mereixes, Jaume.

I en Cuscó:

-Pel senyor arquitecte, pel Castell i per tots nosaltres. Salut!

-Salut!

-Salut!

- Senyora, ja tenim dia assenyalat pel judici dels jurats municipals. El d'en Ventura encara no.
- Trobo que ha anat prou ràpid. Aquestes coses solen trigar.
- El magistrat Dom Nicolau de Balsareny té fama d'expeditiu i els seus ajudants estan motivats.
- Ja ho veig. Va tot bé?
- Tot no. El testimoni Ferran Calvet està desaparegut, en cerca i captura.
- Així, només tenim un testimoni.
- És un bon testimoni tot i que insuficient. Miro de trobar-ne un altre, però els beguetans estan esporuguits. Els fa por enfrontar-se a en Xandri i companyia i que hi hagi represàlies.
- Els acusats aporten testimonis?
- No en van portar cap quan van declarar.

Arribat el dia del judici, els afectats es van aplegar a la Reial Audiència. Tots menys en Calvet, que s'havia fet fonedís. Després d'una espera plena de males llambregades entre uns i altres, els van fer passar tots a una sala, excepte en Joan Jaerahora Picot, a qui van dir que s'esperés a fora fins que el cridessin. Dom Nicolau de Balsareny ocupava un setial elevat. A un costat, un secretari amb un escriptori, una cadira, una escrivanina, un Sant Crist, un llibre gruixut de cobertes negres i un munt de papers. El magistrat:

-Cas de la Baronia d'Eramprunyà contra el Consell Municipal de Begues. S'obre la sessió.

Cop de massa sobre la taula.

-Qui representa l'acusació?

-Jo, senyoria –l'advocat Servitge.

-Qui representa la defensa?

-Jo, senyoria –l'advocat vilafranquí.

-Senyor secretari, llegiu l'acta d'acusació.

Dret i amb veu una mica ronca, va començar:

-La Baronia d'Eramprunyà acusa els tres membres del Consell Municipal de Begues d'haver implantat un impost il·legal, recaptant recursos en espècie o en diner, amb el pretext de realitzar obres de manteniment i millora dels béns del comú del terme. Vist que, a més, no han realitzar cap d'aquestes obres, s'acusa els implicats:

1. D'apropiació indeguda i continuada perpetrada sobre tots els caps de casa del terme, ja siguin prohoms* o parcers, mitjançant exaccions il·legals.

2. D'exercir coaccions per cobrar aquestes exaccions il·legals.
3. D'apropiació de béns de les víctimes d'aquests abusos en cas d'impagament o de retards en el pagament, béns que posen a subhasta, sense fer publicitat, i que adquireixen a baix preu els mateixos acusats.
4. El valor del global defraudat mitjançant el fals impost es calcula en tantes lliures i el dels béns apropiats per impagament de tantes més. És tot.

-Senyor lletrat de l'acusació. Voleu afegir o modificar algun extrem del redactat?

-No, senyoria.

-Podeu presentar algun testimoni?

-Sí, senyoria. El prohoms Joan Picot, de Begues.

-Uixer. Faci'l passar.

Va entrar en Jaerahora.

-Senyor secretari, prengueu-li jurament al testimoni.

El secretari:

-Prohom Picot, atanseu-vos si us plau. Molt bé. Ara aixequen la mà dreta i poseu l'esquerra sobre els Evangelis, aquí, molt bé. Ara digueu amb mi: "Juro per Déu que diré la veritat, tota la veritat i res més que la veritat. Que la justícia divina i la humana m'ho tinguin en compte si ho incompleixo."

En Jaerahora, una mica impressionat, va anar repetint les paraules del secretari.

-Molt bé —el secretari—. Ara poseu-vos aquí, dret, al centre.

El magistrat:

-Senyor secretari, llegiu la declaració prèvia del testimoni.

El secretari, dempeus, va llegir la declaració que ja coneixem. En acabat, el magistrat:

-El testimoni afirma ser certa aquesta declaració en tots els seus extrems?

-Sí, senyor jutge.

-Voleu afegir-hi alguna cosa?

-Sí. Que vull que es faci justícia. Ja seria hora.

-Vull dir a la declaració.

-No cal.

-Digueu sí o no.

-No, senyor jutge.

-Us podeu retirar. Senyor lletrat de la defensa, teniu quelcom a al·legar a aquestes acusacions?

-Sí, senyoria.

-Procediu.

L'advocat de Vilafranca va fer un discurs previsible: que no es tractava d'un impost, sinó d'una aportació voluntària per subvenir les despeses de manteniment dels béns del comú; que no s'havia coaccionat ni amenaçat mai ningú i que si hi havia hagut alguna subhasta de béns havia estat per deutes que no tenien cap relació amb el cas que ens ocupava. Per acabar, va acusar la baronia de no fer el manteniment dels béns comunals com era el seu deure.

Aquí en Servitge el va tallar:

-Protesto senyoria. Aquesta acusació és improcedent. No és la baronia qui es jutja en aquesta sala.

-S'accepta —el magistrat—.

-He acabat l'al·legat —el lletrat—. Però presento un testimoni de la defensa.

-Quan la sala va prendre declaració als implicats no vàreu aportar cap testimoni.

-Senyoria, es tracta d'un testimoni sobrevingut. L'article...

-Conec l'article. La moció desplaça, però s'accepta. Uixer, feu entrar el testimoni de la defensa.

L'uixer va obrir la porta, va dir alguna cosa i va entrar en Ferran Calvet. En Jaerahora es va alçar d'un salt amb gest amenaçador, però en Servitge, autoritari, el va fer seure i callar. Els acusats van fer un somris burleta.

El magistrat:

-Acosteu-vos a la mesa del senyor secretari. Digueu el vostre nom i presteu jurament.

-Ferran Calvet, prohom de Begues...

-Pareu! —el magistrat amb veu de tro—. Vós sou el testimoni de l'acusació desaparegut, en cerca i captura. Com goseu...

Va intervenir l'advocat de Vilafranca.

-Amb la vènia, senyoria. El prohom Calvet és testimoni de la defensa. L'article...

-No em doneu lliçons, senyor lletrat —els ulls del magistrat desprenien espurnes—. No puc impedir que aquest home juri i declari, però després parlarem.

En Calvet, astorat, va mirar l'advocat vilafranquí i aquest el va tranquil·litzar:

-Tot va bé. Endavant, prohom Calvet.

Després de prestar jurament va recitar la seva declaració. Duia la lliçó ben apresada. En resum, els acusats eren unes excel·lents persones que es sacrificaven pel bé comú, que mai s'havien quedat un ral que no fos seu i que la resta eren calúmnies producte de les enveges i malvolences dels camperols beguetans.

La Maria Vidal va xiuxiuejar a en Servitge:

-Quant deu haver cobrat aquest pocavergonya?

-Una bona picossada, suposo, i ha vingut molt enganyat perquè anirà a presó.

Un cop acabada la declaració d'en Calvet, l'advocat Servitge es va aixecar:

-Demano la vènia, senyoria. Tota vegada que la defensa ha presentat un testimoni sorpresa, jo m'acullo al meu dret de presentar-ne també un.

El magistrat, visiblement molest, va comentar:

-Aquest judici comença a semblar un circ. Tanmateix, no us puc negar el dret. És aquí el vostre testimoni?

-Al passadís, que s'espera.

-Uixer, feu passar el testimoni de l'acusació.

Per la porta del fons de la sala va entrar, una mica nerviós, en Bernat Fornells, l'hostaler de Begues. Un cop enllestides les formalitats, el magistrat va manar:

-Digueu el que hàgiu de dir.

-Senyor jutge, jo tinc quatre porcs i una truja...

-Mestre Fornells, els vostres animals de corral no són pertinents.

En Servitge:

-Amb la vènia, senyoria, si el deixeu acabar comprovareu que sí que és pertinent el que exposa el testimoni.

-Vejam. Continueu, senyor Fornells.

-Com us deia, tinc quatre porcs i una truja. Sabeu on són?

-No em vingueu amb endevinalles.

-M'excuso, senyor jutge. Els tinc en una cova amagada al fons d'un barranc frondós. Sabeu per què?

El magistrat va fer un gest d'impaciència.

-M'excuso novament, senyor jutge. Són allà ben amagats perquè altrament ja no els tindria. Sabeu qui...? Perdó. Sé molt bé qui els tindria: aquests bandarres –i dient això assenyalava els acusats.

-Expliqueu-vos.

-L'impost que m'obligarien a pagar per aquests cinc animals valdria

més que les botifarres que en trauria. Vet aquí, senyor jutge. I us puc assegurar que no sóc l'únic que amaga coses al bosc, allà a Begues. De fet, ho fa tothom qui pot. És l'única manera de sobreviure a la seva cobdícia sens fi.

En Servitge:

-Amb la vènia, senyoria –i dirigint-se al testimoni:

-Al·leguen els acusats que el que perceben de la comunitat és una col·laboració voluntària i que la fan servir per cobrir les despeses de manteniment dels béns del comú. Què en penseu?

-Això diuen? Quina barra, senyor advocat i senyor jutge. S'ho queden tot per ells i això que dieu del manteniment, res de res.

En Servitge:

-Digueu si és cert que si algú no paga li embarguen els béns i els treuen a subhasta.

-I tant si ho fan. Mireu: al Toni de Can Llarg li van prendre el matxo i ara no podria llaurar si no fos perquè un veí, un bon home, en Valentí, li deixa el seu. A en Sàbat, que era ferrer, li van prendre no solament tot el ferro, sinó també els malls, l'enclusa i la fornal. Ara fa de jornalier del camp i això quan el lloguen. A en Martí...

-Suficient, senyor Fornells –va tallar el magistrat–. Us podeu retirar. Senyors lletrats, em reserveu alguna altra sorpresa?

-No senyoria –a l'uníson.

-El cas queda vist per sentència. Aquest tribunal aixeca la sessió.

Cop de maça a la taula. Tot seguit:

-Uixer: feu entrar dos homes d'armes i que menin l'anomenat Ferran Calvet al calabós.

En Calvet, esverat, encarant-se a l'advocat de la defensa i als acusats:

-Però em vàreu dir...

Ells es van arronsar d'espatlles.

V

Havent comprovat el bon funcionament de les valls i la corredora mestra i havent acordat amb en Sebastià, el pescador, el manteniment del desguàs per la part de ponent de la corredora, l'enginyer Tarrassó va visitar la Maria Vidal i la va posar al corrent.

-Hi hem d'anar i fer una inauguració de l'obra –va dir ella.

-He construït un petit pont per salvar una sèquia. Potser seria el millor lloc. Només té un ull i puja poc, però el suficient per veure des d'allà

una perspectiva de la plana, amb les valls, vull dir els recs, i la xarxa de camins.

-Parlaré amb el meu marit i amb na Caietana d'Oms. Ells encara no han estat a Castelldefels i ja és l'hora que coneguim l'indret i que celebrem tots plegats l'acabament d'aquestes obres.

-Hi ha una cosa que m'inquieta i voldria comentar-la amb vós. Temo que tal vegada m'he proppassat.

Li va explicar el tracte fet amb el pescador Sebastià i com el preocupava que potser ella trobés excessiu el preu pactat. La Maria va fer un gest com qui espanta una mosca i aquí es va acabar la qüestió.

En Jaume Cuscó sabia on havia d'anar per anunciar que necessitava personal. Res de penjar cartells ni pagar un nunci. A Cal Moliner. Una paraula i la veu corria com el garbí. Si no trobava prou personal a Castelldefels, com veia venir, repetiria l'operació a Gavà.

L'arquitecte Pedrós prenia te amb galetes amb la mestressa. Ell era més de cafè que de te, però qualsevol diu que no.

-Com ho tenim, Pedrós?

-He trobat un mestre de cases a Castelldefels mateix. Em sembla que l'he encertat tot i que no es pot dir fins que el vegi treballar. Ara ell s'ocupa de formar una colla de maçons i manobres. Hauríem de concretar les setmanades ja que és el primer que preguntaran els aspirants.

-M'he informat. Aquí teniu un full on es detallen els preus a pagar: mestres de cases, mestres molers,* oficials, aprenents i manobres. Més avall, carreters i macips.* Després vénen els guixaires, vidriers, pintors, fusters, etc.

El Pedrós va revisar el full. Eren els preus que es pagaven a Barcelona i que servien de referència per altres llocs.

-Ho trobo correcte, senyora.

-Ara us faré a mans un plec amb instruccions complementàries.

L'arquitecte va llegir les instruccions de la mestressa i tot d'una va notar que el te de la Maria Vidal era molt bo.

Ara era en Servitge qui tastava el te de la Maria Vidal.

-Què en penseu de com ha anat el judici, senyor lletrat? Us dic senyor lletrat perquè veig que el jutge no us diu d'altra manera.

-Cada ram té els seus mots. Ens hauríeu de sentir dient llatinades com

ara habeas corpus, ex novo, sub iudice, pro bono, corpus delicti, ad hominem i moltes d'altres. El magistrat va tenir la delicadesa de no fer-ne servir durant la vista i nosaltres, els... lletrats, ens en vam abstenir. Tornant al tema, em sembla que va per bon camí. Vàrem presentar dos testimonis sòlids i en canvi el de la defensa, per començar, li va caure molt malament al magistrat, i tot seguit es va veure que recitava una lliçó apresada i més falsa que un dobler d'or fet de plom. No va enganyar ningú. Però jo he vingut per un altre afer. Dom Nicolau de Balsareny m'ha citat al seu despatx per parlar del cas del batlle Ventura, pendent de judici. Diu que el va visitar acompanyat d'un advocat de Barcelona que conec i que és bo i que va oferir un pacte: mostraria penediment, liquidaria a la baronia la totalitat de les rendes retingudes més els interessos legals i a canvi suplicava lliurar-se de la presó. El magistrat dubtava que en Ventura pogués pagar el seu deute, pensant que s'hauria gastat els diners, però ell va dir que per poder complir havia posat en venda una finca i que ja tenia comprador. De resultes, el magistrat no ho veu malament, però diu que la decisió final depèn de l'acusació, és a dir, vós i Doma Caietana d'Oms.

-La vostra opinió, senyor lletrat?

-Si enviem en Ventura a la presó, la baronia no veurà ni un sou. Potser sí que és millor recuperar el muntant sostret i deixar aquell desgraciad en pau. Després de tot, ha perdut la feina i li costarà trobar-ne una altra, amb la fama que arrossega.

-Bé. Com de costum, ho consultaré amb na Caietana, però espero que dirà que sí. Ja us ho comunicaré.

-Una altra cosa, si m'ho permeteu. Ara no hi ha batlle a Begues. Ningú s'ocuparà de cobrar els terços arribat el moment.

-Ja hi penso, però no sé d'on treure un nou batlle i que sigui de confiança. No voldria tornar a ensopegar.

-Si us sembla bé, me'n puc encarregar. Faré una mica de recerca, demanaré referències...

-Endavant. Ja podeu començar.

-Molt bé, senyora. Mercès pel te. Prenc comiat.

-No correu tant, home. Teniu.

Una ordre de pagament contra la Banca Massalleres, força generosa. Més del que pensava demanar l'advocat.

-Us ho heu ben guanyat. El cop de portar l'hostaler Fornells va ser formidable.

En Cuscó sabia que no trobaria cap maçó a Castelldefels. Si n'hi hagués algun ell el coneixeria, però sí que esperava trobar homes disposats a treballar a pic i pala, preparar el material i fer altres tasques auxiliars. En va trobar pocs. Els pagesos estaven enfeinats. D'altres s'hi haurien animat si la salut els ho hagués permès. Així i tot s'hi van apuntar uns quants joves cabalers* desitjosos de fer-se un jornal, de deixar de banda la feina familiar del camp una temporada i d'encetar una nova activitat que, segons com, podria acabar representant l'aprenentatge d'un nou ofici. Entre ells hi havia un vailet eixerit que ja coneixem: en Felet.

De Gavà, poble més gran, van acudir a la crida tres oficials maçons desvagats i una colla de jornalers que ja havien treballat a Les Arenes amb en Tarrassó i que en aquell moment cercaven feina. També en van aparèixer un parell de Viladecans.

L'afer dels molers era tota una altra cosa: des de temps immemorial a Castelldefels hi havia pedreres. Tres de calç, amb els consegüents forns, i una de pedra. Només que no era el marès roig, tan vist a la contrada, sinó una pedra calcària menys acolorida. A Castelldefels distingien el Garraf Roig, que anava des de Castelldefels fins al Llobregat i s'enfilava cap a Begues, i el Garraf Blanc que partint de Castelldefels, s'estenia cap a Sitges i més enllà. En alguns llocs de Castelldefels es podia observar, ben clara, la divisòria entre els dos Garrafs. Allà on hi ha pedreres hi ha molers. En aquest cas, a en Cuscó no li caldria contractar-los. Simplement, en comprar la pedra podria dir com la volia i l'hi prepararien.

Només faltaven els carreters. A la majoria de cases de Castelldefels hi havia carro, però l'estaven fent servir o no el volien llogar per transportar pedra, una càrrega que els fa malbé. En Cuscó no es va amoïnar: sabia on trobar carros ben preparats. Es va apostar a la sortida de la pedrera, que es trobava a la Vallbona, prop de la Cala Ginesta, i va anar aturant els carreters que hi passaven. Aviat va tancar tractes.

Va rebre la visita d'en Pedrós. Li portava una llista dels jornals que es pagarien i les instruccions que li havia lliurat la Maria Vidal. La freqüència seria setmanal i el dia de pagament, dissabte al matí. Els horaris de feina serien els de costum, més hores a l'estiu, aprofitant la claror, i menys a l'hivern, quan el dia és curt. Els dies de pluja no es treballaria, però, cosa insòlita, es pagarien igualment. Ordre de la mestressa. Les festes serien les del Calendari del Pagès, que

s'ajusten a cada parròquia. Si algun treballador queia malalt o prenia mal en hores feineres, la propietat es faria càrrec de les despeses i li pagaria la setmanada com si treballés. Ordre de la mestressa. Si quedava invàlid rebria una pensió vitalícia. Ordre de la mestressa. Si algun treballador moria en accident de treball, la seva vídua rebria una pensió vitalícia. Ordre de la mestressa. En Cuscó va començar a pensar que potser no tots els rics eren iguals.

Tot seguit, el mestre de cases va rebre de mans de l'arquitecte el primer plànol de l'obra: la planta baixa amb el perímetre dels fonaments. Plegats van visitar el turó del castell, van prendre mides, posar fites als angles i van tirar cordills entre les fites.

-Els homes que heu emparaulat ja poden començar a picar.

-Us aviso, senyor arquitecte...

-Pedrós, digueu-me Pedrós.

-Bé. Us aviso que trobarem molta pedra i fins i tot pedra mare. Obrir les rases dels fonaments no serà bufar i fer ampolles. Si poguéssim fer servir explosius...

-Podríem trobar nitroglicerina, però és molt perillosa. Un cop, una batzegada, i et peta a les mans.

-Ja ho sé. A la pedrera en fan servir i fa un parell d'anys hi va haver una desgràcia. Més m'estimo no parlar-ne. Si us sembla, provem a pic i si veiem que no en sortim, en tornem a parlar.

-D'acord. D'altra banda, els fonaments sobre pedra són molt sòlids. El que va malament per una cosa va bé per l'altra i no cal aprofundir tant la rasa.

S'apropava ràpidament la data de la inauguració de les obres de Les Marines, a partir d'ara anomenades així per decisió de la Maria Vidal. Ella volia que la benedicció la fes el senyor rector de la parròquia de Castelldefels, però per primera vegada na Caietana d'Oms va discrepar: volia el bisbe de Barcelona, que era conegut de la família i que donaria més llustre a la cerimònia. La Maria volia convidar els dos batlles (la batllia de Begues encara era vacant), tots els camperols de Castelldefels i de Gavà, ja fossin propietaris, parcers o jornalers, i tots els artesans i mercaders d'ambdós termes. La Caietana, que era botiflera, va voler convidar també el virrei i el capità general. A la Maria aquests dos no li feien cap falta, però no s'hi va poder negar,

sobretot quan en Pere, el seu home, li va dir que la proposta de la Caietana era assenyada. Calia estar bé amb els que manen. Van adiar el dilluns de Pasqua Granada, jorn festiu, però no de precepte.

No cal dir que l'enginyer Tarrassó va ser el primer d'arribar-hi, de bon matí, per comprovar que tot estigués en ordre i el desguàs de la platja ben obert. Ho estava. El pobre home anava i venia, nerviós. Aquella nit no havia dormit pensant en totes les catàstrofes que podien passar. Havia guarnit el pont que travessava la corredora mestra i, amb la col·laboració d'en Moliner, hi havia disposat les millors cadires que havien pogut trobar perquè hi seguessin les baronesses i les autoritats. Portava, embolicades, dues banderes: la de les quatre barres i la borbònica i no sabia què fer.

-Moliner, quina poso, o potser totes dues, una a cada costat?

L'hostaler li va picar l'ullet.

-Cap, mestre. Jo no en posaria cap.

Gat vell, va pensar l'enginyer, i li va fer cas.

Na Caietana es va desplaçar a Castelldefels amb carrossa, acompanyada del seu fill Agustí i del senyor bisbe. La Maria Vidal, en Pere i la Maria Anna, la seva filla, aprofitant que feia un dia esplèndid, hi van anar amb un cotxe descobert guiat pel fidel Tomàs, que anava vestit de gala i no s'hi acabava de trobar còmode. Els veïns de Castelldefels i Gavà hi eren tots, excepte els massa malalts. Els capellans d'ambdues parròquies van aprofitar l'ocasió per fer-se veure del senyor bisbe. El virrei i el capità general van al·legar problemes d'agenda tot agraint la convidada.

-És el millor que podia passar –li va dir la Maria a en Pere, a cau d'orella.

Un cop tothom situat era l'hora dels discursos. La Caietana es va excusar.

-Parla tu, Maria, que ho faràs bé.

Dissimuladament, en Pere li va prémer la mà a la seva muller tot dient-li en veu baixa: ets la millor. Ella es va posar dempeus, va prendre alè i va començar.

-Senyor bisbe, senyors batlles, prohoms, mestres artesans i mercaders, bons camperols, mullers que els acompanyen, mainada que em mireu amb aquests ulls plens de curiositat i de llum, aquesta

obra que avui inaugurarem l'hem dut a terme amb dos objectius. El primer: sanjar aquests terrenys que, sadollats d'aigües mortes, eren un focus terrible de malalties que amenaçaven tots els habitants del terme. Aquest ha estat el nostre repte prioritari: salvaguardar la salut dels veïns, grans i xics.

El segon, recuperar aquestes terres ermes i posar-les en conreu perquè tots aquells que ho vulguin hi tinguin accés mitjançant el pagament d'un lloguer raonable. Tots els presents hi sou cridats, amb preferència els censats a Castelldefels o Gavà i que no tinguin terres en propietat. Només si sobren parcel·les, les oferirem a camperols d'altres termes. Com podeu veure, la xarxa de camins i la parcel·lació està pensada perquè tots els parcers puguin accedir al seu tros de forma franca, sense obstacles ni servituds de pas. No cal que us digui, perquè ja ho sabeu, que tots aquests terrenys són de regadiu. Només cal obrir petits pous, perquè l'aigua és a flor de terra. És veritat que la terra és sorrenca, però no salabrosa; ens n'hem assegurat. Vosaltres, com a bons pagesos, ja sabeu quins conreus hi poden créixer i quins no i no cal que us digui com podeu adobar els camps (aquí es van sentir algunes rialletes).

A Cal Moliner hi haurà un registre on els interessats en llogar parcel·les s'hi podran apuntar indicant quanta terra reserven. Dit això, vull donar les gràcies a tots els que han col·laborat en aquesta obra. Tots. I d'una manera especial al doctor enginyer Dom Eusebi Tarrassó, aquí present, que l'ha dirigit amb tant d'encert.

Res més. Ara el senyor bisbe de Barcelona procedirà a la benedicció de les terres i de tots els presents. És el nostre desig més pregon que aquesta terra fructifiqui en benefici de tothom i que sigui una font de prosperitat.

Aplaudiments. Benedicció. Comentaris. Felicitacions a l'enginyer Tarrassó, especialment pel pontet, tan sòlid com airós. I a continuació, un àpat a Cal Moliner. Quan hi van arribar van trobar un petit grup de marxants i traginers a fora, a la placeta, amb cares llargues. Un d'ells va cridar:

-Senyora. Avui ens heu fet fora!

Na Maria va reconèixer la veu.

-I doncs?

-El Moliner diu que heu reservat tot el menjador pels vostres amics i ens ha deixat sense dinar.

-Un moment, jove. No marxeu encara.
Va entrar al menjador i va cercar el Moliner.
-Feu-vos-ho com vulgueu, però heu de trobar un lloc per aquesta gent. Estan treballant, vénen cansats i no se'ls pot deixar sense dinar. Cerqueu un espai, a la cuina, al rebost, on sigui, però que dinin.
En Moliner no li podia dir que no a la Maria Vidal.
-No patiu, mestressa. Ara els faig passar i els acomodaré en una saleta auxiliar. Avui menjaran el mateix que vós.
-Ja m'està bé, i mercès, Moliner. Em plau comprovar un cop més que sou dels que cerquen solucions i no dels que troben problemes.
La cuinera de Can Moliner va preparar un arròs amb musclos de roca que els comensals s'hi van llepar els dits. Fins i tot la Caietana, avesada als refinaments de la cuina francesa, finit l'àpat, va entrar expressament a la cuina a saludar-la i felicitar-la.

VI

L'advocat Servitge pensava anar a Begues i fer el que en llenguatge d'avui en diríem un *casting* per escollir un nou batlle. Necessitava una persona capacitada, honesta i que es relacionés bé amb els veïns. L'hostaler havia declinat un oferiment discret adduint la seva edat i la naturalesa del seu negoci. En Roc de Can Renard hauria estat un bon candidat, però s'hi havia negat en rodó. Hi hauria algú més a Begues que complís les condicions? Home, és clar que sí: en Jaerahora. Animat, en Servitge va emprendre el camí de Begues. Va trobar en Joan Picot en plena feina i el va escometre d'un tros lluny.
-Bon dia, mestre!
-Iep, guaita qui ve, el senyor advocat. En què us puc servir? No caldrà tornar a veure el senyor jutge, espero?
-No. Vinc per un altre assumpte. Vaig al gra. Ara Begues no té batlle.
-Prou que ho sé: a en Ventura el van acomiadar, ja era hora, i ara vaga pels carrers com una ànima en pena.
-La baronia i també Begues necessiten un nou batlle.
-Bé ho suposo.
-He pensat en vós.
-I ara.
-Sou un home recte, teniu bona anomenada al poble, us expliqueu bé. Seríeu un bon batlle.
-I el mas?

Anem bé, va pensar en Servitge. No diu que no. Pensa com resoldre els inconvenients.

-Vejam, la feina de batlle tampoc és tanta i es pot combinar. A més, cobrarieu un sou fix de la baronia, tant si neva com si plou.

-Això de fer de recaptador... què voleu que us digui. No em plau gaire. Gaire, ha dit gaire, pensava en Servitge.

-Penseu, Picot, que un bon batlle pot fer molt de bé al poble. Mireu: d'una banda representa els interessos de la baronia al terme, cert, però també representa els de la gent de Begues davant la baronia. És un mitjancer. Més encara: pot vigilar els jurats per evitar que facin martingales, com els sapastres que hi havia fins ara.

-Podria fer reclamacions a la baronia?

-I tant.

-I plantar-li cara si convé?

-Per descomptat.

-Si això passés, amb qui hauria de parlar?

-De moment amb mi mateix.

-Home, això està bé. De vós me'n refio. Però abans de quedar en res us vull dir una cosa.

-Us escolto.

-Quan l'advocat dels jurats va dir que la baronia no fa res per Begues, tenia raó: fa anys que ens tenen abandonats. Ja és l'hora que això faci un tomb. No seré el mitjancer d'unes senyores que no fan la seva feina. Si no responen com cal, no solament m'hi enfrontaré, sinó que engegaré el càrrec al botavant. Vull que quedi clar de bon principi.

-Amb el cor a la mà, Picot, no teniu la impressió que alguna cosa està canviant a la baronia?

-Home, la veritat és que sí, i ja era hora.

-Jo, des de Barcelona vetllaré els afers i, mentre sigui l'advocat de la baronia, no deixaré que s'encallin.

-M'ho puc rumiar?

-És clar que sí. Jo m'espero.

-Ja m'ho he rumiat.

-Prepararé els papers.

Passats uns quants dies la Maria Vidal va enviar en Tomàs a Cal Moliner a mirar quants camperols s'havien apuntat per llogar parcel·les de Les Marines. El bon home va tornar amb quatre noms.

-Estic una mica decebuda –comentava la Maria a en Pere tot sopant–.

Em pensava que aquestes parcel·les ens les prendrien de les mans i després d'una setmana només hi ha quatre interessats i només dos d'ells són de pes.

-No et desanimis, Maria. No es va fer Roma en una hora. Tot necessita el seu temps. La gent, què vols, potser no saben de lletra però sí que fan números. Han de calcular si els sortirà a compte. Sempre hi ha la por de picar-se els dits. Però si ja se n'hi han apuntat quatre, segur que això animarà els altres. Al final, ningú voldrà ser l'últim, sobretot si implica quedar-se la parcel·la més allunyada.

La Maria repassava els noms. El primer era en Víctor Camps, el batlle vellet. Ja ho havia dit que col·laboraria. Aquest es quedava tota una illa. El segon era en Moliner de l'hostal, que reservava mitja illa. Bon negociant, no es volia quedar al marge. Els altres dos no els coneixia. Volien llogar un quart d'illa cada un. Total, dues illes. Potser sí que no era un mal començament, si només era un començament.

La brigada de pic i pala del Castell va començar a picar seguint els cordills que havien posat en Pedrós i en Cuscó. A trams, la pedra estava desfeta, a trams estava clivellada i era relativament fàcil arrencar-la fent palanca amb el pic, però hi havia trossos de roca mare molt resistent. Allà els homes suaven i gairebé no avançaven. Un d'ells, desanimat, va parlar a en Cuscó.

-Jo he treballat a la pedrera i allà fan servir barrinades per fer saltar la roca mare.

-Com ho fan? —en Cuscó ja ho sabia però el volia fer parlar.

-Primer barrinen un forat fondo. Tot seguit hi fiquen un flascó de nitro amb un ble. Encenen el ble i se'n van lluny, a cobert. Quan peta la nitro volen rocs per tot arreu. Ja només cal retirar els trossos que no han volat.

-I què va passar ara fa dos anys?

-Un de la colla va ensopegar, li va caure el flascó i... en van morir cinc.

-Què trobes que és millor, suar un parell de setmanes, cobrant-les, o que t'hagin de dur a enterrar en un cabasset?

-Mestre, no he dit res.

-No hi fa res si avances lentament, sempre que no t'aturis. Au company, ànim.

En Víctor Camps, el batlle de Castelldefels, va enviar una nota a la Maria Vidal demanant-li una entrevista. Ella, considerant l'avançada

edat del batlle i com que no li feia mandra desplaçar-se, va avisar en Tomàs perquè apareís el cotxe tan aviat com la feina a la fàbrica li ho permetés i se n'hi van anar.

En Víctor Camps els va rebre amb la seva habitual cortesia.

-De primer us vull felicitar per la gran obra que heu fet a Les Arenes, ara Les Marines. No sé si sou conscient que heu salvat aquest poble.

-Era l'objectiu. N'havíem parlat.

-Ara només manca que la inversió que hi heu fet doni fruit.

-Aquest era l'altre. He vist que us heu reservat una illa sencera.

-Tinc una filla casada. Penso en ella i en els meus néts. El meu hereu es quedarà el mas, però vull que la noia tingui patrimoni propi. És per això que us vull fer una proposta: voldria comprar la terra que he reservat en lloc de llogar-la, i posar-la al seu nom. El gendre és un noi treballador però no té terra i podria treballar-la com si fos pròpia, perquè seria de la família.

-No ho tinc previst. La meua idea és de posar les terres en lloguer, no en venda. No vull trossejar el patrimoni de la baronia. Tant la meua sòcia com jo tenim descendència i el nostre deure de mares és fer créixer el patrimoni, no retallar-lo. De tota manera, en parlaré amb na Caietana i si ella s'hi avé, jo, en atenció a vós, no m'hi negaré.

-Mercès. Espero que sempre ens entendrem. Ara us voldria parlar d'una altra qüestió. A Castelldefels hi ha una mica de desgavell. No us n'he parlat abans perquè hi havia un problema més urgent i d'importància vital.

-La mosquitada.

-Sí, però ara que sembla que ja està resolt potser ha arribat el moment. Resulta que aquí no hi ha unes normes de convivència que tinguin, com us ho diria, força de llei. De resultes tothom fa el que vol. Rectifico, tothom no, uns quants. Hi ha qui envaeix amb el seu sembrat el tros del veí. No cal dir que el veí posa el crit al cel i he de sortir jo a posar pau abans que el conflicte vagi a pitjor. Hi ha qui deixa el gos en llibertat i s'han donat casos d'atacs a galliners. Ja tenim l'amo de les gallines reclamant a l'amo del gos. Si paga, no passa res, però si fa l'orni, ja hi som. De vegades hi ha raons per l'ús de l'aigua d'una font: que si és pública, que si és meua, que si a tu no et deixo agafar-ne, ja ho veieu, mesquineses de poble petit. Hi ha pastors de Gavà que porten els seus ramats al terme de Castelldefels i en alguna ocasió s'han ficat als sembrats destrossant els plançons. Un dia, no fa gaire,

un pagès va empaitar el pastor foraster i el va nafrar a bastonades. Després ell, el pastor, el volia portar a judici. Hi ha gent que fa llenya dels pins pinyoners. Adéu pinyons. Jo sóc vell i ja no estic per fer de guàrdia. Penso que la baronia hauria de posar-hi remei.

-El problema és seriós i, pel que sento, té moltes cares. Me n'ocuparé.

A poc a poc i amb esforç, les rases dels fonaments s'anaven obrint. Als basaments del que serien les columnes, hi feien forats cilíndrics. Tot plegat molt laboriós per causa de la roca. En Pedrós visitava l'obra sovint, per fer-ne el seguiment i per evitar que el personal s'hi encantés. En Cuscó, però, estava amatent i no deixava de petja la tasca.

-De mica en mica ens n'anem sortint, Pedrós. De vegades el voler, millor que l'eina, ajuda a fer la feina.

-*Labor improba omnia vincit* –en Pedrós.

-Ospa, ara sí que m'has matat.

-Vol dir que el treball constant pot amb tot.

-Aviat començarem a fer paret. És el que m'agrada: en fas un pam i és un pam i tothom el veu.

-Advocat Servitge, ai, vull dir senyor lletrat, com que veig que trebal·leu bé us donaré tanta feina que us sortirà per les orelles –la Maria.

-No m'espanta la feina. M'espantaria no tenir-ne.

-Anem a pams. Rebo queixes del batlle de Castelldefels en el sentit que hi ha veïns una mica irresponsables que no respecten els drets dels altres i generen conflictes. També afecta veïns de Gavà i no crec que els de Begues siguin gent d'un altre planeta. M'agradaria que preparéssiu un conjunt de normes, una mena de reglament, que regulés la convivència.

-Voleu dir unes ordenances municipals.

-El nom tècnic no em preocupa, però ja veig que m'heu entès.

-No heu de patir: ho faré. Doneu-me una mica de temps. S'ha de fer bé, pensant-ho, sense descuidar-se res, però sense passar-se de minucios.

-Me'n refio. Una altra cosa, més cantelluda.

-Vejam.

-Una part del terme de Castelldefels és propietat del Monestir de Sant Cugat. Es veu que és una donació que va fer el comte Ramon Borrell quan va guanyar aquella terra als àrabs. El monestir paga malament als jornalers que hi treballen i després es queda tota la

collita, de manera que les famílies no surten mai de pobres. No ofereix cap compensació ni col·labora en res. Si els camins d'aquells verals encara són transitables és perquè la baronia, ja fa anys, se'n va fer càrrec sense tenir-ne l'obligació. Més encara: els monjos exigeixen que els propis jornalers facin el transport de les collites fins a Sant Cugat. Per sort per ells, la baronia des de fa temps es va comprometre a ajudar-los fent-se càrrec d'aquest tragí. Això, Servitge, és molt injust. -Són privilegis eclesiàstics que es mantenen al llarg de segles. En conec d'altres. No hi ha res més respectable que un mal antic.

-N'he parlat amb na Caietana i hem decidit que això s'ha d'acabar. Ja ha durat massa temps.

-I què penseu fer?

-Portar el monestir als tribunals.

-Voleu pledejar amb l'Església?

-Vejam, Pedrós, si us fa angúnia per una qüestió de fe, digueu-m'ho ara i ho respectaré. Simplement, ho encarregaré a un altre advocat.

-Senyora, l'Església ens demana que en entrar al temple ens traguem el barret, no el cap. Parlem d'un afer terrenal, precisament terrenal. Ho faré.

-Mercès, Servitge.

-Serà llarg.

-Ho sé.

-I el resultat incert. No us dic res, arrabassar-li una finca a un monestir. En matèria de litigis, l'única certesa és la despesa.

-Ho sé. I us diré una altra cosa que també hem parlat na Caietana i jo. Potser us agradarà: si en sortim, repartirem aquelles terres entre els jornalers que les han treballat durant generacions. Que siguin per ells, en propietat. Se les han ben guanyat.

-Ara m'heu deixat de pedra picada. Sou molt generoses.

-Hem pensat que cal ser justes abans que generoses.

-El primer encàrrec que m'heu fet és un pot de mel. El segon és enderrocar una muralla. Però ambdós em mouen a treballar amb delit. M'hi poso.

-Us faig un avançament.

-No cal, senyora. Més endavant.

-Sí que cal.

Un cop signat el nomenament de batlle de la baronia, en Joan Picot es va presentar a Can Ventura per demanar-li els llibres de comptes.

Aquest, com era previsible, s'hi va negar dient que els havia perdut. De manera que en Jaerahora va haver de començar de zero.

El diumenge, tota la població anava a missa a una o altra parròquia. La sortida era el moment en què es trobaven els veïns, la feien petar, es posaven al dia i fins i tot feien tractes. En Joan Jaerahora Picot va aprofitar l'avinentesa per comunicar a tothom que era el nou batlle de Begues. Alguns el van felicitar de cor, d'altres per compromís i alguns no ho van fer. Aquell que cobra mai cau bé, encara que cobri una cosa tan raonable com un lloguer pactat.

En Jaerahora va aprofitar l'ocasió per fer un discurs repetint el que li havia dit en Servitge: que no seria només un recaptador sinó, sobretot, un mitjancer entre el poble i la baronia. Que canalitzaria les queixes i maldaria per trobar solucions als problemes.

Immediatament li va caure al damunt un allau de reivindicacions: els camins, les fonts, els pous, la riera, el cel i la terra i el que hi ha entremig.

-Tot això està parlat amb la baronia i la solució ja està prevista.

-Que es vegi.

-Es veurà. Hem quedat amb el senyor advocat que el muntant dels primers terços que jo cobri servirà per pagar aquestes reparacions. I la baronia no vol veure ni un ral fins que estigui tot arreglat. Què me'n dieu ara?

-Això està bé –uns.

-Refia't dels advocats. L'infern en va ple –un altres.

En Jaerahora:

-També haurem d'elegir un nou consell municipal, ara que els antics jurats són a la presó.

-No el necessitem per res –els veïns, escarmentats.

-Bé, ja en parlarem. Jo només sóc un funcionari de la baronia i no puc fer-ho tot, només el que em pertoca.

-En Tomàs és un mosso, un carreter, un cotxer, o com vulguis dir-ne, però és un home que pensa –comentava la Maria al seu home.

-És més que això. És el responsable de tot el transport que es fa a la fàbrica. Coordina els carreters, gestiona la càrrega i descàrrega, s'entén amb els estibadors del moll, amb els traginers, té cura dels animals i crida el manescal* quan algun cavall emmalalteix o pren mal. Jo, de totes aquestes operacions me'n despreocupo perquè sé que estan en bones mans.

- Em sap greu que tot sovint te'l prenc.
- No t'hi amoïnis. Té un bon ajudant. El va triar ell mateix. Això li dona una mica de llibertat de moviments i mira, també parla en favor seu.
- Cada vegada que m'ha acompanyat o l'he enviat a fer un encàrrec ha complert a la perfecció. De vegades fins i tot li demano el seu parer.
- I te'l dóna.
- Amb bon criteri.
- Sempre té una resposta.
- Assenyada.
- Sí. Si tingués estudis seria algú, a Barcelona. Quant de talent es perd per manca de recursos. Aquest home és fill d'uns camperols sense terra de la plana d'Urgell. Son pare, jornaler, sa mare, bugadera. Va baixar a Barcelona cercant feina. Quan el vaig llogar no sabia llegir. Al cap de pocs mesos ja llegia, escrivia i feia números amb llapis i paper. Dic amb llapis i paper perquè de cap ja en sabia fer quan va arribar.
- No em sorprèn.
- Un dia hi va haver una mica d'aldarull a la fàbrica. Uns aprenents reclamaven no recordo què. Els va reunir al seu entorn i els va dir: primer apreneu l'ofici i després reclameu el que calgui. Segur que si trebal·leu bé us escoltaran. Van callar i van tornar a la feina.
- Un home del poble amb saviesa.
- Mira si en té, que tot seguit em va venir a trobar i em va transmetre la queixa dels aprenents. Segons ell, era justificada.
- Com va acabar?
- Li vaig fer cas.

La Maria Vidal estava neguitosa perquè el lloguer de les parcel·les de Les Marines no avançava. Després dels quatre arrendataris del primer moment no s'hi havia apuntat ningú més. Va decidir visitar el batlle, en Víctor Camps.

- No ho entenc. És terra plana, amb aigua, a poca distància de la majoria de les cases. Què deu passar?
- Donya* Maria, no sóc un expert, però vaig néixer al terror i no pas ahir. A Castelldefels hi ha poca gent. Els que estan en condicions de treballar ja ho fan. Tenen terra pròpia o són parcers o treballen pel monestir. No poden abastar més terra. No la podrien treballar.
- I els de Gavà?
- Hi hauríeu de parlar, però a mi em sembla que les terres de Gavà són bones, són més extenses i també són de regadiu. Els gavanencs ja

tenen prou feina i no els deu interessar, penso, embolicar-se arrendant més terra. Es veurien forçats a llogar gent i potser pensen que no els sortiria a compte.

-Potser teniu raó.

-Però no us hi basquegeu, senyora. Encara que no sigui un bon negoci, el que heu fet a Castelldefels us ha fet mereixedora de la nostra gratitud per sempre més. Per cert, ara direu que escombro cap a casa i és veritat: hi heu pensat en allò de vendre'm el tros que us he llogat?

-No encara. N'he de parlar amb la meva sòcia. No m'abelleix, però si no surten llogaters, vendre potser serà una alternativa. No ho sé.

La Maria en va parlar amb en Pere. Vendre en lloc de llogar. Ell opinava que potser posar els terrenys a la venda atrauria inversors forasters, gent d'altres pobles, pagesos de secà, que provarien sort en un nou indret amb aigua. Ella ho va plantejar a la Caietana qui, com de costum, li va dir tu mateixa, noia.

Fets els fonaments, els murs i els basaments de les columnes van començar a créixer. Allò que havia comentat en Cuscó, que un pam és un pam i es veu, s'estava convertint en realitat. La Maria, acompanyada per l'arquitecte i en Tomàs, va visitar les obres. Quedava molta feina per fer, però el que s'estava fent pintava bé. En Pedrós i en Cuscó es mostraven cautes però satisfets.

-Això ja creix, mestressa –deia el mestre de cases. Aviat caldrà muntar bastides.

I ella, amb picardia:

-Com van les gallines, mestre Cuscó?

-Les gallines rai, senyora –i en veu baixa va afegir– me n'heu alliberat. En Pedrós va intervenir:

-En foradar per fer els fonaments hem trobat una llosa que potser us interessarà. Té una inscripció. La tinc allà, a la barraca de les eines.

Era una llosa amb un text gravat. La Maria el va llegir amb dificultat perquè la llosa tenia terra enganxada. Semblava llatí, però un llatí estrany:

La Maria havia estudiat llatí amb les monges, però no va aconseguir entendre el text. Només la darrera línia: *MARITO OPTIMO*: marit excel·lent.

-Potser és una làpida sepulcral.

-Això sembla.

La llosa sepulcral romana trobada al castell de Castelldefels

En Cuscó s'hi va acostar.

-Potser hi va haver romans per aquí.

-Potser sí. Tal vegada un cementiri?

-O un poblat, o una casa de camp?

-Què voleu que en fem de la llosa?

La Maria va reflexionar un moment.

-Mireu, quan creixin una mica més les parets, la poseu encastada en un dels murs interiors, de manera que es vegi. Així estarà protegida, la podrem admirar i, per què no, ensenyar a les visites. A mi no em fa res

que sigui una làpida sepulcral.

En Tomás, que ho havia sentit tot, va deixar anar:

-Després de tot, morir és acabar de néixer.

En Cuscó, contemplant la llosa, reflexionava en veu alta:

-La vida és ben curta si la comparem amb la durada d'una làpida.

I en Tomàs:

-Certament, mestre. La vida és curta, però de nosaltres depèn que no sigui estreta.

-Senyora, ja he presentat la demanda civil contra el Monestir de Sant Cugat. He trigat una mica perquè, si volem que prosperi, ha d'estar molt ben fonamentada i argumentada.

-Penseu que prosperarà, d'això... senyor lletrat?

-Em sorprendria.

-Mon pare, que era de la broma, deia: de més madures en verd.

-Ara m'he perdut.

-De més verdes en maduren.

-Ah. Ara toca esperar i, si hi creieu, posar un ciri a Santa Rita.

-No ho sé pas. Potser Santa Rita aniria a favor dels monjos. Allò del gremi...

-També estic treballant amb les ordenances municipals. He pensat redactar-les en forma d'articles numerats, com si d'una llei es tractés. Contemplaran el que em vàreu indicar i alguna coseta més: l'aprofitament dels boscos, la regulació de la cacera, de la pastura, la producció i repartiment del compost, les servituds de pas i una atenció especial a l'aprofitament de les aigües.

Va arribar l'estiu i amb ell la collita. En Servitge, seguint instruccions de la Maria Vidal, es va entrevistar amb els tres batlles per avaluar-ne el resultat i calcular el terç corresponent a les terres en lloguer. En el cas de Begues va confirmar a en Joan Jaerahora Picot que la baronia no cobraria res aquell any i que tot es dedicaria a fer reparacions al terme, autoritzant el propi batlle a encarregar les feines, supervisar-les i pagar-les.

Quan li va tocar el torn a en Víctor Camps ell li va demanar a en Servitge que la baronia s'ocupés, com era costum, de fer arribar la collita de la propietat eclesiàstica al monestir. L'advocat li va respondre que ho consultaria amb Doma Maria.

-No ho faré –va ser la resposta tirant a seca de la mestressa.

-Senyora, el batlle Camps diu que s'ha fet cada any des de en fa una colla perquè els jornalers són pobres i no poden afrontar aquesta despesa.

-Ja ho sé. Ells tampoc ho faran. La collita es quedarà allà on és i se la repartiran entre ells. Tota. Ja ho podeu dir al batlle Camps i que corri la veu.

Perplex, en Servitge va complir l'encàrrec. El batlle en saber-ho va fer una rialleta de murri.

-Aquesta mestressa la vaig calar només veure-la. No té preu, Servitge.

Poques setmanes després, la Maria Vidal va rebre a casa un sobre gruixut amb segell de la Reial Audiència de Barcelona. Va suposar que era documentació relativa al plet que li havia posat al Monestir de Sant Cugat, però es va estranyar que li ho enviessin a casa i no al despatx d'en Servitge. El va obrir.

El primer dels documents deia:

“Traslado de papeles relativos a la causa instada por el Reverendo Abad del Monasterio de San Cucufate del Vallés contra los Señores Barones de Aramprunyá sobre el percibo de 62 quarteras, 6 quartanes de trigo, y 30 sueldos en dinero por escats.” **

Seguien els “papeles”:

Venia la notificació d'una demanda a la baronia per l'impagament de la darrera collita i el reclamava judicialment. La manera com l'havien calculat era, per la Maria, una qüestió que calia aclarir.

El monestir feia constar, també, que el castell de Castelldefels havia estat una donació del comte Ramon Borrell i de la seva esposa Ermessenda, l'any 1010, al monestir. Afegia que l'any 1178 el monestir havia traspassat el domini del castell a la família Ticio i Alamanda de Gavà i a la seva descendència. Només el castell, no l'església annexa, ni les terres, que continuaven essent propietat monacal.

Acabava dient que l'abat havia sabut que la baronia estava realitzant obres al castell, un edifici que, segons ell, no li pertanyia. Ben segur que els hereus de la família Ticio-Alamanda farien valdre els seus drets.

Per la Maria, era evident que l'abat havia rebut notícia del plet interposat

per la baronia i passava a l'atac. Quan en Servitge va veure aquells documents es va gratar l'orella. La Maria:

-Heu llegit el "Quijote", senyor lletrat?

-N'he sentit parlar, però no senyora, no l'he llegit.

-Hi ha una escena en la que el cavaller diu: "Amigo Sancho, con la iglesia hemos topado". Què preferiu, te o cafè?

-Til·la.

VII

El batlle Camps va fer arribar una nota urgent a la Maria Vidal: a Castelldefels havien atrapat un lladre robant a Can Tivalla mentre la família dinava al tros. Preguntava què n'havien de fer. La baronia tenia atribucions per reprimir la delinqüència i al Castell hi havia un calabós. La Maria, agafada per sorpresa, va prendre ràpidament una determinació: ella no volia fer de policia, però ho havia de consultar amb la Caietana.

La Caietana va fer una ganyota. A ella tampoc li abellia la tasca de fer de guàrdia, ni de carcellera, ni res de semblant.

La Maria va respondre al batlle Camps que portessin el pres a Barcelona i el lliuressin a la Reial Audiència.

Tot seguit la Maria va consultar en Servitge per si casos com aquell es repetien. L'advocat va respondre que, segons la llei, la baronia tenia la obligació de fer tasques de seguretat i havia de disposar d'un calabós. La Maria li va respondre que no li donava la gana de fer-ho, que ella havia comprat una finca per desenvolupar-la i no per empaitar lladres, i que cerqués una solució.

En Servitge es va empecar que el calabós del castell de Castelldefels, l'únic de la baronia, estava en obres i, per tant, en males condicions de seguretat, i va redactar un escrit al virrei exposant la precarietat de la instal·lació i demanant que, d'ara endavant, si s'enxampava algun delinqüent dins les terres de la baronia d'Eramprunyà, fos immediatament traslladat a les presons de Barcelona.

El virrei, que no volia que els lladres s'escapessin de la justícia, va criticar la deixadesa de la baronia, però va accedir i el calabós de Castelldefels va acabar convertit en celler.

Acabada la collita a Begues, el batlle Picot Jaerahora va contractar els camperols jornalers del terme per netejar la riera, ocupar-se de les

fonts, les basses i els abeuradors, i començar a reparar els camins principals: el camí ral, des de la Rectoria de Begues fins a tocar del santuari de Bruguers, que era el tram fet malbé per les pluges i, al mateix temps, el que pujava des de Sant Boi, avinent per viatgers procedents o amb destinació a Barcelona. El de Torrelles es deixava per l'any vinent.

Per uns moments, en Jaerahora va pensar en demanar la col·laboració dels prohoms i els parcers, considerant que no era just que els jornalers fessin tota la feina i els altres se'n beneficiessin sense fer res. Però el record de l'impost il·legal d'en Xandri i companyia el va fer desistir. Alguns haurien pogut pensar que la història tornava a començar. Tanmateix es va endur una sorpresa: en veure el nou tarannà, alguns prohoms i parcers, no pas tots, van donar un cop de mà, ja fos en persona o enviant algun dels seus fadrísters* o mossos a col·laborar amb els jornalers.

Les coses estaven canviant a Begues i en Joan Picot no parava de dir... allò que ja sabeu. En aquestes, un prohom beguetà d'edat avançada i baldat pel reuma li va demanar a en Jaerahora si li faria un favor.

-Prou, si és a les meves mans.

-Tinc un cavall per vendre. No és un cavall per afermar a l'arada o al carro sinó per muntar-lo i fer milles. Bon cavall, i jove, però jo, en el meu estat, no puc baixar a la fira de Gavà. Podríeu portar-li vós i ocupar-vos de la venda?

-A veure, jo sóc pagès, no marxant. Potser no ho sabré fer.

-Mireu: en vull 100 sous. No n'acceptaré menys, però si no el veneu, no us ho tindrè en compte. Torneu amb el cavall i ja està.

-Faré el que pugui.

Arribada la data de la fira de Gavà, en Jaerahora a trenc d'alba ja davallava cavalcant el seu *matxo* i estirant el cavall. Realment, era un bon cavall, això es veia, però en Jaerahora es neguitejava pensant com s'ho faria per vendre'l i no per menys de 100 sous. El de marxant era un ofici que desconeixia.

Arribat a la fira, va fermar el cavall a una tanca, va seure en un pedrís a poques passes i es va posar a menjar pa i formatge amb parsimònia. Va romandre quiet i callat mentre altres venedors s'esgargamellaven oferint la seva mercaderia i cantant-ne les excel·lències.

Vora el migdia es va acostar un home. Va mirar i remirar el cavall, i en Jaerahora mentrestant tot era fer l'orni, com si no el veiés. Finalment, l'home:

-Quant en voleu d'aquest animal?

-Que és per vós?

-És clar.

-No us el venc.

-Com que no?

-Massa cavall.

En Jaerahora va tornar a Begues sense el cavall i amb 200 sous a la bossa.

El lloguer de parcel·les a Les Marines no avançava. La Maria Vidal era conscient que amb aquell projecte havia fet una obra social reeixida, però un negoci fallit.

Finalment les dues copropietàries van decidir posar les parcel·les a la venda. Immediatament va respondre el batlle Camps fent una oferta a la baixa. Els altres tres arrendataris van dir que preferien continuar com estaven.

A la Maria Vidal no se li escapava que en Camps es volia aprofitar del mal resultat de l'operació per accedir a una propietat a baix cost. Va fer una contraoferta. Camps i Maria van regatejar com dos marxants de fira i van xalar d'allò més fent-ho sabent que finalment arribarien a un acord. Hi van arribar.

Passaven els dies i ningú més comprava. En canvi, el manteniment dels drenatges en bones condicions costava diners. La Maria no es penedia en absolut d'haver fet aquella obra, però li molestava no tenir més vista pels negocis. Van abaixar el preu i van vendre unes quantes parcel·les més, no gaires. Per contra, dos dels arrendataris primerencs van desllogar la seva parcel·la. Desolador. Però la Maria Vidal no era dona que s'arronsés: si aquell projecte no funcionava, n'endegaria un altre.

L'advocat Servitge va enviar un escrit a la Reial Audiència argumentant que si els jornalers de la finca del monestir de Sant Cugat a Castelldefels no havien traslladat la collita a Sant Cugat era perquè la propietat d'aquelles terres estava *sub iudice* i que, *ergo*, no era pertinent moure res fins que no hi hagués sentència ferma. Era un subterfugi, però en Servitge esperava que almenys servís per guanyar temps.

Tot seguit va emprendre una tasca sabent que seria feixuga: esbrinar la vera propietat de castell de Castelldefels i les seves terres. Hauria de fer un exhaustiu treball de recerca als arxius. L'abat afirmava que

l'any 1178 la família Ticio-Alamanda havia adquirit el castell per ella i per la seva descendència, però d'aleshores ençà havien passat segles i la propietat podia haver canviat de mans.

Va trobar coses. Per començar: la cessió del monestir als Ticio-Alamanda no era una compravenda com havia volgut fer creure l'abat, sinó una cessió d'ús mitjançant el pagament d'un cens i reservant-se el domini el monestir. En d'altres paraules: un arrendament.

L'any 1391, el titular de la baronia, en Jacme March, cedia en precari un tros de terra a un tal Arnal Despujol. Per tant, en March n'era el propietari.

L'any 1429 la baronia havia passat a mans de Gispert de Relat i de Guimerà.

L'any 1596 el titular era Francesc de Cardona i Fiveller.

L'any 1600 eren Constança de Merlés i Francesc d'Erill.

L'any 1604 eren Elionor de Torrelles i Joan de Sentmenat.

L'any 1651 eren Jaume de Copons i Tamarit i Oleguer d'Erill i Monfar.

L'any 1668 eren Ramon de Copons i Tamarit i Oleguer d'Erill i Monfar.

L'any 1674 eren Antoni de Copons i Grimau i Oleguer d'Erill i Monfar.

L'any 1681 eren Antoni de Copons i Grimau i Manuela d'Erill i Pons

L'any 1686 eren Francesc de Copons i Grimau i Manuela d'Erill i Pons.

L'any 1723 eren Joan de Copons i Grimau i Manuela d'Erill i Pons.

L'any 1727 eren Caietana d'Oms i Desbosch i Manuela d'Erill i Pons.

Arreu la baronia anava *in toto*. Enlloc deia que el castell de Castelldefels fos una peça segregada. Quedava ben clar, per tàcita, que el Castell formava part integrant de la baronia, que la baronia havia canviat de mans diverses vegades, que el monestir de Sant Cugat no n'era el propietari i que no constava altra possessió monacal que les terres que explotava. Ni tan sols l'església adossada al castell devia ser seva perquè des de feia molts anys el rector no era un monjo sinó un clergue secular que depenia del bisbat de Barcelona.

En Servitge va respirar alleujat. La Maria i la seva sòcia eren les propietàries legítimes del Castell i ningú els podia reclamar res.

La Maria Vidal no va entendre gaire el motiu d'aquella recerca.

-És clar que en sóc propietària legítima. Vaig pagar-ne un feix de lliures trinco trinco.

-Ho he de reconèixer: amb Les Marines he fracassat –comentava la Maria al seu espòs—. Gairebé ningú vol aquelles terres, ni de lloguer,

ni de compra. Suposo que és pel sòl, que és arenós, i la gent desconfia que s'hi puguin fer bones collites. Ho hauria d'haver previst.

-Tinc la impressió que, en aquest cas, et movia més un impuls humanitari que un afany de lucre.

-Com a copropietària em sento responsable del benestar de les persones que, d'alguna manera, estan al meu càrrec. Deixar les coses com estaven hauria estat una desídia imperdonable.

-Per tant, no tinguis sensació de fracàs: l'objectiu principal l'has assolit amb escreix i aquest és el que compta. Que no hi guanyes diners? No passa res. Només són diners. Ja en guanyaràs amb una altra cosa. D'altra banda, ja has ingressat terços de Gavà i de Castelldefels i si de moment no has vist un sou de Begues també és pel teu sentit de responsabilitat. Per què et penses que m'agrades tant? Per què et penses que em vaig casar amb tu?

-Vaja, Pere, feia dies que no em dedicaves una floreta com aquesta.

-És un retret?

-No. És un motiu de joia.

-I ara què penses fer?

-Hi estic donant voltes. Hi ha llocs a Castelldefels i també a Gavà on s'hi fan garrofers. Vessants pedregosos. La bona gent ha plantat garrofers allà on no hi podia plantar una altra cosa. Els garrofers conviuen amb unes palmeretes que anomenen margallons i que els veïns aprofiten per fer escombres.

-Què vols fer amb els garrofers?

-És un arbre que no necessita gaire atencions. Creix en terrenys inclinats, rocallosos, secs, i fa garrofes, moltes garrofes. La garrofa és fa servir com a pinso pels animals. Pel que diuen, és molt nutritiva. Fins i tot, segons el batlle Camps, en èpoques difícils, de males collites o de guerra, s'han fet servir per alimentació humana. Bullides.

-Vols plantar garrofers a Les Marines?

-Temo que no s'hi farien. No. Als turons. Les garrofes que cullen ara els camperols són pels seus animals. Com a molt en venen una mica als pobles veïns, però si hi hagués molts garrofers podríem portar carretades de garrofes a Barcelona i a d'altres llocs. Tenint en compte que pràcticament no donen altra feina que aplegar-les, seria un bon negoci.

-Però...

-Sí, Pere, hi ha un però i és gros. M'han explicat que el garrofer és un arbre de llarga vida, però de creixement lent. Des que plantes un

plançó fins que dóna fruit passen anys. Jo no sé quants anys em queden i la Caietana és gran. A més, no tinc paciència. No serveixo per seure i mirar cada any quantes polsades han crescut els meus garroferets. Jo vull resultats.

-Descartats els garroferets. Segona opció.

-No hi ha segona opció, per ara. Espero una idea, una inspiració, potser un bon consell d'algú que hi entengui.

La Maria Vidal s'havia imposat l'obligació de recórrer periòdicament les terres de la baronia per supervisar les labors, parlar amb els batlles, donar un cop d'ull als llibres i contactar també amb els jurats. Havia descobert que les persones més ben informades dels pobles eren els hostalers, probablement perquè tant els marxants com els traginers i els veïns solien passar pel local en algun moment, i els intercanvis de notícies i comentaris estaven sempre a flor de llavi. Per això aprofitava els seus sojorns o àpats per estirar la llengua de l'amo de l'hostal.

A Begues es va entrevistar amb el batlle Joan Jaerahora Picot i també amb l'hostaler Bernat Fornells.

-Mestressa, com veieu Begues? –volia saber en Jaerahora.

-Veig que hi ha gent treballant al camí ral que puja des de Gavà. Emplenen els sots i esvorancs amb còdols. Li calia molt. Begues hi guanyarà. Les comunicacions són molt importants.

-Jo també ho veig així. Un cop enllestit aquest tram de camí i altres que estem repassant us vull fer una proposta agosarada.

-Vejam.

-El terme de Begues és molt gran. Per ponent arriba fins al caire de la Plana Novella i...

-La Plana Novella? Què és això?

-Jo en dic la vall de les dues mentides, perquè ni és plana, ni és novella. És una vall a mig camí entre Begues i Jafrà, camí d'Olivella.

-Hi ha coses de profit?

-Terres de conreu, poques. Però hi ha masies escampades, ramaderes la majoria, i estan molt mal comunicades. Els pagesos quan s'han de desplaçar per anar al mercat solen anar a Sitges per un camí de carro que els deixa a l'alçada de l'Aiguadolç. És a dir, que pertanyen a Begues però hi viuen d'esquena. Fins i tot es fa difícil cobrar els terços. Anar fins a la Vallgrassa, que és a peu de camí, ja és tota una aventura.

-Com hi aneu?

-A l'om del *matxo* per un corriol pedregós que sovint travessa la torrentera, més pedregosa encara. Si plou no se t'acudeixi anar-hi. De sobte et pot agafar una rubina i bona nit. Allò és un racó salvatge de món deixat de la mà de Déu.

-I la proposta?

-De mica en mica, obrir un camí com cal des d'aquí fins a la Plana Novella i empalmar amb el que va d'allà cap a Olivella per Jafra i que va a parar a Sitges i amb el de l'Aiguadolç.

-Quina distància hi ha?

-Unes deu milles, però amb pujades i baixades.

-Considereu que val la pena?

-Un dia o altre s'haurà de fer. Per què no ara?

Maria Vidal reflexionava. Un altre mal negoci. Masos esparsos perduts entre muntanyes secalloses. Ramats de cabres i ovelles. Pobresa garantida. Per què hauria d'invertir-hi?

-M'ho hauré pensar, batlle Picot.

-Només faltaria, mestressa.

-Ara us voldria demanar un consell de pagès amb experiència.

-Digueu, mestressa.

-Si volguéssiu aprofitar els vessants dels turons per treure'n algun profit, què faríeu?

-Si hi hagués pins, fusta; si alzines, carbó vegetal; si són sureres, suro. Si no hi ha res potser és que no s'hi fa res.

-Ja ho veig. Mercès. Per cert. Tornem als masos entre Begues i la Plana Novella. A banda del bestiar fan alguna cosa? Algun conreu vull dir.

-Allà on poden, una mica de vinya.

-Vinya?

-Nosaltres també en fem, de vinya.

-No n'he vist cap.

-Aquí a la plana no. La terra és bona, flonja i hi ha aigua. Fem hortalisses, llegums, alguns fruiters. Prou que ho heu vist i comprovat. Fer vinya aquí no fora gaire convenient.

-Aleshores?

-Més enllà, camí d'Olesa. La vall es fa estreta i rocallosa, però hi ha indrets on els ceps s'hi fan. S'ha d'aprofitar tot.

-I el vi és bo?

-És blanc i és fluixet, vull dir de poc grau, però es ven bé. Mireu, mestressa, aquí perquè tenim fonts, però m'han dit que a la ciutat ningú

beu aigua de cisterna, de pou, o del rec. Es veu que porta malalties. La gent tira de bota, si és a la feina, i de porró si és a casa. Diuen que fins i tot als infants els en donen.

-Això és cert. A Barcelona la gent té por de l'aigua. Hi ha hagut epidèmies terribles i pensen que n'és la causa.

-Aquí volia anar: per beure vi i que no et pugui al cap ha de ser fluixet. Per això es ven bé, sempre que tingui bon gust i el nostre en té. La llàstima és que en fem poc. Més en tinguéssim, més en vendríem.

-Penseu que es poden plantar ceps en terrenys inclinats?

-Prou. I millor si s'hi fan feixes, terrasses.

-Batlle Picot, sou un mestre.

Per la seva part, l'hostaler Fornells estava més animat. Tot i que la reparació dels camins no estava completada, alguns marxants i traginers ja començaven a passar. El negoci s'animava i l'ambient de Begues començava a canviar. Els visitants eren portadors de mercaderies i de notícies fresques i per aquesta via l'aïllament en que s'havia vist condemnat Begues anava de baixa, la malfiança dels beguetans envers els forasters minvava i la població retrobava, de mica en mica, el goig de viure.

L'advocat Servitge estava concentrat redactant les ordenances municipals per la baronia. Tenia la taula plena de llibres, alguns oberts, i també d'esborranys plens de correccions i notes al marge. Un petit caos, però ell s'hi entenia.

En aquestes, va entrar un visitant. Era un capellà molt jove amb teula i manteu. Tenia la cara molt blanca, descolorida. En Servitge va pensar a aquest noi no li ha tocat mai el sol.

-En què us puc servir, mossèn?

-Advocat Servitge?

-El mateix.

-Sóc el reverend Portusach, secretari de Sa Eminència.

-Sa Eminència?

-El senyor bisbe de la diòcesi de Barcelona.

-Ah. Siau benvingut. Seieu, si us plau.

A en Servitge li va fer una certa gràcia que un capellà tan jove i amb cara de nen es digués reverend a si mateix, però en fi. Cadascú amb les seves cosetes.

-A Sa Eminència li plauria intercanviar uns mots amb vós. Us aniria bé demà a l'hora de l'àngelus?

-És clar que sí. Al palau episcopal?

-Al palau, primera planta.

L'advocat no va demanar per què. No calia.

Amb un voleiar de manteu, el reverend Portusach va travessar la porta fent un petit gest amb dos dits com de benedicció en miniatura.

L'endemà, mentre les campanes de la catedral tocaven a àngelus, en Servitge entrava al palau episcopal i enfilava l'escalinata fins al primer pis. Un capellà assegut davant d'un escriptori li va demanar què volia.

-Parlar amb el senyor bisbe.

-Ho sap Sa Eminència?

-M'espera.

El mossèn va desaparèixer darrera d'una porta massissa. Al cap d'un moment:

-Seieu, ja us avisarem.

Passava l'estona. Al palau tot era silenci. El clergue recepcionista llegia i en Servitge s'avorria. Les campanes de la catedral van tocar la una. El banc era dur, l'atmosfera pesant i a en Servitge l'hora se li havia fet llarga. Es va dirigir al capellà:

-Que sabeu si n'hi ha per gaire?

-Ja us avisarem.

El temps avançava a pas de caragol dubitatiu. Les campanes van tocar les dues. En Servitge no havia dinat i l'estòmac li feia sorollets. Estava a punt d'anar-se'n quan la porta massissa es va entreobrir i el reverend Portusach, sense mirar a l'advocat, li va dir al recepcionista:

-Que passi.

En Servitge esperava veure sortir la visita anterior, però no va sortir ningú. El bisbe l'havia fet esperar dues hores i escaig per... tocar-li la moral.

Sa Eminència estava assegut darrera d'un gran escriptori de fusta fosca. A un costat de la taula i havia un canelobre d'argent ornamentat a l'estil barroc, amb vuit espelmes, ciris més aviat. Al centre, dos tinters de vidre gravat: un amb tinta negra i l'altre amb tinta vermella. En un pot de cuir, quatre llargues plomes d'oca d'un blanc impol·lut. El bisbe guaitava l'advocat amb mirada penetrant mentre aquest avançava per la sala.

-Advocat Servitge. No. No digueu res. Em dono per saludat i el meu anell per besat. Anem per feina. Podeu seure –va dir Sa Eminència fent un gest elegant de la mà dreta com qui concedeix un privilegi.

En Servitge va seure en una de les dues cadires de respatller dret.

-M'ha vingut a veure el molt reverend pare Abat de Sant Cugat del Vallès. Està preocupat. Diu que li voleu prendre unes terres.

-Sóc advocat i defenso els interessos dels meus clients. No li prenc res a ningú.

-Entesos, entesos. Es veu que el vostre client és la baronia d'Eramprunyà.

-Certament.

-Corre per Barcelona que a la baronia hi ha entrat una dama plebea que té unes idees modernes perillosíssimes. Ignoro on vol anar a parar, però em sembla que és poc respectuosa amb la Santa Mare Església.

-Per mi és una dama molt honorable.

-Voler-li prendre unes terres a l'Església no és respectar-la, ni és honorable. Les possessions de la Santa Mare Església són sagrades i anar contra elles és una profanació. Quelcom indigne d'una bona cristiana. Espero de vós, com a professional assenyat i de prestigi, que la feu desistir d'aquesta idea que, sens dubte, li ha inspirat el maligne.

-El plet de la baronia és un afer terrenal, de dret civil. Entenc que el sagrat aquí no hi té cap relació.

-Senyor advocat, no em sortiu amb trucs de l'ofici, que la sabeu molt llarga els advocats i sou capaços de fer ballar el cap a l'home més prudent. Els afers de la Santa Mare Església són indestruïbles. Tant és un temple, com un monestir, com les terres que alimenten els nostres bons monjos, els quals, per cert, dediquen la seva vida a resar per tots els fidels, incloses les dames burgeses que congrien mals pensaments i els volen fer realitat.

En Servitge callava.

-Puc comptar amb vós, advocat Servitge?

-Vós mateix ho heu dit: sóc un professional. Em dec als meus clients. De sobte, el bisbe, en veure que l'advocat no cedia, es va posar vermell d'indignació.

-Un pecador i un amoral ets. Si et paga, serveixes al dimoni.

-Tots som pecadors, eminència.

-Calla. No em repliquis. Surt d'aquí, Satanàs!

En Servitge va baixar l'escala pensant què difícil és ser cristià en un entorn tan catòlic.

Maria Vidal, prosseguint el seu règim de visites als nuclis de la baronia,

va visitar les obres del castell de Castelldefels. La va sorprendre com avançaven. Les bastides de fusta arribaven a l'alçada del primer pis. Els murs exteriors ja sobrepassaven l'alçada d'una persona i les columnes interiors que havien de sostenir la sala magna també. En Pedrós, avisat, hi era i en Cuscó, amb roba de feina i mans brutes, lluïa un somris d'orella a orella. Era un home feliç. Es va excusar:

-Perdoneu que no us doni la mà, està molt bruta.

I en Tomàs:

-Mans brutes, pa amb mel. Mans netes, panxa buida.

La Maria va entrar al que seria la cotxera i va veure una curiosa estructura de fusta que recordava una cúpula.

-Què és això?

-El motlle per construir les voltes, senyora –l'arquitecte-. Un cop les columnes assoleixin l'alçada prevista, es situa el motlle entre quatre columnes i es van col·locant peces a sobre, formant els arcs. Un cop posada la darrera peça, es retira el motlle i l'estructura s'aguanta. Es repeteix l'operació fins que tota la planta queda coberta.

-Està ben pensat això –s'admirava la Maria-. Bona tècnica.

En Pedrós es va estar de dir que els grecs, els romans i els àrabs feia segles que la coneixien i empraven i que així s'havia construït el romànic i el gòtic. De vegades és més bon arquitecte el que sap callar.

Sortint del Castell, la Maria va visitar el batlle Camps qui, com sempre, li va oferir una copeta de vi ranci –del bo– amb la seva habitual cortesia.

-Trobo que hi ha poca vinya a Castelldefels –va comentar ella com de passada.

-És cert. Només en Vinader, com el seu nom anuncia, té vinyes a banda i banda del torrent que porta el seu nom i fa vi.

-Ningú mes. És curiós.

-És normal, *donya* Maria. Els camperols de la plana, com que disposen d'aigua, s'estimen més fer llegums i hortalisses.

-Tal vegada es podria fer vinya als vessants dels turons.

-A d'altres llocs prou que n'hi fan, però aquí els vessants són rocallosos. No hi ha manera.

La Maria pensava, sí que hi ha manera. Si féssim feixes escalonades amb murs de pedra i les omplíssim de terra sobreposada... Per prudència, no va dir res. Volia madurar la idea abans d'aixecar cap llebre.

De tornada cap a casa, a l'alçada de Viladecans, el seu carruatge va

avançar una corrua de mules. D'entre els traginers va sorgir una veu:

-Bona tarda, senyora... i la companyia!

Era el mateix que li havia dirigit la paraula en ocasions anteriors.

-Tomàs, si et plau, atura't un moment.

La Maria, dreta al carruatge es va dirigir al traginer.

-Com és que ens saludeu cada cop que ens trobem?

-Perquè és de bona educació saludar les persones conegudes.

-I el primer dia que ens vàreu saludar?

-Perquè encara no us coneixia.

-Teniu per costum saludar les persones que trobeu pel camí?

-Sempre.

-Per què?

-Perquè no fa mal a ningú i de tant en tant és l'inici d'una bona amistat. Els companys, incòmodes amb la gosadia del xicot el volien fer callar, però ell no els feia cas.

La Maria:

-Com us dieu?

-Daniel Datzira, per servir-vos.

-Datzira? És un cognom poc corrent. Hi ha un Datzira teixidor que fa anys que treballa a la fàbrica de mon marit. De vegades me'n parla. És un home ja gran.

-Mon pare.

-Ves per on. El meu marit l'aprecia.

-Prou que ho sé. És molt bon home, mon pare.

-Sabeu qui sóc jo?

-És clar: la muller de l'amo de la fàbrica: Doma Maria Vidal.

-Ho sabeu pel Moliner, evidentment.

-Cert, i per tothom. A aquesta comarca no es parla d'altra cosa.

-Vaja. I digueu-me. Aquest ofici vostre deu ser dur, tot el dia amunt i avall.

-Jo no el canviaria per cap altre. El camí és el meu món. Veus gent, veus paisatges, veus com l'any avança: primavera, estiu, tardor, hivern. Veus el sol ixent i el sol ponent, la lluna nova i la lluna plena. Sembla que el camí sempre sigui el mateix, però avui és diferent d'ahir i demà ja no serà com avui.

-Fred i calor, pluja i neu.

-Hi estem avesats i anem preparats. Si et mulles, no és que ploqui, és que no vas ben cobert. Si tens fred no és que en faci, sinó que no vas prou abrigat.

-Amic Datzira, em sembla que heu descobert el secret de la felicitat: estimar la feina que feu i fruir de cada moment.

-Ho procuro. De fet, costa de creure, però jo no treballo mai.

-Sou casat?

-Fadrí ara com ara. Lliure com el vent que va i ve i sempre s'obre camí.

-Quan vagi a la fàbrica de mon home saludaré el vostre pare.

-Estarà content. Li caieu bé. Diu que sou... diferent. Trobo que té raó.

De tornada a casa ho va comentar amb en Pere. Ell va riure, complagut.

-En Datzira va començar amb mon pare. Li agrada la feina i s'entén bé amb els companys. Mai li he sentit una mala paraula. Mai l'he vist defugir el seu deure o arribar tard. És un home sencer, sòlid, i un excel·lent teixidor. Tothom hi confia i jo el respecto. Quan parla de son fill li brillen els ulls. Ell tenia pensat ensenyar-li el seu ofici, però al noi li agrada més el camí i així és feliç.

Havent sopat, Maria i Pere van sortir a la terrassa, a contemplar el cel estelat.

-Pere, tinc una idea que em ronda pel cap.

-Ai, ai.

Li va parlar de la possibilitat de conrear vinya als vessants.

Ell va respondre afirmativament.

-Ho he vist fer a molts llocs. En indrets muntanyosos on no es podria conrear res els humans sempre troben una manera de dominar la natura. Fan això que dius: terrasses escalonades sostingudes per murets de pedra seca i allà hi planten el que els convé. A molts països és costum des de temps immemorial. Fins i tot he vist fer-hi arròs, si hi ha prou aigua.

-Cada vegada ho veig més clar: descartats els garrofers, als vessants s'hi podria fer vinya en feixes allargades i escalonades. En parlaré amb en Tarrassó. Ell em podrà aconsellar.

-Vejam, senyora, no sóc enginyer agrònom, però ben mirat a la vida s'ha de fer una mica de tot. Si us sembla bé, aniré a inspeccionar el terreny –va contestar l'enginyer.

-Endavant.

La Maria havia mencionat Can Vinader. Arribat a Castelldefels en Tarrassó va demanar l'adreça i s'hi va dirigir sense perdre temps.

Abans d'arribar-hi ja veia les vinyes a mà dreta, una vall solcada per

una torrentera. Va entrar al pati de la masia, va baixar del cavall i va cridar, com era costum:

-Ah Maria!

Va sortir una dona de mitja edat.

-Can Vinader?

-Què li voleu a en Vinader?

-M'han dit que feu bon vi en aquesta casa.

-El millor de Castelldefels. De fet, no n'hi ha d'altre.

-Què el podria tastar?

-Us agradarà. Espereu-vos aquí.

Era evident que la dona estava sola. En Vinader devia estar treballant a les vinyes i ella no volia que un estrany entrés a la casa. Va sortir amb un porró de vi blanc.

-Aquí el teniu.

En Tarrassó el va tastar com si fos un entès, passejant-lo per la boca. No ho era un entès, però no cal estudiar gaire per notar si un vi és agradable al paladar o no, de la mateixa manera que no cal llicenciar-se en art per saber si una pintura o una escultura t'agraden o no. El va trobar lleuger, fi, gens aspre, un punt dolç.

-És bo, mestressa. Moltes mercès. Què us dec?

-No res, home, si amb prou feines n'heu begut.

L'enginyer es va acomiadar agraït el traguinyol. Va esperar que la mestressa entrés a la casa i va seguir amunt pel camí que havien anomenat de La Sentiu, explorant el terreny. Va deixar un ramal a l'esquerra i va anar pujant fins a un collet. A partir d'allà el camí baixava i s'obria a una vall assolellada amb una riera fonda que la tallava pel mig i pineda a banda i banda, amb alguns conreus. Bona vall, va pensar, i reculant, va agafar el ramal que tot pujant havia deixat enrere. Anava a parar a una granja de gallines de grans dimensions, amb centenars d'aus, però el camí no s'acabava. Va seguir-lo muntanya amunt i va sortir a la carena. Allà el camí girava a l'esquerra seguint la carena i de sobte en Tarrassó va arribar a una masia de dimensions modestes. No es veien conreus, però sí un gran corral. Masia ramadera, va pensar en Tarrassó. El va escridassar un gos i tot seguit unes oques cridaneres. Al portal hi va aparèixer un jai repenjan-se amb un gaiato.

-Què voleu?

Sense baixar del cavall, pel gos i les oques, va respondre que només contemplava la vista panoràmica, força espectacular.

El jai va entrar a la casa i en va sortir amb un trabuc.

-Fora d'aquí.

-Per què m'apunteu? No us he fet pas res.

-Un home a cavall per aquests verals i que no sap dir què vol, no pot voler res de bo.

-Sóc gent de pau.

-Em porteu mals records.

-Bandolers?

-Lladres, soldats, desertors, tota la púrria del món. Fora.

En Tarrassó no va voler tensar la situació més del que n'estava.

-Adéu siau, bon home, i deseu aquesta trompeta, que no la necessiteu per res.

I va tirar avall.

Un cop a casa va redactar un petit informe. En síntesi: que hi veia possibilitats.

L'advocat Servitge va decidir no comentar amb ningú l'entrevista amb el bisbe. La Maria Vidal no es faria enrere. Ell tampoc. Ja sabia, d'entrada, que el plet seria llarg i difícil. El bisbe de Barcelona era un adversari formidable i a més ben segur que tenia al seu costat el virrei, el capità general, els magistrats, les forces vives de la ciutat i àdhuc la corona.

Però calia tirar endavant. Es deia a si mateix: Servitge, si dubtes de les teves possibilitats les afebleixes.

Vist l'informe d'en Tarrassó, la Maria es va animar. Deia que els vessants rere Can Vinader eren accessibles i que més enllà s'obria una vall que els naturals anomenaven La Sentiu, amb moltes possibilitats. Tot el que havia vist estava envaït de pins. Per començar, caldria artigar.*

Com de costum, la Maria ho va comentar amb el seu home. Ell li volia fer costat però temia que el projecte acabés en fracàs com el de Les Marines.

-Abans de res, caldria fer un estudi de viabilitat.

-Això què és?

-Comença per un pressupost de la inversió necessària. Després, una estimació del rendiment que se'n pot treure. També del temps que passa des del primer cop d'aixada fins el primer retorn, en aquest cas la primera verema. Finalment, del temps necessari per recuperar la inversió inicial i cobrir les despeses de funcionament.

-Ja ho veig. Cal tocar de peus a terra.

-Així i tot, l'èxit no està garantit. Però almenys no és jugar a la gallina cega.

-Podríem demanar l'informe als mateixos que...

-Exacte. Treballen bé i són de confiança. Si vols, jo me n'ocupo.

-Mercès, Pere. Ets un sol.

-Si és per tu, tot és poc.

L'advocat Servitge va rebre una citació judicial. En ella, el *Muy Ilustre Señor Don Torcuato de las Cuevas y del Toro, Magistrado de la Real Audiencia de Barcelona* li comunicava que volia parlar amb ell en relació a "*el litigio incoado por la Baronía de Arampruñá contra el Monasterio de San Cucufate de los Valles...*" Evidentment el magistrat era un dels que la corona havia enviat a Catalunya a partir del decret de Nova Planta. No com en Nicolau de Balsareny, que tot i ser botifler —o fer-ho veure— almenys era de la terra.

En Servitge es va posar la millor levita que tenia i es va presentar al lloc indicat. L'espera fou curta. Un secretari el va fer passar al despatx de l'il·lustre senyor. El magistrat vestia de negre, com era habitual. També tenia unes celles i una barba espesses i negres i uns ulls negres que semblaven foradar el visitant des del fons de "las cuevas".

-Tome asiento el señor letrado.

En Servitge, tens, va seure a la cadira sense tocar el respallier.

-Observo que este privilegio del Monasterio de San Cucufate contra el que habéis interpuesto una demanda civil vige desde el tiempo de la gloriosa Reconquista.

-En efecto, señoría.

-No me interrumpáis. En aquella época era razonable y por demás habitual otorgar estos privilegios con el noble objetivo de poblar y consolidar las tierras ganadas al moro.

Pausa.

-La cuestión que nos ocupa hogaño consiste en dilucidar si, tras el decurso de los tiempos, dichos privilegios conservan su vigencia y mantienen su razón de ser.

Pausa.

-Árdua tarea donde las haya.

Pausa.

-A la sazón, he consultado la jurisprudencia, fuente inagotable de derecho.

Pausa llarga.

Don Torcuato sospira profundament. No deixa de fitar l'advocat.

-Considerando que tales privilegios, justos y necesarios en su momento, no tienen por qué ser indefectiblemente eternos.

Pausa.

-Considerando que la eternidad pertenece a otro orden de cosas.

Pausa.

-Considerando que la explotación agrícola hoy sujeta a litigio no aporta ningún beneficio a la comunidad humana donde està enraizada, sino que constituye una actividad meramente extractiva.

Pausa.

Considerando que si nadie incoa reclamación alguna, la situación se puede prolongar en el tiempo de forma indefinida, pero que ello no obstante, si un interesado, considerándose perjudicado, incoa un litigio reclamatorio y lo sustenta con argumentos de peso...

Pausa

-Y considerando que éste es el caso que nos ocupa.

Pausa.

L'advocat tenia els nervis a flor de pell.

-Debo fallar y fallo que las tierras en litigio se deben adjudicar a la Baronía de Aram... Arampru... vaya con el nombrecito, Aramprunía con la obligación de que las mantenga en perfecto estado de uso y les dé utilidad en beneficio de la comunidad local. Caso de incumplir esta obligación, las tierras revertirían a su antiguo propietario en el término de un año contado a partir de la fecha.

Pausa.

-Cúmplase.

Pausa.

-Los interesados recibirán la documentación pertinente librada en mano en los próximos días.

Pausa. En Servitge s'incorporava i anava dir alguna cosa.

-No es todo. Sentaos, señor letrado. Sabed que el proceso interpuesto por el Monasterio de San Cucufate de los Valles contra la Baronia de... bueno, esa, ha sido archivado. No había lugar.

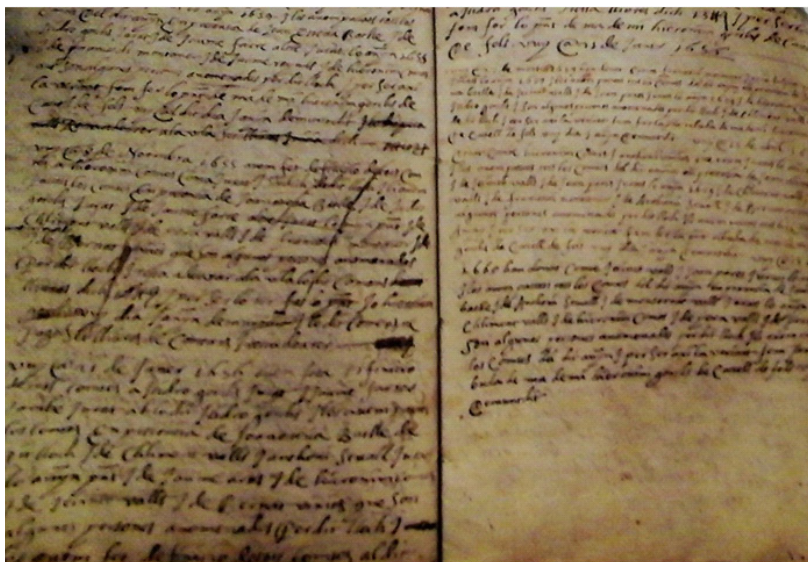
Pausa.

-Es todo. Retírese el señor letrado.

La satisfacció de la Maria Vidal en rebre la sentència del jutge fou tan gran com la seva sorpresa. Veia extremadament difícil guanyar el plet

i no solament l'havia guanyat, sinó que ho havia fet en l'inusual termini d'un any. A més, la demanda de l'abat havia estat desestimada. O en Servitge era un geni de l'advocacia, o el magistrat era una mica heterodox, o potser ambdues coses.

Després van saber que el diumenge següent, Sa Eminència, a missa major a la catedral, havia tronat contra “Estos anticristos que han osado despojar a la Santa Madre Iglesia Católica y Apostólica de las posesiones que Dios, en su infinita providencia, había previsto para el sustento de los más fieles de sus sirvientes: los monjes del Monasterio de San Cucufate de los Valles. Esta incalificable profanación se ha perpetrado, sin duda por inspiración satánica, en la muy católica España. Las impías almas de los autores de tal contubernio arderán para siempre y sin remisión en el fuego eterno.”

Facsimil d'un manuscrit de l'època.

En Servitge, en saber-ho, va remugar: no s'honorà Déu escampant odi a la catedral, i contén que Maria Vidal, per la seva banda, va comentar: Déu no hi cap al cap d'aquest bisbe. L'un és massa gran i l'altre massa petit.

Els especialistes que havien rebut l'encàrrec d'en Pere Pérez-Moreno d'avaluar les possibilitats vitivinícoles del terme de Castelldefels van contactar amb l'enginyer Tarrassó perquè col·laborés amb ells en el treball de camp. D'entrada el van informar que aquella vall dita La Sentiu que ell havia qualificat de prometedora, era impracticable perquè no pertanyia a la baronia, sinó a diversos propietaris del terme de Gavà, especialment a Can Llonch i a Can Dardenà, els quals conreaven part de les terres i explotaven els boscos per la fusta. A tocar de Castelldefels, només els turons de Can Vinader, del Llopart i adjacents pertanyien a la baronia. No calia dir que eren els indrets més difícils i, per tant, els més costosos.

Llegit l'informe, en Tarrassó va recomanar la construcció de murs de contenció escalonats, de pedra seca, no gaire alts, com d'una cana, aprofitant les pedres que abundaven *in situ*. Construïts els murs, caldria transportar terra bona, reomplir l'espai entre muret i muret fent terrasses llargues i més o menys paral·leles. De tant en tant caldria preveure camins per accedir a les feixes. En alguns punts, els més costeruts, aquests camins haurien de consistir en graons fets de la mateixa pedra.

Li van encarregar un projecte escrit i amb plànols. Hi va treballar intensament i va acabar esdevenint un expert en una especialitat, la topografia, que en començar era nova per ell. Fent i desfent aprèn l'aprenent.

Un cop lliurat el projecte, l'equip d'economistes va poder avançar en el càlcul de jornals, materials i transports per enllestir l'obra i finalment la plantació i cura dels ceps, l'elaboració del vi, que implicava la construcció de cups i tines, i una previsió de la demanda del vi. En suma, un any de feina.

L'informe rebut per la família Pérez-Moreno Vidal només era un estudi de viabilitat i per tant, previ a la inversió pròpiament dita, però el cost era d'esglai. Les conclusions no eren com per aviar coets però deien que el projecte era viable i fins i tot rendible si es feia i gestionava correctament.

Ara tocava decidir. En Pere deia això és cosa teva, Maria. Ho fas amb els teus diners. La Maria dubtava de si la Caietana s'avindria a aportar el 50% del cost tenint en compte que ja havia fet una ganyoteta en veure la factura de l'estudi de viabilitat. Quan li va plantejar si tiraven

endavant o no, la Caietana, sempre aquiescent fins aquell moment, va dir que s'ho volia rumiar i consultar el seu fill i hereu n'Agustí de Copons, que era, a fi de comptes, qui en sortiria beneficiat o perjudicat.

Passaven dies i setmanes i la Caietana no deia res. Finalment va arribar la trista notícia: Doma Caietana d'Oms i Desbosch, vídua de Copons, acabava de finir. L'edat no perdona i li havia fallat el cor. Els Pérez-Moreno Vidal van assistir a les exèquies, van saludar i donar el condol al fill, però no van parlar de res més. No era el moment.

La planta baixa del castell, destinada a cotxera, cavallerissa i magatzem, ja estava enllestida. Les voltes acabades implicaven un sostre ferm i segur. Els murs exteriors tancaven el recinte i allà, per dir-ho d'alguna manera, ja s'hi podia viure, o com a mínim, aixoplugar-s'hi. L'arquitecte i el mestre de cases estaven satisfets del resultat i no ho dissimulaven. Feien una obra important i se'n sortien prou bé, sense problemes, sense cap accident i sense retards dignes de ressaltar. Un dels que estaven més contents era en Felet Vinader, que aprenia un ofici amb bons mestres i veia clar el seu futur com a constructor. En aquestes els va arribar el missatge: s'aturaven les obres. Entre el personal va saltar l'alarma. Hi havia comentaris per tots els gustos:

-Potser han acabat els quartos.

-Potser no els agrada com està quedant.

-I ara, treballem bé.

-Potser s'han barallat, les mestresses.

-Ves que no s'hi hagi ficat el virrei entremig. A aquesta gent els agrada prohibir-ho tot i fer-nos la guitza.

En Pedrós, angoixat, va córrer cap a Sarrià i es va presentar a ca la Maria Vidal sense avisar.

-Senyora, què passa? Com és que hem d'aturar les obres? No ho entenc. Tot anava tan bé.

La Maria el va posar al corrent. Morta na Caietana calia aclarir la situació. Voldria el seu hereu, n'Agustí de Copons, continuar? Voldria quedar-se al marge i ella s'hauria de fer càrrec de tot? Hi posaria la proa? La societat al 50% té avantatges: un soci no es pot imposar a l'altre, però si un es nega a continuar, tot queda en suspens. Parlaria amb n'Agustí de Copons, però havia de respectar uns quants dies de dol. Paciència, Pedrós. Tot s'arreglarà.

De tornada a Castelldefels, l'arquitecte va informar el personal i els va donar vacances fins al proper avís. En Cuscó va passar de l'eufòria al desànim.

-Ja em veig criant gallines altra vegada.

I en Pedrós:

-L'esperança és el somni dels desperts. Oi que estem desperts, Cuscó?

VIII

En Batista va entrar a la sala d'estar portant una targeta en una petita safata d'argent.

-Una visita, senyora. Diu que si el pot rebre.

La Maria va agafar la targeta:

Agustí de Copons i d'Oms

-Fes-lo passar si et plau, Batista.

Era un home alt, d'uns vint-i-pocs anys. Tenia l'aire enèrgic de son difunt pare i els ulls intel·ligents de sa mare. Va fer una reverència i va besar la mà de la mestressa.

-Bon dia, Doma Maria. Perdoneu que em presenti així, de forma sobtada, però sé que sou poc amiga de protocols i de compliments, de manera que espero que no em jutgeu malament per aquesta gosadia. La Maria va pensar caram, quina entrada, sembla de teatre. Va somriure i el va convidar a seure.

-Te, cafè, una infusió?

-Te si us plau, negre, sol, sense sucre, ni llet, ni llimona.

-Batista, si et plau, te per dos i porta també unes galetes d'aquelles que t'agraden tant.

-Tot seguit, senyora.

-A què dec el plaer de la vostra presència, jove Agustí?

-Si us plau, tutegeu-me. Amb ma mare anàveu sempre de tu. No seré jo més que ella.

-Mercès, però el tracte ha de ser mutu.

-D'acord. El motiu: ma difunta mare. Jo admirava el seu caràcter decidit i aprovava la seva confiança en vós, ai, en tu, Maria. Vull que sàpigues que no em faré enrere. Estic disposat a continuar amb els projectes que, juntes, heu endegat i ho faré a la manera d'homenatge a la seva memòria. Participaré en les inversions a mitges, com sempre, i espero gaudir dels beneficis que generin. Pel que fa al castell de

Castelldefels, compto en tenir-hi una cambra quan estigui acabat.

-Cambra? Sala i alcova, plat a taula, saló noble, vista panoràmica, cavallerissa, cotxera, jardí i el que calgui. Serà sempre casa teva.

-Mercès, Maria. M'agradarà conèixer aquest castell i veure com van les obres.

-Jo les visito regularment. Si vols hi podem anar plegats a la propera ocasió.

-Ara estic una mica atrafegat arreglant papers, amb notaris i tot això. Ja quedarem.

De resultes de la conversa amb n'Agustí de Copons, les obres del Castell van continuar a bon ritme i, al mateix temps, van posar la primera pedra a les dels murets. Per encàrrec de la Maria, en Tarrassó les supervisava. Li va costar trobar jornalers a Castelldefels. Els pocs que hi havia treballaven a l'obra del Castell, de manera que va contractar gent dels pobles propers o no tant propers. Els havia de donar allotjament. En Moliner no volia desatendre els seus clients habituals, marxants i traginers, de manera que va acomodar les golfes com va poder per enquibir-hi més gent. Fora andròmines i a l'espai recuperat, Iliteres. Tanmateix no hi cabien tots. La baronia va llogar habitacions a les masies del terme i els veïns treien profit dels espais que no feien servir o que havien corregut a posar en condicions. Les vinyes encara trigarien a donar fruit, però amb les obres, Castelldefels ja començava a prosperar.

Restes actuals dels murets que aguantaven les feixes de les vinyes

Tal com anaven avançant els murets –feina llarga– portaven terres bones del delta, sobretot del Prat de Llobregat, i emplenaven les feixes. Eren terres d'al·luvió, esponjoses. Preparades les feixes, anaven plantant ceps. D'aquesta manera guanyaven temps. Quan plantessin els darrers ceps, els primers ja estarien donant rendiment. En total van plantar 15.000 ceps. Aviat està dit. Tots els turons que envolten Castelldefels fins a Cal Ganxo i més amunt, es veien clenxinats pels murets i quan els ceps verdejaven l'aspecte d'aquells vessants era sorprenent: ratlles verdes, d'un verd nou, alegre, alternant amb el gris de la pedra. Hauríeu dit un pentagrama vegetal si no fos que tenia més de cinc línies.

Aquella transformació, juntament amb la pràctica desaparició dels mosquits, va provocar que l'ambient de Castelldefels anés millorant: la gent estava més animada i els joves ja no parlaven d'anar-se'n. Van començar a fer festes i celebracions seguint el calendari, cosa que fins aquell moment, tristos, no feien. De forma progressiva els adolescents s'anaven incorporant a les feines i aportaven mà d'obra local alliberant la baronia de la necessitat de llogar personal foraster i millorant els ingressos de la població.

En Moliner ho comentava, admirat, a la Maria.

-Mestressa, primer vàreu salvar la vida d'aquest poble netejant Les Arenes i ara li esteu donant vida nova amb aquestes obres. Senyora *barona*, us saludo.

Ell era un dels més beneficiats. Sempre tenia el menjador ple a vessar i de gent a dormir mai no n'hi mancava.

Fins i tot els pescadors de la platja aixecaven el cap: venien a l'hostal i a les masies tot el peix i mol·luscs que podien haver. Les tellerines tenien molta acceptació i, quan era temporada, a partir de Pasqua Florida, també els musclos de roca.

Seguint instruccions de la Maria, l'advocat Servitge va esbrinar sobre el terreny quantes famílies treballaven les terres que fins aquell moment havien estat del monestir. Al mateix temps va demanar a en Tarrassó que les mesurés amb la màxima precisió possible. Fet això, les va dividir en parcel·les iguals i les va repartir, a sorts, entre les famílies dels jornalers. Els caps de família feien cua a cal notari, un de Sant Boi, el més proper, per signar, amb immensa joia, els nous títols de propietat. Ells, pobres de solemnitat durant generacions, ara, mercès a la *barona* Maria Vidal, havien

esdevingut els amos de la terra que treballaven. D'esparracats a prohoms.

Era força curiós que tothom anomenés *barona* -no baronessa perquè no en sabien més— precisament a la que no ho era. La bona gent de Castelldefels li havia atorgat aquest títol nobiliari i Maria Vidal ho acceptava amb una barreja de displicència perquè no li agradaven els títols nobiliaris, d'humor, i de satisfacció perquè aquest títol, com ella solia dir, “era una altra cosa”.

Va arribar el dia de la primera verema. Una verema petita, parcial, només dels primers ceps plantats i encara no tots perquè alguns no havien arrelat i calia substituir-los. Però era la primera i la promesa de moltes més. Maria Vidal va organitzar una festa per celebrar-ho. Va convidar tothom: veïns i veïnes, treballadors del Castell i de les noves vinyes. En Moliner va posar taules llargues a la plaça a base de taulers i cavallets. Com que no tenia prou cavallets, unes bótes de vi buides feien el fet. De bancs i cadires, en va haver de demanar a les cases i feien un efecte estrany perquè tots eren diferents.

Maria Vidal, en acabar l'àpat va fer un discursset en pla de barona dient que d'ara en avant a Castelldefels hi hauria feina per tothom ja que les feixes i les vinyes requeririen atenció pràcticament tot l'any. Quan no són els ceps, que a l'hivern, un cop esporgats, dormen, són els murets que s'han de reparar, és el vi que s'ha d'elaborar i portar a vendre. Mirava el futur i el veia resplendent. Més gent aniria a viure a Castelldefels, es construirien cases noves, hi hauria casaments i, és clar, bateigs i tothom prosperaria.

Grans aplaudiments i crits de “*Ba-ro-na, ba-ro-na*”.

A la festa només hi faltava una persona i encara a desgrat seu: el senyor rector de l'església parroquial de Santa Maria de la Salut qui, advertit per Sa Eminència, no es va moure de la rectoria. Tenia prohibit acostar-se a aquell anticrist amb nom de marededéu i es va perdre un bon arròs amb conill, cosa que li va doldre. *Laus Deo*.

IX

En Joan Jaerahora Picot, a indicació de la Maria Vidal va convocar eleccions a jurats. Les va fer obertes a tots els pares de família, ja fossin prohoms o no, cosa que no s'havia fet mai. Fins aquell dia només

els prohoms podien ser candidats i només els grans, els rics, sortien elegits. Van eixir els més valorats per la gent. Tota la gent, perquè les dones no votaven, però parlaven a l'orella dels seus marits. El capellà feia campanya pels més devots, que casualment eren els més rics, però a la gent, per primera vegada, les prèdiques sociopolítiques del mossèn els relliscaven. Massa escarmentats estaven. Com sempre, molts van quedar contents i un altres, pocs, frustrats i ressentits. Un, l'hereu del defenestrat i empresonat Xandri, comentava, amb molt de convenciment:

-Aquests no sabran manar. No ho han fet mai. En canvi, nosaltres hi estem avesats perquè ho hem fet sempre.

Entre els més contents, en Jaerahora i l'hostaler Fornells, testimonis de primera mà dels canvis a millor operats a Begues. La por i la desconfiança de la població minvava i els veïns es tornaven, de mica en mica, més oberts i sociables.

Gavà, per la seva banda, era un poble que funcionava sol: un bon batlle, un bon consell municipal, bona terra i pau social fornien una base ferma per una bona convivència. Gavà no generava problemes i les visites de la Maria Vidal eren pràcticament de cortesia.

L'advocat Servitge va presentar a la Maria el manuscrit, ja passat a net, de les Ordenances Municipals que havia redactat. Contemplaven la regulació de l'ús de les pinedes, l'aprofitament de Les Marines que no es conreaven, la regulació del pasturatge, el control dels animals domèstics -especialment dels gossos- la neteja i manteniment de la Corredora Mestra i dels recs subsidiaris, les servituds de pas, les limitacions de la cacera i altres aspectes de bon govern. Autoritzaven el batlle a imposar multes als infractors.

Les Ordenances, un cop aprovades per la Maria i per l'Agustí de Copons es van imprimir i fer arribar al batlle. Es va comentar que eren les primeres Ordenances Municipals completes que s'aprovaren a Catalunya. Hi havia una profusió de bans i edictes sobre aspectes puntuals, però no un codi sistemàtic, articulat i d'àmbit general.

* * *

S'acostava Nadal. L'ampliació del Castell, pedra a pedra, pam a pam, anava creixent. Als turons, els murets i les feixes corresponents avançaven a bon ritme. Maria Vidal havia programat la darrera visita

d'inspecció de l'any pel desembre i volia que fos diferent: havia adquirit uns quants regals.

Primer va pujar a Begues. Aquest cop duia, a més del seu petit carruatge, un carro al darrere tirat per dos cavalls fermes i, per primera vegada, van poder pujar fins dalt pel camí ral que en Jaerahora havia fet arreglar.

Al batlle Picot li va regalar una escrivania de bronze i un canelobre a joc. En Jaerahora va estar content com un nen. Era un regal que li atorgava una certa categoria que ell, pagès de tota la vida, no havia somniat mai. En aquella ocasió no va dir allò que ja sabem.

Tot seguit, la Maria es va arribar a l'hostal i va oferir a l'hostaler Fornells una pellissa folrada amb llana verge. El bo d'en Fornells es va emocionar. Per la seva muller, bona cuinera, un joc d'arracades d'or de forma radial amb una perla al mig.

A la plaça, en Tomàs i el carreter, amb l'ajut d'en Jaerahora, van descarregar i instal·lar un gronxador de dues places per la mainada beguetana. Mentre ho feien, diversos veïns es van aplegar a la plaça i van aplaudir. Les criatures no cal dir que el van inaugurar de forma immediata.

Dos dies després van sortir ben d'hora per fer Gavà i Castelldefels en una sola jornada. A Gavà van visitar el batlle Guillem Delpont i la Maria li va fer el present d'un lot de llibres d'autors clàssics. Un joc d'arracades per la muller, com les de Begues, i un cavall de cartró ben gros pel seu fill Arnau. Tot seguit es van traslladar tots a la placeta davant de l'església per descarregar i muntar un segon gronxador, amb mostres d'aprovació de la gent que es va aplegar i, sobretot, de la mainada.

A continuació la comitiva va proseguir el viatge cap a Castelldefels. La Maria duia uns llibres bellament il·lustrats en edició de col·leccionista per al batlle Camps; una pellissa per l'hostaler Moliner, unes arracades per la seva muller i una altra pellissa i arracades idèntiques a les anteriors pel mestre de cases Cuscó i senyora. També, no cal dir-ho, un gronxador de dues places per instal·lar-lo a la Plaça Major.

Però en desembocar a la plaça, la Maria Vidal es va endur la sorpresa de la seva vida: la gent, avisada de la vinguda de la barona, havia guarnit la plaça amb garlandes i eren tots allà, vestits de diumenge. Al mig de la colla, el batlle Camps, molt elegant amb el seu bastonet, i en Moliner, com a degà del consell municipal, amb banda i vara. Davant seu hi havia una taula que sostenia un objecte de regulars dimensions tapat amb un llençol.

En veure arribar la Maria, la gent va prorrompre en aplaudiments, visques i, sobretot, crits de “*ba-ro-na, ba-ro-na*”. Quan l’ovació va amainar, va saltar una veu potent d’entre el públic:

-Felicitacions, senyora, i bon Nadal a tothom!

Era en Daniel Datzira, el traginer. No podia ser d’altre. La Maria es va girar per saludar-lo i va veure que aquest cop no anava amb la colla, però tampoc anava sol: una fadrina ben abillada l’acompanyava i ambdós somreien. La Maria els va saludar amb sengles inclinacions de cap i un gest de congratulació.

Quan va poder, el batlle Camps va fer ús de la paraula:

-*Donya* Maria, el poble de Castelldefels us vol oferir un petit detall com a mostra de gratitud per tot el que heu fet i feu per la nostra vila. L’han construït els fusters del Castell, aquí presents, i tots els veïns hi han volgut contribuir.

Dit això, va enretirar el llençol i va aparèixer un bagul semblant a una caixa de núvia de fusta d’olivera amb els quatre costats treballats en baix relleus que mostraven motius vegetals: pàmpols i raïms. Però al davant i al mig destacava un rostre femení esculpit amb delicadesa. No necessitava presentació perquè la semblança era extraordinària: era l’efígie de la Maria Vidal.

Ella es va quedar sense paraules. Volia dir alguna cosa, però no podia. A més, ho veia tot boirós. Va cuitar a treure un mocador per eixugar-se els ulls.

Quan l’ovació va afluir va prendre la paraula en Moliner:

-Senyora, el Consell Municipal ha resolt per unanimitat (eren tres) posar al camí principal dels que heu fet a Les Marines el nom de “Camí de la Barona”. Així mateix, la torre de defensa que hi ha des de fa molts anys dalt d’un turó a mig camí de la Cala Ginesta i que en diem Torre de la Guàrdia a partir d’ara serà la “Torre Barona”. Així està escrit i així se’ls coneixerà d’ara en avant i per sempre més.

Aplaudiments. En Moliner, quan va poder, va continuar:

-La mainada de Castelldefels us ha preparat una petita sorpresa. Endavant.

Per la porta de l’hostal en va sortir una corrua de nenes i nens ben mudats i clenxinats. Entre ells, en Joanet, el fill del pescador Sebastià. Les nenes, amb un gran llaç blanc al cap. Es van situar al centre formant un semicercle. Davant seu s’hi va posar la fadrina que acompanyava el traginer Datzira. La noia va parlar:

Noia del segle XVIII abillada de festa

-Dona Maria, les nenes i nens de Castelldefels han assajat una nadala. Segur que no l'heu sentit mai perquè és nova. Ben nova. Esperem que us plagui a vós i a tots els presents.

Dit això es va girar de cara a la mainada, els va donar el to i amb un gest de la mà es van posar a cantar com un cor ben entrenat:

En veure despuntar
el major lluminar
en la nit més ditzosa,
els ocellets cantant
a festejar-lo van
amb sa veu melindrosa.

FI

LÈXIC

Ah Maria!: Fórmula de salutació habitual quan algú arribava a la porta d'una casa. Contracció de "Ave Maria".

Artigar: Talar bosc per guanyar espai per conreu.

Barona: Forma popular de baronessa.

Batlle: Delegat territorial a sou d'un senyor, noble, o eclesiàstic. Cobrava els impostos i rendes, feia funcions d'administració, exercia d'enllaç entre el senyor i el poble i sovint també actuava com a jutge de pau o de primera instància. El seu origen era medieval.

Botiga de pescador: Casa típica del pescador de mar. La planta baixa sol consistir en un magatzem de veles, remes, coves, xarxes, nanses i altres ormeigs propis de l'ofici. Una escala mena al pis superior, on hi ha l'habitatge familiar. No s'ha de confondre amb un comerç.

Cabaler: Fill no primogènit de prohoms, i, per tant, no hereu. Els joves cabalers solien sortir de casa per cercar ocupació en altres llocs. Si en trobaven de pagès s'anomenaven fadrísters (fadrí extern). Altres anaven a ciutat a obrir un negoci, a aprendre un ofici, a treballar d'obres o de mariners, alguns ingressaven al seminari o a un monestir.

Cal Xic de la Barca: Masia que no fa gaire anys encara existia, deshabitada però dempeus, en terme de l'Hospitalet, a la dreta de l'autovia C.31 anant a Castelldefels, on ara hi ha una benzina. Abans que hi hagués pont i durant segles la barca facilitava el pas del riu als viatgers que seguïen el Camí Ral de València.

Camí de tragina: Dit del camí massa estret perquè hi passin carros. Només hi poden passar cavalleries en fila. El tram del Camí Ral de València entre Castelldefels i Sitges era de tragina. Això explica l'existència d'un hostal gran en un poble petit: era l'estació de sortida i d'arribada dels marxants i traguers que feien les Costes de Garraf. Avui, els fragments que han sobreviscut d'aquest camí formen part del sender GR-92 (estan marcats).

Cana: Mesura antiga de longitud equivalent a un metre i mig aprox.

Consell Municipal: Ajuntament.

Degà: Cap del Consell Municipal. Actualment dit alcalde.

Dom/Doma: Abreviatura de Domine/Domina. Tractament donat als que tenien estudis i, per extensió, als que eren dignes de respecte per altre motiu.

Escat: Un peix marí, també dit àngel.

Jurat: Membre del Consell Municipal. Regidor. Dit així perquè en ser elegit jurava fidelitat al càrrec.

Macip: Home forçut que es dedicava a transportar mercaderies o objectes pesants. També dit bastaix i camàlic.

Maçó: Mestre o oficial de la construcció. Actualment dit paleta.

Manescal: Veterinari.

Marxant: Comerciant itinerant que va de poble en poble, de mercat en mercat i de fira en fira transportant la seva pròpia mercaderia.

Moler: Artesà que treballa la pedra picant-la, donant-li forma i eventualment polint-la i esculpint-la.

Mujada: Tros de terra de conreu equivalent a una parellada*.

Parcer: Pagès no propietari de la terra que treballa, que va a parts amb el propietari. És una forma especial d'arrendament. Masover.

Parellada: Antiga mesura de superfície agrícola. Equival a la terra que pot llaurar una parella de bous en una jornada. També dita mujada.

Prohom: Dit del cap de família propietari de casa i terra. Per extensió, persona digna d'especial consideració.

Quartera: Mesura de capacitat equivalent a 80 litres. Tant es feia servir per líquids com per cereals. El quartà era $1/12$ de quartera = 6,666 l.

Rubina: Avinguda d'aigua, riuada.

Sentiu: Dit del lloc on hi abunden els esbarzers.

Sou: Moneda antiga de valor variable segons el lloc i l'època. En origen equivalia al valor d'una jornada d'un treballador.

Traginer: Transportista. Els traginers solien desplaçar-se amb carros o carretes excepte pels camins de tragina on ho feien amb corrues de muls carregats amb alforges. Sovint i per motius de seguretat anaven en colla formant caravanes.

